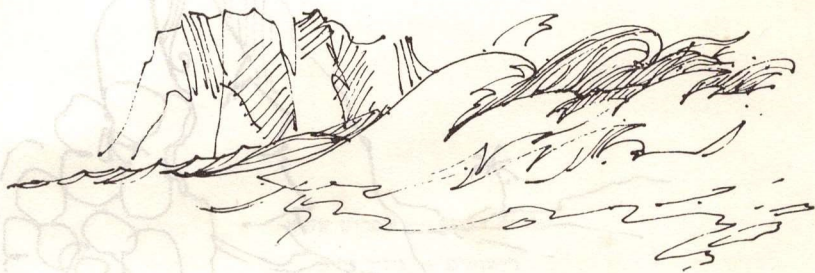

1881
11/10/81
11/10/81
11/10/81
11/10/81
11/10/81

פרקי יוחן פלא וכתב
לזכרו של בעל
לאב ג'ויס ז"ל

אורי

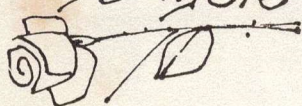
עם כל הרצון של המין האנושי, לשמר בזכרון את אישיותם של הנעדרים, עם כל המאמץ, שמשקיע האדם לנצור בלבו דמותם של נופלים, עם כל השאיפה של האדם העובד לחרוט בלבו את שלמדוהו אחרים — נפרע חובנו המוסרי למתינו. פועולו של האדם חי בקרבנו עד יום מותו. האדם נוטש את חבריו ונוטל עמו למשכנו האחרון את כל אותם אוצרות, קיבלם מיד עליון — את תכונותיו, את מעלותיו וחסרונותיו, את אופיו.

העולם נוצר כדי שיצורי אנוש ירדו בו. יצור אנוש הוא היצור החי. כל עודו בחיים חדה עמו, גועם, חכמה, נסיון חיים. מה קורה לכל אלה בהתקרב יום הפרידה? מה נותר מיצור חי בהשמיע ממשיכו מלים בוטות ולוחשות: „יתגדל ויתקדש שמה רבא...“?

אומרים, שהחיים אינם אלא מי נהר רב עוצמה, תנועה גלית מלאה ואיתנה שאין לה סוף ואין לה התחלה. אומרים, שבמרחק ניכר על גדות אותו נהר עומדים זה לידו של זה שני ענקים תמירים ומפחידים. שמו של הראשון בהם — לידה ושמו של השני — מות. ועוד אומרים, שעל ידם על הגדה מנגד יושב לו כל המין האנושי, אין סוף בני אנוש אין סוף תקווה אין ספור שאיפות, תכונות, מעשים טובים... מדי פעם בפעם

מחליט הענק הראשון לטול לידיו אי מי מבין יושבי הגדה שמנגד. הוא נוטלו לידו ותוחבו למימיו הקרים של הנהר. והיצור החי? הוא לומד לשחות. עושה תנועות, מאמצים, נואש לפעמים, חדור תקוה ביתר הזמנים... הוא מתקיים. ואז, כשלמד בן האנוש תנועות רבות, חכמות רבות וכבר יכול לשוט על פני המים בלי להנוק מתנועתו האדירה, חולף הוא על פניו של הענק השני, והענק טובל ידיו במים הזורמים ומושה את האדם מתוך זרמי חייו, באורח פתאומי, כמעט מבלי להזהירו, כאילו להכעיס. מה יוכל אותו אנוש להעביר ליתר השוחים? כיצד יוכל למסור להם את חכמתו אותה למד על פני המים? ואלה שנותרו רעננים? כיצד יוכלו הם בערוב יומם לזכור את זה שלידם היה ואיננו?

הזכרון! כזאת היא התשובה. אותם, שרצו בלידתנו, אותם הרוצים שנמות הפקירו משימה קשה ומסובכת זו בידי הזכרון. והוא עם כל מעלותיו, עם כל יתרונותיו איננו מושלם דיו, זכרונו מוגבל, הוא זקוק לרענון.

עושה לייס

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second paragraph of faint, illegible text.

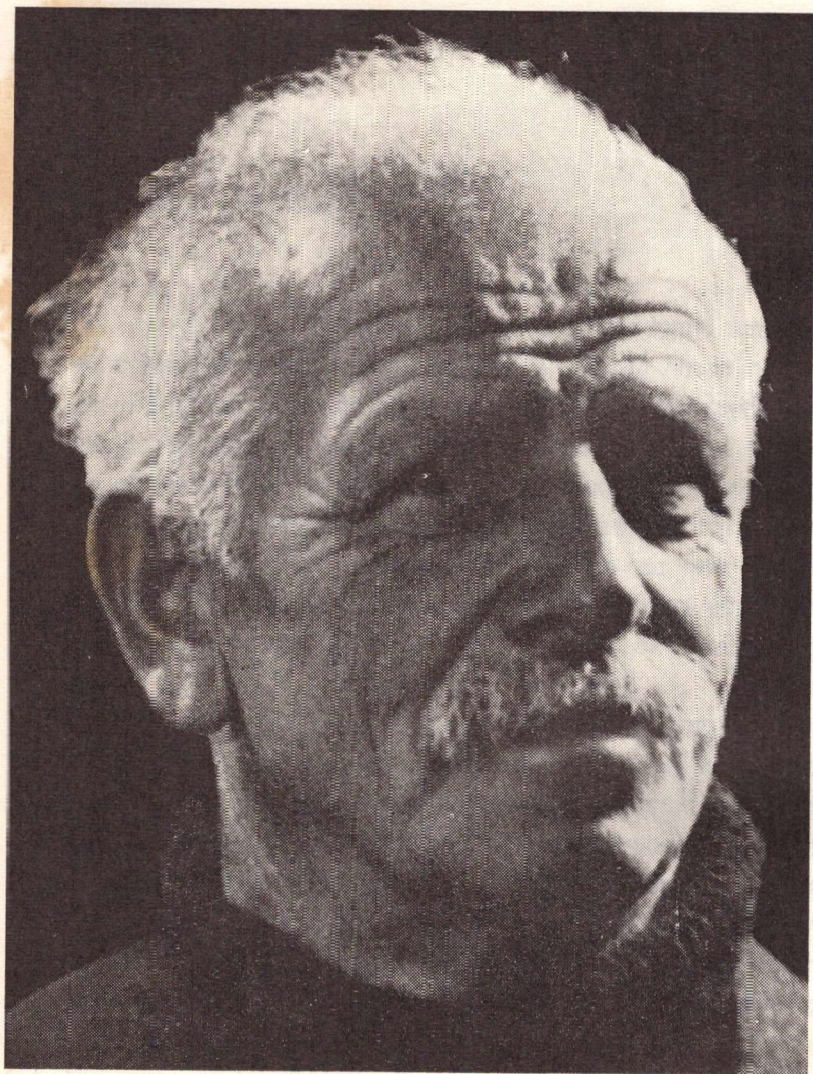
Third paragraph of faint, illegible text.

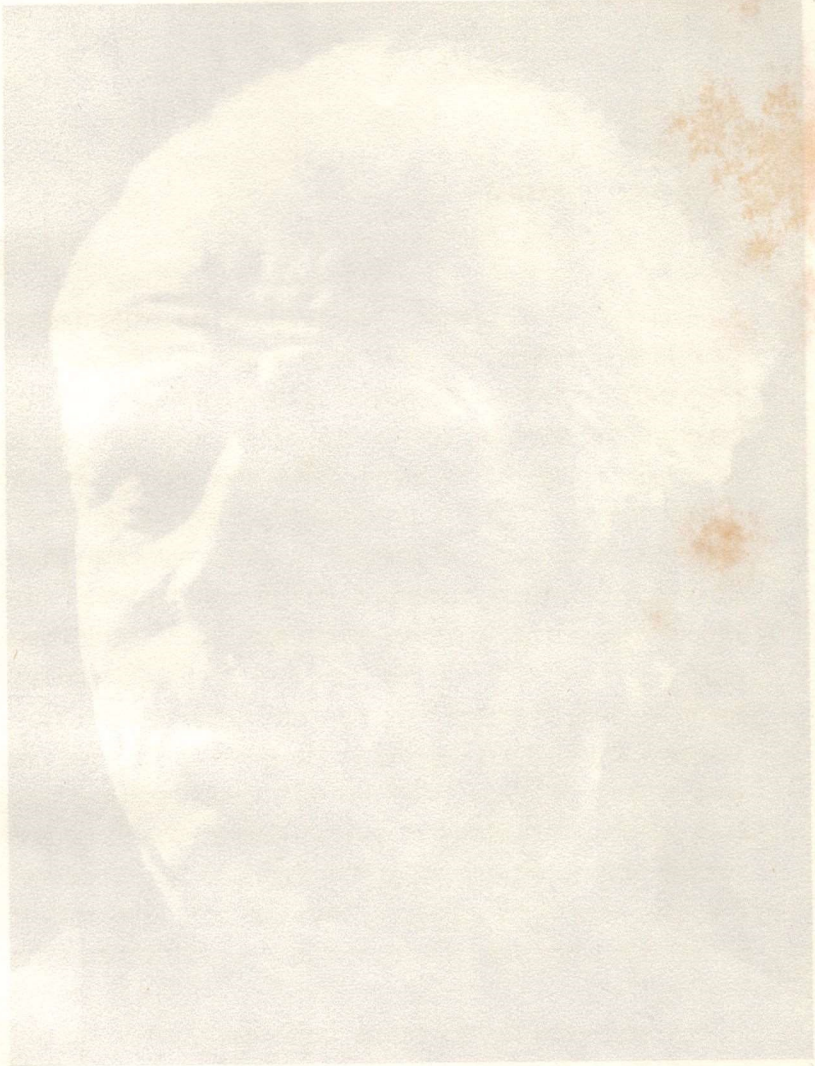
Fourth paragraph of faint, illegible text.

Fifth paragraph of faint, illegible text.

Sixth paragraph of faint, illegible text.

Handwritten signature or stamp, partially obscured by a circular mark.

וולודיה והקולונל

ספורנו מתחיל בבולגריה, בעיר הנמל רוסטשוק. דרך המסחר הצפונית, זו המחברת את ערי הנמל על גדות הדנובה, חוצה לארכה עירה קטנה, עם נמל ותחנת רכבת, עירת גבול הטובלת ביים של ירק, אופיני לאזור בשפלה. בעיר זו מצאו את מקומם אוכלוסין ממוצא שונה. ראשונים באו אליה הסלטים שפשטו אל עבר שדותיה הפוריים של בולגריה וחצו את הדנובה דרומה. הצטרפו אליהם שרידי הכובש העותומני, שהתחזק בעיר נמל חשובה זו, ואחרונים באו אליה הרוסים המשחררים. תושבי העיר קשרו קשרי פרקמטיה עם השוכנים על גדות הנהר. ספינותיהם הפליגו למזרח אל עבר הים השחור ולמערב אל עבר הונגריה אוסטריה וגרמניה.

בצד הסוחרים ואנשי השרותים בעלי המקצועות החופשיים נתפתח בעיר מעמד מיוחד ומיוחס של אנשי צבא. בהיותה נקודה אסטרטגית, מפגש דרכי ספנות ויבשה, זכתה העיר לכלול בקרבה את מטהו של הגדוד החמישי, מבין המעולים בצבא הוד נסיכותו פרדיננד סקסובורגודסקי. לצבא הנסיכותי הצטרפו קציני צבא רוסיים, והשתוף בין פרדיננד מסקסוניה וקציניו מרוסיה הוליד את מעמד המיוחסים, שניהל אורה חיים עליו, התגורר בחוללות יפות על גדות הנהר, גידל משפחות ראשונות של אצילים בולגריים.

קולונל טריינין, הרופא הגדודי, בנה את ביתו על פסגת הגבעה הצפונית המתנשאת מעל תחנת הרכבת. שתי דרכים נפגשו על פתח ביתו של

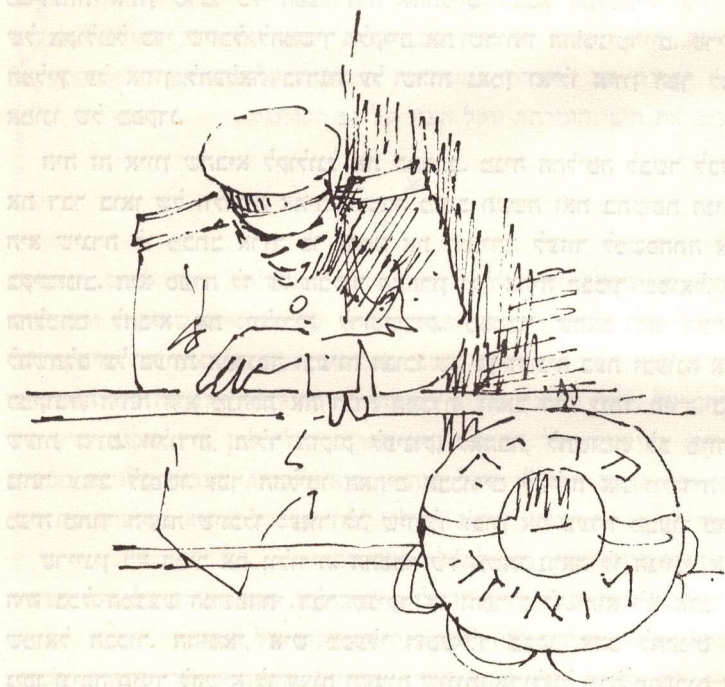
הקולונל — זו הדרומית, ששרתה אותו בנסיעותיו התכופות למטה הארצי בסופיה, וזו הצפונית שנשאה אותו מידי יום ביומו אל המרפאה הגדודית שמשכנה בעתות שלום היה הכפר הקטן מרתין.

באותו יום היתה לקולונל סיבה להיות מרוצה מעצמו. אימוני האביב של יחידתו נסתיימו לשביעות רצון המטה הארצי והמפקדה החליטה לשלוח קצינים מספר לנופש כאות הוקרה למאמציהם. קולונל טריינין היה בין המאושרים שהפליג חודש לפני כן לשיט ארוך על פני הדנובה כשגולת הכותרת היה כמובן הבקור אצל בני משפחת פרדיננד בחוותם שברגנסבורג. שבועיים בילה הקולונל מתבסס מהנוף ההררי בחוילה טירה ענקית אשר ארחה את הכבודה הבכירה. אויר הרים, מזון מלכים ונערות חצר יפהפיות העניקו לקולונל שפע של צבע פנים ורוד וחיוכים רחבי פה אשר שמשו רקע נאות לשפמו הדק והקוצני. יותר מכל, אהב הקולונל את הלילות הקרירים שטופי יין ורקודים. כרוסי מלידה הכיר את הליכי השתיה את טעמה הערב ואת חמודותיה. כאורחי משפחת נסיכם היו הקצינים מוזמנים לעתים קרובות לנשפי חצר מפוארים אשר אורגנו באולם האורחים הגדול הפתוח למשטח מרוצף וכאילו קשור קשר בל ינותק מיער עצי נוף ושיחים עבותים ריחניים. לצלילי תזמורת צוענית השתלב הקולונל יפה בין הזוגות הרוקדים ולעתים אף הנעים למסובים בנגינה על כנורו. אמוץ במדי השרד הצחורים, תמיר, עם מבט חם וחייכני הפך במהרה לבן זוג מבוקש ואהוד. ברונטית ארוכת שער, דודנית רחוקה של פרדיננד, שהצטיינה ברקוד היתה בת זוג קבועה ומתאימה עד למאוד לרופא הצעיר. הקולונל אהב לרקוד עמה, אהב לשוחח עמה על נושאים שונים ובמיוחד לספר לה על עירו ומשפחתו. אין לדעת אם ספוריו אלו, שהיו מבוא קבוע לפגישות החשאי שלהם לא היו מחיר הכפרה ששלם הקולונל למשפחתו. הספורים כללו שני חלקים עקריים. החלק הפותח התרכז סביב בנותיו והמסיים עסק במניה אשתו. מניה היתה בת למשפחה מסורתית יוצאת

קשינוב, שרידי אותו פוגרום שהתרחש בעיר זאת לפני שנים. היא היתה אחת לפי מקצועה וקיפלה באישיותה חומרה רבה משולבת ברוך נשי. לבנותיה נתנה הינוך קפדני ועשתה מאמצים למשוך גם את בעלה לעול משפחה ומנהגים. הקולונל אהב את אשתו, אהב את הישיבה השלוח בנהו, את הלילות בהם היה מלווה את אשתו ליד הפסנתר. אולם יתרה מזו הוא אהב את החופש. כאיש צבא ידע להעריך נכונה כל רגע של עצמאות כל רגע של פורקן מחוץ לכתלי ביתו.

באותו יום, עם תום הגופש ניצב הקולונל על ספונה של „מריה לואיזה“ — אנית הטיול של פרדיננד — וצפה אל עבר החוף המוכר הוף רוסטשוק.

הוא הצדיע לדגל הלאומי שהתנוסס על תורן החוף של יחידת חיל הים, המוצבת בשפך הנהר לום, ומלא רשמים התכונן לרדת לחוף. מאחוריו עמוס מזודות שמר צעדיו נושא כליו, רב טוראי צעיר יליד הכפר מרתין. איון, כך שמו של משרתו, מצא חן בעיני מפקדו בתקופה שבה חיפש הרופא הצעיר עוזרים מבין אנשי הכפר. אמנם כאיש צבא, היה פתור מלעזור לחולים אזרחים, אולם כשפרצה מגפת הטיפוס במרתין ואיימה להתפשט ולהדליק בחומרתה את רוסטשוק וכל היושבים בה, נחלץ טריינין לעזרתם של הכפריים. הוא ארגן משמרות היגיינה מבני המקום אשר עסקו בשמירה על הנקיון, בחלוקת תרופות ושרותים אחרים לחולים. איוון הצטיין בעבודתו. הוא ליווה את הרופא בבקורי הבית ומילא אחר כל הוראותיו. לכשהודברה המגפה ביקש טריינין להעניק לאיון פרס על מסירותו. איוון סרב. כל הפצו היה להתגייס לצבא ולהשתייך ליחידתו של הקולונל כדי שיוכל להמשיך ולקיים את שרותיו ההומניטריים. טריינין המליץ על איוון להעלאה בדרגה על שרות נאמן ואילו איוון הפך לאיש אמון של מפקדו.

היה זה איוון שהביא לקולונל את המכתב. מניה החליטה לבשר לבעלה את דבר בואו של וולודיה אחיה וחשבה מוטב תעשה זאת בתקופת הנופש. היא שיגרה לו מכתב ארוך בו פרטה את תכניתה לעזור למשפחתה אשר בקייסינוב. היא ספרה לו על הבקור האחרון של אחיה הבכור שמואל, ועל החלטתם להביא את וולודיה לרוסטשוק. מסתבר שהאם לא הצליחה להשתלט על בעיות הפרנסה ובעיות הנוכח של בן זקוניה בעת ובעונה אחת. כמקובל, היתה היא מנהלת את חנות המכלת, והאב היה לומד תורה ברוב שעות היום. וולודיה, הילד הזקוק לפינוק, לאהבה, לתשומת לב מיוחדת נותר עזוב לנפשו. וכך החליטו האחים הבכורים לשלוח את וולודיה אל מניה מתוך תקווה שיוכלו לעזור לו, שיוכלו לכוון את צעדיו מבעוד מועד. טריינין לא הכיר את וולודיה. ההסבר של אשתו נראה לו הגיוני, אולם היה בכל המבצע המשפחתי דבר שניקר לו והפריע לו. הוא לא אהב את שמואל הבכור. החימאי, איש מפעלי רוטשילד בבקו, אהב להקניט את גיסו וניסה תמיד להשיא לו עצות מעצות שונות. הקולונל סבל מהערות אחי

אשתו ויתכן כי סבל זה נבע בעקרו מיסוריו של מתבולל השח דברו ליהודי שומר מסורת. טריינין התרחק מדת אבותיו, הוא שרת בצבא זר, הוא לא יכול היה, כשמואל, לשרת אצל יהודים, לעבוד ולהתפלל במחיצתם. כל הערה של שמואל נראתה לו נסיון חדש של התנשאות.

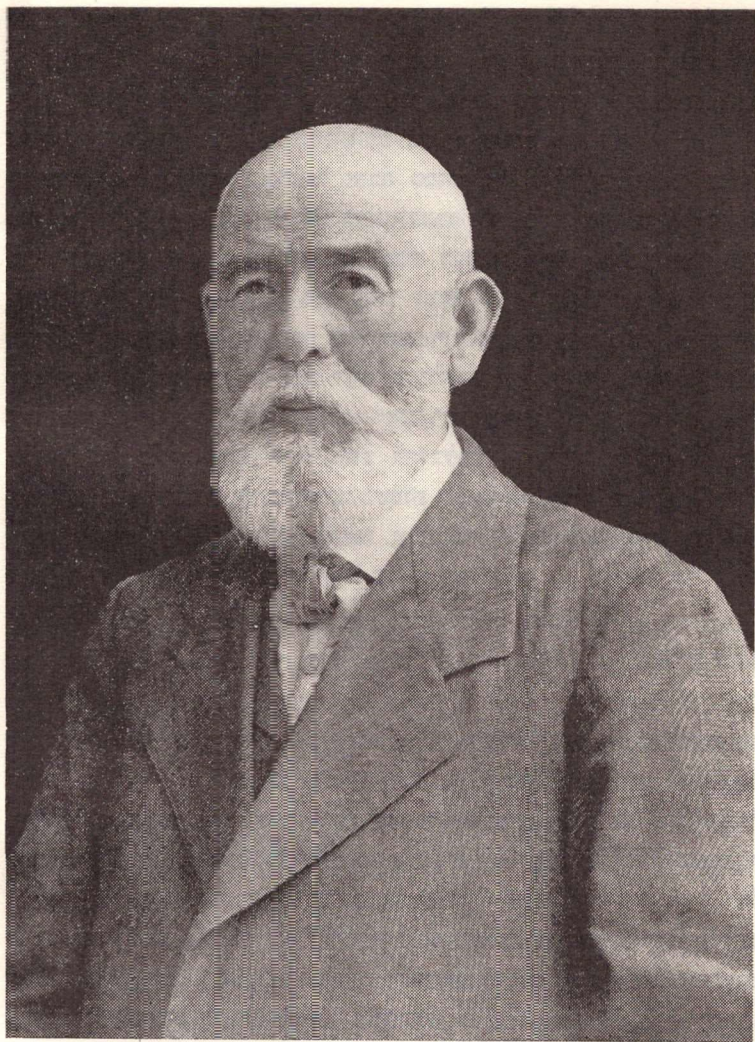
במקרה דגן הרגיש הקולונל איבה סמויה אל הילדון המתארח בביתו עוד בטרם נתקל בו. הוא ניסה לתאר לעצמו נער פרוע, חסר היגוך, הזקוק לרחמי אחותו, מן מסכן כזה שהחובה המוסרית היא יחידה המחיבתו לקלוטו בצל קורתו. ואמנם, גמר בלבו לנטור לו איבה גלויה, אולי ירגיש בכך, אולי יחליט, בעזרתו של אחיו הבכור, לשוב לקשינוב אל משפחתו. הקולונל ידע שמעשהו זה אינו ישר, כאילו חש בחוסר צדק מסוים, אולם תשובה אחת עמדה לו בלבטיו — אם רצה שמואל לעזור לאחיו, יכול היה לקחתו לבקו. מצד שני, חשב לו בלבו — יוסיף וולודיה לאשתו תעסוקה, היא תקדיש לו מרץ רב, שעות רבות ואז יוכל הקולונל לבלות שעות יתרות עם חבריו במשתאות ומסיבות עליונות. אם היא תפנה אל וולודיה את חיצו חומרתה יוקל העול על גב הקולונל.

היו לו עיניים שובבות, שער בלונדיני מתולתל, היה לבוש רובשקה כחולה רקומה בחוטי ארגמן, שהשתלשלה על מכנסיים שחורות ומגוהצות להפליא. הוא תמך את ראשו בשני אגרופים קמוצים וסמך את מרפקיו על השלחן. על הלוח מלפניו השיא במומחיות זרה לבני גילו את כלי האשקוקי הלבנים. בעיצומה של התקפה הוא הקריב רגלי לבן כדי לזכות ברץ של יריבו וכך נדמה היה לו שכל היתרון הוא לזכותו. כעבור שלושה מסעים נתחוויר לו שאיש הצבא היושב למולו, למוד קרבות ובקיא בהלכות שח-מט. אותו רגלי שהקריבוהו גרם למפלה המבישה.

הקולונל צחק שבע רצון מהצלחת תחבולתו. הוא הערים על גיסו הצעיר ונתמלא כאילו בשמחה רבה לנכח פניו הסמוקים של הנער.

— זה ישמש לך לקח, אמר, שהחייל הפשוט אינו פיגורה בקרב.

פנחס גניס, אביו של זאב כק'שינוב

הוא נושא בעול המשימה משול כמפקדיו וכלי זינו. אל יהיה ערכו
קל בעיניך. — לא נכון, ניסה וולודיה להתגונן, אני שביתי רץ אחד משני
רציף והפסדתי חייל אחד מתוך שמונה שהיו לי. — ואבדנו של זה הביא למפלתך.
— לולא אתה שטמנת לי פח לא היה מרגש חסרונו של הרגלי,
המשיך וולודיה להקשיח עמדתו מתוך רצון למצוא את הסיבה לכשלון.
— הוא הדבר, אמר הקולונל, אני תכננתי את מפלתך, אך בלי החסרון
של זה החייל הקטן לא הייתי גובר עליך, לא בשלבים אלו של המשחק.
הקולונל חיבק, באורח אבהי את הילדון והוליכו אל חדר האוכל שם
ערכה מניה את הסעודה. „נחמד הוא הגיס הקטן” הרהר. חרף איבתו
המקדמת ידע שיהיו ידידים טובים.

ככל שהתקרב אל טריינין גיסו, בו מצא דמות להדמות לה, התרחק
וולודיה ממניה אהותו. מניה היתה טפוס מיוחד במינו של אשה ואם. אמנם
התחרקה מחיק הדת והמסורת היהודית בשל נשואיה למתבולל, אך יחד
עם זה לא שכחה אף לרגע קט שמוצאה יהודי. מבין שכניה, ועמיתי בעלה
לשרות, היו רבים שהיטיבו להדגיש מוצא זה כשנזקקו להדגשה זו ואף
היו מקרים בהם רמזו לה שלא בקלות תזכה לחברתם ומנהגייהם. מניה
רצתה, ואף הצליחה לשמר שרידים, דלים אמנם, אך בולטים לעין של
יהדות. כחברה בלוז'ה — היא חבורת היהודים המשכילים מבני העדה
האשכנזית ברוסטשוק, היתה מניה היוזמת לבנית בית הכנסת האשכנזי
בעיר. ליד גינה נאה, מול הגימנסיה לבנות ע"ש סבתא טונקה, קנו מרגש
ובנו עליו בנין מפואר שעיקר תפקידו היה לשמש בית ועד ליהודים
בעירה. עם ההתפקחות משכרון הבניה, החל הבנין להתרוקן אולם בעתות
של חגים היו היהודים מבקרים בו וחשים בו שלמים עם עצמם ועמם.
טריינין היה מתפנה אך לעתים רחוקות לבקורים בבית הכנסת. במקרים
בהם יכול היה העדיף את הישיבה השקטה בביתו.

וולודיה נהג לבקר בבית הכנסת, בלויית אחותו, ויותר מכל אהב את הפעמים המעטות בהן היה מתלווה לגיסו. פאר המדים וההופעה המשכנעת של הקולונל העניקה לו הרגשה של עליונות. הילדים, בני רוסטשוק, באותה תקופה ראו אך לעתים רחוקות חייל חי לנגד עיניהם, על קצין אין מה לדבר. לוולודיה היה קולונל שלם, וכולו לרשותו. הרבה אשר חש ברגעים בהם היה הקולונל מחבקו מעל כתפיו ומוליכו לספורים בעיר.

עונת החורף ברוסטשוק היתה התקופה היפה ביותר בשנה. לבד מכל אותם קישוטים יפים של קרח ושלגים המעטרים את הבתים והצמחיה בעיר, נוסף לכל עצי האשוח, המוכנים מבעוד מועד לקראת החג העליו הממשמש ובא, היתה הדגובה מקור השמחה של כל התושבים. בקפאונה, מעל תשע מאות מטר של קרח, חוברה כאילו בולגריה לרומניה וניתן היה להלך לארכו של הגבול, על פני הקרח החלקלק. מראה המטיילים לרוחבו של הנהר, על רקע הנוף הצחור, דומה היה, מעל המרפסת של בית טריינין, לשורה ארוכה של נמלים חרוצות המתרוצצות אלו בכה ואלו בכה. פרנסי העיר, אשר חששו מהפתעות — פצוצי הקרח המועדים לתאונות, סימנו את האזור הנוח לחציה והתושבים ממושמצים מתוך חרדה על גורל טיולם נשמעו להוראות והתרכזו לנחשול אחד גדול של עוברים ושבים. בעתות הקרח נתאדקו קשרי השכנות והמסחר עם רומניה, השתמשו במזחלות להובלת סחורות ופטרו עצמם מאניית המעבורת היחידה המשרתת את הקו. וולודיה אהב את הטיולים לרחבו של הנהר. הרגשת המרחב היתה עבורו חידוש מענין ומפתה בהשוואה למראה השכונה היהודית הצפופה של קישינוב. טיול לרחבה של הדגובה, ברגעים בהם ממעטים התושבים להלך בה — אותם רגעים של זריחה מקדמת בימי חול, מלא את הלב בתחושת שכרון מענינת — תחושה של חופש. וולודיה אהב את הנהר בזרימתו הטבעית גם לעת קיץ, הוא נהג לקפץ במורדות הגבעה עליה בנוי בית אחותו ולטבול את רגליו במים הזורמים. שעות ארוכות מסוגל היה להתבונן בזרימה ולשקוע בחלום נהדר של טיול אגדי לכוון ההפוך.

וכי מי אינו אוהב מרחב? מי אינו דש את עצמו בתנועה, כשמבטו מטייל
לו לארכו של זרם?

כאמור, את החורף הוא העריך יותר. הזוהר המיוחד של השלגים
הצחורים, התנועה הקפואה של הנהר, שכאילו עמד תקופת מה ממסעותיו
הקסומים, לפוש ולהחליף כת, דיי לולוריה חומר מתאים לחשיבה והרהורים.
שלג הוא ראה ברוסיה, אולם הדר קפוא? עוצמה רבה של זרם חי, המסוגל

מניה טרינין לבית גניס, ילידת קייסנוב "תושבת רושטשוק, היתה אחות ומחנכת
לוולודיה הצעיר באחים. אחות מייגדת במקצועה, קפלה באישיותה חומרה וקשיחות
אשר השפיעו לכונה על אופיו של האח.

להשיט בהצלחה ספינות מפרש קטנות בתקופת האביב, עוצמה הקפואה עכשיו, היכולה להתעורר עם הפשרת השלגים בעתות של אביב הזכירה לו דבר מה, אך הוא לא ידע לאבחן זאת במדויק. מה פרוש להיות חי, לקפוא, להתקרש אולם לדעת שיבוא יום והזרם יתחדש, והתנועה תקום לתחיה, תתעורר? למה הדבר דומה?

אין ספק שמחשבות אלו היו נשארות בגדר חלום, הרהורים של נער חולמני ותו לא לולא זכה, יחד עם כל בני העיר, לחזות בטכס ההצלה של הצלב — הקשור לפלחן הנוצרי פראווסלוי. כעיר מרכזית בפלך היתה רוסטשוק מקור משיכה למרבית תושבי צפון בולגריה. עם הקפאון של הנהר, נהגו אנשי הכמורה המקומיים להטביל במים הקרים צלב עץ גדול, אותו צריך היה להציל מהעלמות תחת מעטה הקרח. את ההצלה צריך היה לבצע רווק שתוך חרוף נפש וסכנת קפיאה וטביעה כתוצאה מזה, היה מטיל עצמו אל המים ומושה את הסמן הקדוש.

באותה שנה, היה המיועד להצלת הצלב, תושב הכפר מרתין הסמוך ונודמן להיות מבני משפחתו של איוון, עוזרו ונושא כליו של הקולונל. כדי לגרום לו נחת רוח, העדיף הקולונל להתפנות מעסקיו במרפאה ולקחת חלק פעיל בטכס בשתוף כל בני משפחתו. איוון, העוזר, נחשב לבא ביתם של הטריינינים שכבדוהו ואהבו את הפשטות הכפרית שבו, את שרשיותו — הרגשה שהם כמהגרים לא חשו מימיהם. לקראת מועד טכס ההצלה רבו ההכנות בבית, נעשו סדורים לארח את גבור היום — מציל הצלב לארוחה חמה לאחר הטכס. לפי המקובל, היה מציל הצלב מתארח אצל עמידי העיר וזוכה שם לכבוד מלכים. הוכנו מאכלים מיוחדים, ערכו היין והסליוויץ. מבחינתם של המארגנים, היה ביתו של טריינין נוח לעריכת יתרת הטכס בעומדו סמוך לחוף הנהר.

עם שחר החלו ההכנות מחוץ ונפסקו ההכנות מבית. קבוצות קבוצות של פרחי כהונה, תלמידי הסמינריאט המקומי, עסקו בבתוק הקרח, הסמוך לבית טריינין ובהתקנת הצלב והאביזרים הנחוצים. הם דאגו לפנות שביל רחב אל החוף כדי לאפשר לקרואים להגיע בנוחות עם תום הטכס אל מקומותיהם החמים סביב הקמין. אנשי העיר החלו נוהרים אל החוף, כדי

לזכות במקום נוח לתצפית. כיון שהטכס מיועד היה להתחיל בשעות הצהרם המקדמות, לא ציפו לנכבדים ולגבור היום אלא לקראת השעה ה-11.

וולודיה ישן אך מעט בלילה זה. הוא עמד על כך שיתנו לו לעזור בהכנות והתרוצץ סביב אחותו שעות ארוכות. מניה נעותה לבסוף לאפשר לו לעסוק במלאכת קשוט העוגות ביחד עם הבנות שבבית. מלאכה זו, היתה מלאכה ששכרה בצדה. היו נוטלים פיסת נייר לבן ונקי והיו מגוללים אותו למשפך המותיר פתח זעיר בקצהו. מלאו את תוכו קצף מתוק של חלבונים טריים וסחטו תוך יצירת הרים וגבעות של קרם מתוק על רקע העוגות הכהות. לכשנותר קרם במשפך ואין לו שמוש היה מוצא את דרכו עד מהרה אל מקומו הטבעי — פיו של המקשט.

על אף שמלאכה נשית היא מלאכת הקשוט, הצליח וולודיה להדהים את אחיניותיו. הוא לא גילה להן שאת הצורות המענינות למד מתוך חלון הראווה של הקונדיטוריה העירונית, שם נהג להתעקב שעות רבות בשובו מבית ספרו. ואכן היה מה לראות באותו חלון. בעל הקונדיטוריה היה אומן מאין כמוהו בקשוט עוגותיו. הוא יצר עם קרישי הקרם הצחור עשרות צורות של פרחים וכוכבים, שמש וירח, עלים וצפורים, כל העולה על הדעת. בימי החורף הבהירים היה מקשט את פתח חנותו בפסלי קרח אותם עצב על ידי יציקת מים על גושי השלג והקפאתם. מרחוק דמו פסלים אלו לפסלי זכוכית יקרה והנציחו את ראשיהם של נבחרי האומה. לימים עתידים היו פסלים אלו לשמש אטרקציה מיוחדת ביופיה לכל המבקר בעיר.

מרוצה ממעשי החקוי על העוגות אותן קישט, לא חש בעיפות כשירד אל הקהל הממתין לתחילתו של הטכס. הוא פגש את ידידיו לספסל הלמודים ושוטט בחברתם בעליונות בין ההמון. עתות של מפגשים עירוניים היו מועד נוח לשיחות בטלות ולרכילות. ביום זה היתה השיחה קולנית במיוחד. תושבי העיר ניסו, בהצלחה מועטה, להסתיר את התרעומת אשר נבעה מהחלטתם של פרנסי העיר, להתכנס בתום הטכס הקדוש בביתו של יהודי. לא שהיו אנטישמיים במיוחד. הם

מניה והקולונל טרינין מרושטטרק. אחותו הבכורה ובצלה היו לוולודיה הצעיר
מורי דרך ראשונים להתנהגות והלכות דביה.

דוקא אהבו את משפחת הריצא הצבאי. הם כבדו אז האיש אשר הציל
נפשות עם פרוץ הכנפה במרתין ולמעשה הציל את רוטשוק מצפורני
המחלה הקשה. אולם הפעם, זיה הדבר שינה — מדובר היה בטכס דתי.
הזקנים יותר, אותם אלה שלבשו עדיין את הפוצרים — המכנסיים
הגזורים שקפולי המכס נמתיים, כמעט ליד הברך, הצטלבו והדאגה נכרה
במבטיהם. לקפץ אל המים הקפואים כשבחוץ שורר קור של מעלות רבות

מתחת לאפס נחשב תמיד למבצע מסוכן. המציל, היה ניצל לעתים רחוקות מהצטננות קשה בעקבות מעשהו והחלמתו בראתה תמיד כנס משמים, מעשה אלוה, רוח הקודש. מכיון שהפעם צריך היה המציל להתארח בביתו של יהודי עם תום המבצע גברה חרדה בצבור. היו כאלה שניסו בהסתר להקיף את ביתו של הקולונל כדי לזרוע בחשאי מים קדושים לטהור האוירה. והיו גם כאלה שנבאו רעות.

שעת הטכס הגיעה, מעל במה נמוכה נשא הבישוף את דרשתו והקהל קבל בהתלהבות את פני הגבור. אחינו של איון היה עלם חסון, בעל חזות אמיצה, שער בהיר ועיניים תכולות. הוא הוריד את בגדיו העליונים וגילה לאויר הקר את חזהו השרירי וכתפיו הרחבות. חלץ את נעליו וחכה לזריקת הצלב. הצלב הועף באויר, לרגע נדמה כשוקע במים האפלים לחרדתם הרבה של המאמינים. המציל זינק ובסמוך לשקשוקם של המים הקולטים את גופו נשמעה תפילה רמה — רחם האל על הגבור. שניו של וולודיה נקשו תוך הודהות מלאה עם האדם הטובל במי הקרח. הצלת הצלב נעשתה כערף עין. הוא הועבר לידי הבטוחות של הבישוף והמציל עלה על הקרח. ניכר היה אושרו למרות המראה המכחיל של גופו הקפוא. עטפוהו והכניסוהו לבית.

בפנים הבית הושכב על מיטת פוך רכה בחדר חם והמסובים הודו לאל על סיומו של הטכס המסורתי כשהכוס בידם. ד"ר טריינין ואיון עסקו אותה שעה בעסויו של המציל וניכר היה שהם עמלים קשה להוצאתו מקפאון. עם כל תנועה של המעסים חזרו האיברים לגמישותם הטבעית. במשך המסיבה ראו אך מעטים את הרופא בחברתם. הוא, שרגיל היה לשמות, לשיר, לשתות בחברה עליזה עשה שעות רבות ליד מטתו של המציל. אין לדעת אם בלעדיו היה האיש חוזר לאיתנו. בקיאותו הרבה במבנה גוף האדם, התרופות אותן נשא תמיד בילקוטו והאסור המחלט להשקות את הקפוא י"ש הואילו. אך לא לגמרי.

האיש, אחד מנצולי המגפה בכפר לקה בדלקת ראות קשה ואושפו בבית החולים העירוני. ימים רבים בילה בין כתליו הלבנים של בית החולים. בקוריו של הקולונל, הטפול המסור של הצוות הרפואי, שניתן לו בזכותו

של הרופא הצבאי רפאו את המציל אך לא עזרו למשפחת טריינין.
תושבי העיר האמינו שכל זה בא לו למסכן בשל יהדותו של המארח.
חודשים ארוכים התהלכה שמועה בעיר שלמעשה הרופא לא רק שלא עזר
לחולה אלא ההפך, ניסה להפריע למאמצי הקדושים להציל את נשמת גבור
היום.

★

טרדות הימים האפורים השכיחו את המקרה מזכרונם של תושבי העיר.
כך טבעם של בני אדם, הם שוכחים. וולודיה לא. ההכרה שהטילו דופי
בגיסו בזכות היותו יהודי נטעה בו מחשבות רבות על בני האדם בכלל
ועל היהדות בפרט. לימים, כשהגיעה אמו והתארכה בבית בתה הבכורה
היה וולודיה חוקר ולומד את מוצאו. תחילה לא הבין כלל כיצד זה כינוהו
יהודי והרי נולד ברוסיה. הוא קשר עובדות זו לזו ונוכח, שלמעשה כל
אותם בני האדם, המכונים בפי הבריות יהודים, היו שרידים של עם עתיק,
עם שנשט את מולדתו ונפוץ בין הגויים. ככל שהעמיק לחקור הבין שמצבו
של אותו עם אינו אלא מצב של קפאון, כי אין לו ארץ משלו, אינו שייך
למקום כל שהו אין לו מולדת. הנה משפחתו למשל, מוצאה ברוסיה, אחיו
הקשישים הלכו כל אחד בעקבות מזלו. הוא עצמו עזב את קישינוב ומתגורר
אצל אחותו בبولגריה. לאן הוא שייך? הוא רוסי? הוא בולגרי? בדבר
אחד היה משוכנע, אם היה לעמו עבר מפואר, עבר הקשור במולדת,
במלכות, בשליטה בוא יבוא יום בו הוא ישוב ויחדש פאר זה. השאלה היתה
כיצד?

בולגריה היתה רחוקה מכל אותם מחוזות באירופה בהם שכנו יהודים
אשר טרחו כמותו לחפש מוצא להשתחרר מקפאון הגלות. הנוצרים
ברוסטשוק העיר היו זקוקים לגרוי חזק עד מאד כדי לזכור את איבתם
הנושנה ליהודה איש קריות. עבורם היו היהודים מעוט בדומה למשפחות
הטורכיות, הארמניות, הצועניות למייניהן שהשתקעו בארץ הבלקנים.
הרוחה הכלכלית הפריעה בעד היהודים עצמם להרהר על מוצאם, יהדותם,
דתם ומולדתם.

וולודיה למד בבית הספר המקצועי בעיר והשתלם במגמה לנגרות.
תפסתו הטכנית, נטיותיו בציור וכשרו לעצוב מוצרים השתלבו יפה. הוא
נחשב לתלמיד מצליח, עבודותיו הצטיינו במקוריות ובחזק רב. פתוח
העץ האומנותיים, הגלוף ומעשה הפסיפס היו ענפים שמשכו את לבו.
בחצרו של הקולונל בנה לו סכה, בה היה מבלה את רוב שעותיו בגלוף
עץ ובנית דגמים שונים ומשונים.

עם בקורה של האם בעיר ושיחותיו הרבות עמה על עברו של העם
היהודי היתה הסכה מקום בדידותו, בו הגה לא פעם רעיונות שונים על
שלב נטיותיו שלו עם סמלי מוצאו. הוא החל מעטר את מוצריו בסמל
המגן דוד שהיה בצורתו גורם משיכה רב כוח. שעות על שעות מסוגל היה
לשקוע בבצוע חריטה של הסמל ולמוד יסודי של צורתו. משך אותו מימד
האחדות והקשר בסמל זה. הוא הבחין בשלוב ההרמוני של קדקדי שני
המשולשים השזורים יחד, מנוגדים ושייכים למקור אחד, נוטים כל אחד
לכוון אחר ומתלכדים סביב מרכז אחד.

לקראת עליה

לא פעם שאלתי את עצמי. מה לי מהרהרת על אותם ימים ימי נעוריו וילדותו, בטרם הכרתי את בעלי היקר, בטרם החלטתי לקשור את גורלי בגורלו. בשיחותינו הרבות על ההוה בארץ המתחדשת, על העתיד אותו אנו טווים לילדינו היקרים במולדתם, לא נוטר לנו פנאי לשוחח על העבר. התיחסנו אל העבר כתקופה של קפאון, תקופת ראשית צמיחה. יחד עם זאת, כיום, כשאני בודקת מחדש את כל שנשתייר בזכרוני, נדמה לי שאני יודעת להבין את כור התוכו של גניס. עתים, כאילו אני מערבת בזכרונותיו שלו את אלו שלי, עתים כאילו אני בודה מהלב דברים שלא היו ולא נבראו, דברים הנחוצים לתת הסבר לאותה מורכבות של אישיות, אותה עדנה ודבקות השזורים יחד, אותה התמדה וחולמנות הפועלים בו בד בבד. אני שייכת לסוג האנשים המאמינים שבני האדם אינם נולדים, חיים ומתים באותו הרכב של מטען רוחני ונפשי, אלא משתנים, מתפתחים וצמחים מחדש. אמת נכון הדבר שהילדות בתוך הצמיחה הזאת היא הפרק המכריע, אולם נראה לי שיש לי, ולו במעט, זכות לאמר, שאף לי חלק בעצוב אישיותו של בעלי, באותה מדה שיש בי נטוע חזק חלק שלו לעצוב אישיותי שלי. לא ייתכן שיחיו בני האדם במשך עשרות בשנים, מבלי שיושפעו זה מזו.

כבודדים בנחשול העצום של אנשי העליה השניה, אני מוצאת בכלנו תכונות דומות. כיום, כששואלים אותי כיצד השכלנו להתגבר על כל אותם קשיים שנערמו לרגלינו בדרך הקשה לתקומת המולדת, בדרך הקשה לכבוש

העבודה העברית, בדרך הקשה לזריעה ושמירה על אשר דענו — איני חושב שקורצנו מחומר שונה. הרוח שפעמה בנו היא אותה רוח המחזקת את די בנינו ונכדינו המשלימים את הבניה ומוטלים על בטחונה הם הממשיכים-הם עצם מעצמינו ובשר מבשרינו, ויש להם דבר לנו לא היה — הרגשת סיכות.

משפחת טריינין, ברוסטשוק, היתה רהוקה עד למאד מכל אותם רעינונו שקיננו בלבו של יולודיה. במקרה נזדמן לידו עתון יודים מרוסיה, המפתח את רעיון הציונות המודרנית. אמו, שכאמור הגיעה לבקור, בקשה ל־כוש עתון זה, ובו מצא וולודיה פתרון ללבסטי. הוא שמע על האפשרות להקומת

משפחת הקולונל ברוסטשוק — מביה בעלה ושתי בנותיהם עם סבא וככתב גנים. צולם זה נעשה לאזר עליזו של רלודיה, ובראח אחינותיי (דקשיות ממנו בגיל) יכול להעיד על שול ימיו של איש העליה הצעיר.

העבר הלאומי בהתיישבות ועליה לארץ ישראל. הדבר הקסים אותו. הוא חש שבדרך זו יוכל הקרח להפשיר והעם יוכל להמשיך בזרימתו הטבעית. הדור שלו, יהיה דור של חלוצים, שיתישב על אדמת ארץ ישראל ויקים בה את ביתו. תפתר בעיית השייכות והדור שיוולד לו ימשיך את חייו באורח טבעי. יבוא קץ הגלות.

שמואל הבכור, שכאילו מונה על ידי ההשגחה לגרום לשנויים בחייו של בן הזקונים, חזר מבקור בארץ הקודש ובדרכו לבקו ביקר ברוסטשוק. הוא ספר בהרחבה על הנסיון הנועז של החלוצים, אנשי העליה הראשונה, להקים ישובים חדשים, להפריח את השממה בארץ, לעבד את האדמה ולחיות חיי חופש. כמו כן ספר על זרם חדש של חלוצים העולה לארץ ישראל ומחזק את ידי הראשונים. ללא ספק היה בדברים אלו גרוי רב עצמה לנפשו הצמאה והתוססת של וולודיה. הוא הביע את רצונו לעלות לישראל, ואף קיבל מיד אחיו מכתב אל דיזינגוף, ידידו בתל אביב. אמו ומנייה נתנו את ברכתן להצעה. עבור וולודיה היה הדבר מגוי וגמור — הוא עולה לישראל.

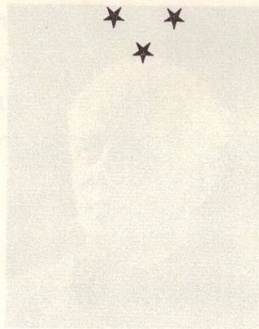
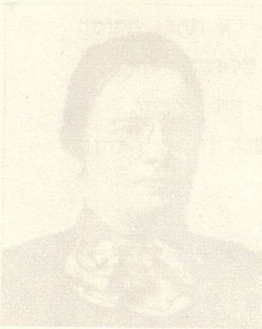
את שעוריו הראשונים בציונות קבל וולודיה על ספונה של האניה — בדרכו לישראל. הוא לא שמע מעודו על הזרמים השונים בקרב אנשי העליה השנייה. „הפועל הצעיר” ו„פועלי ציון” היו בשבילו מושגים חדשים, אידאות חדשות. חבריו למסע הדריכוהו בכל אותם דברים, המבדילים בין התפיסות השונות של נציגי התנועות היריבות. וולודיה שמע וכוחים ולמד. אחת היתה דרכו תמיד — הוא חיפש את אשר נפשו הפצה — לעלות, לבנות, להרגיש הרגשה של שייכות.

יותר מכל אהב את המפגשים החברתיים שקדמו לזכוחים האידאולוגיים. חברת הצעירים נהגה לשיר, לרקוד ולהשתעשע. בשטח זה הוא לא עמד מהצד. היה בו מרץ אין סופי למחול ולמעשי שובבות. הוא מסוגל היה לרקד עד לצאת הנשמה. לעת ערב, צריך היה לעמול קשה כדי לסחוט את כותנתו הרטובה בשל הרקוד הסוער.

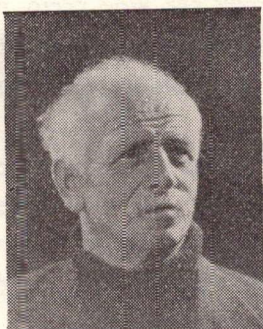
תלמידי בית הספר המקצועי אומנותי לנגרות ברושטשוק בתמונת מחזור. גניס, לבוש רובשקה כהה, כורע בשורה השניה מימין. בבית ספר זה רכש גניס השכלה מקצועית והתאים עצמו לחיי עמל בארץ ישראל.

וולודיה עלה לישראל, עול ימים, מלא התלהבות בעורים וחדור בטחון בעתיד. הוא עלה על חוף תל אביב ולן את לילו הראשון בארץ בביתו של מאיר דיונגוף.

האחים
לבית
גניס

תחנות ראשונות

לילה ראשון בארץ ישראל. הכרות שטחית עם יתושים ובעיות. בני ביתו של מאיר דיונגוף מקבלים באהבה את אחיו הצעיר של שמואל גניס. הם מספרים לו דברים היכולים לחמם את הלב. הוא אינו פוצה פה. הוא בולע כל מלה, כל פרט, כל הגה. מספרים לו על נפלאות הברון, מעבידו של שמואל במושבות הדרום, בזכרון ובפתח תקוה מתארים בפניו את התקדמותם של אנשי העליה הראשונה, מסבירים לו את קשיי האקלים במושבות הצפון ומשיחים עמו על התנכלויות הערבים למושבות העברים. וולודיה סופג את רשמיו הראשונים.

תוך שיחה, שמים המארחים לב לתמימותו הרבה של גניס ואמנותו ללא סיג של הצעיר כובשת אותם. דיונגוף מציע לו אכסניה בביתו עד לכשיסתדר. וולודיה מודה למארחו אך אינו מקבל את ההזמנה. לא את העיר הוא מחפש בישראל. הוא נמשך אל האדמה, אל העבודה החקלאית, אל המושבות של הדרום. דבר זה הוא הספיק ללמוד — לא תתכן תקומה של המולדת ללא עבודת אדמה. עבודת האדמה אינה מלאכה קלה, היא דורשת מסירות ואהבה. וולודיה מסכים להעניק לאדמה את אהבתו. למחרת, כשצוררו על השכם, נפרד וולודיה ממארחו ופנה לדרום. התחנה הראשונה — ראשון לציון.

★ ★

★

ראשון לציון היתה או מושבה מתפתחת, השוכנת על כביש הדרום בואך לגדרה ובילו. מתישביה הראשונים בנו את בתיהם לארכו של מדרון, היורד אל הכביש הראשי.

בימים שולודיה הגיעה לראשון, נחשבה זו למושבה מתפתחת, אשר התגברה זה מכבר על קשיי ההתנחלות הראשונים. ואמנם ידעו מיסדיה לספר על סבלותם בימים ההם על צרות שחלפו על פניהם מידי הטבע ומידי שכניהם הערביים. בין האכרים הותיקים נמצא לו לגניס המעביד הראשון, יחיאל טראכטנברג. בביתו, מצא גניס פרנסה וכן הדרכה בסיסית בחקלאות. שלא כיתר החקלאים בראשון נהג טראכטנברג לכוון את צעדיו פועליו העבריים, דבר שנעשה מתוך מחשבה לטווח ארוך, מתוך שקול לאומי, בהתעלם משקולים אישיים ספקולטיביים.

איני הפצה להלאות בספורים על מאבק אנשי העליה השניה ל„כבוש העבודה העברית“. אסתפק רק בכך שאציין את אדיבותו הרבה של טראכטנברג אל גניס, באותה תקופה, בה נשמעו מכל עבר, במושבות העברים, דברים בגנות האכרים הותיקים אשר אינם רואים אלא את רוחיהם. גניס נחשב לבן בית-האכר הותיק ונהנה מאמונו המלא. לתת אמון בפועל העברי של אותה תקופה היה דבר נדיר וטראכטנברג המנוח עשה זאת בלב שלם. אין לדעת אם היה בכך גלוי חבה אל החלוץ הצעיר והתמים, או היה זה מענה אנושי, שכר חליפין להערצה שהעניק גניס למורו ומעבידו. ומורו היה ראוי להערצה זו — מטופל בגן ובית ואלמן מאשתו בעוד ילדיו רכים בשנים, השכיל טראכטנברג לגדלם לתורה למלאכה ולאהבת העצמאות. ראשית חכמה, העניק לו טראכטנברג את שמו העברי זאב. הדבר כאילו נסך לעורקיו שקוי לחיים עבריים מאושרים. היתה משמעות מיוחדת לשם, הרבה מעבר לקרבה המילולית בין השם וולודיה לבין שמה של אותה חית יער ברוסית. טראכטנברג כאילו רצה ללמד לגניס את תורת העצמאות. הוא כאילו התכוון לאמר ל„זאב“ גניס שעליו לעמול במשך כל ימי חייו כדי להגיע למעמד עצמאי ולא תלוי בחסדי האחרים. (טראכטנברג היה בין הבודדים שלא נזקק לנדבותיו של הברון). כמשתיך לראשונים שהגיעו לראשון, היה טראכטנברג מצוי בכל הבעיות

של הכשרת הקרקע, העדר רוחים בתחילה והזדקקות להלוואות או מענקי אגודת חובבי ציון באירופה. הוא הטיף לעצמאות. וולודיה גניס, עתה זאב, בקר ללמוד את מלאכת החקלאי החופשי תוך עבודה שכירה בכל מושבות העברים בארץ. שנה תמימה התגורר בראשון וכשראה כי למוד נסיון ולקח הנהו, הדריים לנס ציונה ולגדרה, ומאוחר יותר הצפין ועד למטולה הגיע. בכל תחנות חייו הראשונות נשא בעול העבודה החקלאית ככל חבריו הפועלים העבריים, אולם ידע לנהוג התנהגות מיוחדת אל בני האדם, התנהגות שנשאה אופי של ידידות מופלגת ובלתי מעוררת.

הפועלים העבריים בראשון לציון, היו נוהגים לבלות את שעות הפנאי שלהם אצל כהנסקי בחצר, בין אם היו מתישבים על שולחנות נושאי מזון ולחם ובין אם היו (וזה קרה לעתים קרובות) מסתפקים בכוס תה בלתי ממותק. תוך כדי ארוחת רווקים היו משיחים איש לראו מהרהורי לבם והיו מבכים בצבור את רוע מזלם וקשיי ימיהם. בעתות של רעב ומרי נפש היו נתפסים לנוסטאלגיה אל בית טוב ואם דואגת, שהותירו בארופה. מה להם כאן? מדוע נאלצים הם להסתפק בלחם חסדם של המעבידים העבריים המבקרים את העבודה הערבית הזולה על פני תביעותיהם המופרזות של אנשי העליה השנייה, חסרי הנסיון בעבודה חקלאית. וכי לא כדאי להם לזנוח הכל ולשוב אל בית הוריהם, אל ספסלי הלמוד באוניברסיטאות המפורסמות באירופה אותם נטשו בשל רעיונות מאכזבים? עם כוס ביד או בלעדיה היו הפועלים נתפסים ליאוש והיו אף רבים שרגש זה הצליח לנתקם מקרקע ארץ ישראל בה לא השכילו להכות שורשים. בשתיים דרכים נהגו לסיים מפגשים אפורים אלו — בשתיקה או בשירה. בשתיקה, רוצה לאמר, לאחר שהספיקו לסיים בכיה בצבור היה כל אחד מהם פונה אל מקומו ומשתטח על דרגש עץ או ישר על רצפת הכוך ששמש אותם ונרדם עם הרגשה טפלה בפה. למחרת היה קם ומתחיל יום נוסף של עבודה מפרכת וגם יום זה היה מסתיים אצל כהנסקי — שוב שתיה או בלי שתיה ושוב שתיה ויקיצה, וכך חוזר חלילה.

מפגשים שנסתיימו בשירה הטיפו קמצוצי תקוה על לבות הפועל מר הנפש. תמיד היה בין המסובים במפגש הזה מישהו, אשר העריך נכונה את המרחק בין היאוש והתקוה. הוא היה פותח בשיר רוסי עתיק המספר על מעין קטן בהרים והיה ממשיך בשיר אחר המתאר יער עבות וענק צמא דמים בתוכו. הפועלים היו מצטרפים אל השירה תחילה בקול מהסס ומאוחר יותר היו נסחפים אל עולם הצלילים בהתלהבות מופגנת. ערב כזה עתיד היה להסתיים ברקוד הורה סוער ומדליק את מרביתה של אוכלוסית המושבה.

אינציאיטור קבוע לערבים, שנסתיימו בשירה — היה זאב גניס. גם הוא הרהר לא פעם על הקשיים הרבים, שנערמו לרגליו באפרוריות יום העבודה הארוך, גם לו הציקו הרעב והגעגועים. אולם הוא ידע לחלום על עתיד מזהיר יותר ומאושר יותר — עתיד של חיי חקלאי חופשי. בשעת השיחה של ידידיו למעמד, היה גניס מספר להם, על כי עתיד הוא לרכוש בבוא העת חלקה לעצמו, ועתיד הוא להיות אכר חופשי. המבוגרים יותר והמנוסים יותר ממנו נדו לו בראשם ואילו בני גילו מענו להאמין כמוהו, שיתכן זמן טוב בעתיד. אולם כשניסה לבדח את דעתם בהלצות שונות, כשחיקה בקולו את קולות חיות הבית אותן הוא עתיד היה לגדל בחותו, כשפצח בשירה רוסית עליזה על ויארה המקסימה (ויארה צ'ודנאיה מאיה...) היו כולם מתפתים לו וכאילו מאמינים לחלומותיו. עד מהרה היתה העליצות קולחת ומתפשטת אל הרחוב. היו יוצאים אל הרחוב שרים ורוקדים מתלוצצים ועלזים והיו מצליחים להדביק בהתלהבותם את תושבי המקום — המעבידים. פועלים ובנות מעבידים, בני המקום ובנותיו היו נתפסים אל מעגל הרוקדים והיו שרים בקולי קולות עד לחצות הלילה. מה שרו — „זבחו זבחו זבת...” שרו, ומה רקדו — רונדו. ובכן היו הבחורים מזמינים מבנות המקום ומסתדרים זוגות במעגל אחד גדול. אחר כך היו רוקדים תוך בצוע צורות שונות והכל על פי הצורות שעשה המוביל. זה היה תפקיד טבעי של זאב גניס. הוא קיפץ ושר בלי הפסק והיה זונח את חבורתו העליזה רק לצורך ריצה חטופה אל מאחורי רפתו של יהודה צלליכין לשם החלפת כוחותו הרטובה ביבשה. ביתו של האכר צלליכין היה

עבור גניס מקור לחבה נוספת — היו בו בנות. גניס אהב בנות והבנות אהבו אותו. לא היה כמוהו להשתוללות ולא היה מוביל כמוהו לרונדו. הוא היה בן שיחה מכשר ומנהיג להשתוללות מאין כמוהו.

רבים מתושביה הראשונים של המושבה זוכרים בודאי את חגיגות ה-25 ליסוד ראשל"צ. כמנהג הימים ההם היו חוגגים סביב למדורות ענק שהיו מבהירים ברחוב רוטשילד על יד בית הכנסת הגדול. סביב למדורה נתכנסו בני המושבה ושרו ורקדו ועלצו. גניס היה ראשון לחוגגים. הוא יזם תחרויות מסוגים שונים שהרצינית ביותר היתה קפיצה מעל לאש המדורה.

לא נמצא לו מתחרה בתחרויות אלו. הוא היה מזנק אל על וחולף בתוך הלהבות לעיני הבנות המעריצות והילדים המוקסמים. באותו לילה הוא העמיד שתי שורות של מדורות, בעזרתם של הילדים, והוליך את הרוקדים ביניהם על מדרונו של רחוב רוטשילד. כשעיפו, ישבו צעירי המושבה על מדרגות האבן של בית הכנסת ושרו עד אור הבוקר.

מן לילה שכזה, מן הדין הוא שיסתיים בתעלול מתעלוליו של גניס, אותם היה מרבה לעולל לידידיו הרבים במושבה. יכול היה להתבדח עד אור הבוקר על חשבוננו של חברו הטוב ביותר ויכול היה עד רדת החשכה לדבר בשבחיו של אויבו הגדול ביותר מבלי אשר תדע אם עשה כן מתוך כוונה לשבחיו או להקניטו יותר. אין להסיק מכך שהיו לו לגניס אויבים, לא כן. הוא היה חביב המושבה, חביב על האכרים הותיקים, חביב על הפועלים השכירים ואהוב לבן של בנות המושבה. וכי מי לא היה נמשך אל איש החברה העליו? מי לא היה מוכן לטול חלק בשגעונותיו ומשחקיו השונים?

קרה פעם שגניס ניסה את כוחו לחקוי בעלי חיים כדי למתוח אכר מבני המקום. כידוע, משיב החמור לנהירת חמור אחר בנהירה רבתי, משל היה חפץ בחברתו של אותו חמור. באותו יום יצא בנו של אותו אכר רכוב על חמורם אל המושבה הסמוכה — אל נס ציונה. גניס הסתתר תחת חלוננו של האיש והתחיל מנהר נהירות כחמור בעקשנות שעה ארוכה. נמאסו לו לאכר נהירותיו של גניס, ומכיון שידע כי רק הוא מסוגל היה לעולל זאת יצא אל החלון וקרא, „גניס, גניס, חדל לך! חברך איננו כאן!“ גניס כאילו המתין רק לשעת כושר זו, יצא ממחבואו צוחק בפה מלא ופונה אל האיש — „מה זאת אומרת איננו? הנה זה עתה ענה לי?!“ בשל „חכמותיו“ אלו נחשב ובצדק לחביבם של בני הישוב, ובעקר אהבוהו חבריו הפועלים השכירים, אשר כאמור מצאו בחברתו עדוד למצבם העגום. לעתים נודמנה לידי הפועלים פרוטה יתרה והם בקשו את כהנסקי שימזוג להם כוסיות. לא שאהבו את הטיפה המרה, או חלילה נזקקו לחמודותיה בעתות מצוקה, אלא פשוט רצו בשתיית המשקה המעורר לומר לעצמם „לחינו“ להמשך עבודתנו בארץ ישראל. ערבים שבהם אפשר

היה ללגום כוסיות היו עליזים במיוחד. החברה, שלא היו בעלי נסיון בשתיה, התבסמו עד מהרה והמעבר בין העצב לשמחה היה הפעם קל ונוח ביותר. וכשהחלה השמחה היו האנשים יוצאים אל הרחובות כמנהגם. לעת כזאת קרה, שבהשתוללותם שברו עמוד האבן בחצרו של צבי הירשפלד ע"ה. אין לדעת מי עשה זאת ויש להניח שידי גניס לא היו בעברה — הוא מצא את פורקנו ברקוד השובב ובשירה בחברת הבנות; אולם למחרת לא הפליא הדבר את בני ביתו של הירשפלד, כאשר הופיע גניס והכריז על נכונותו לשלם בעד הנזק בעבודה או בכל דרך אחרת. עוד זה מדבר והנה מופיע פיני ויגודצקי, אף הוא מבני חברתו של גניס, ואף הוא מכריז על נכונות לשלם בעד הנזק. וכשמצאו עצמם שניהם טוענים אותו טיעון עד מהרה החלו מתדיינים ומתקוטטים בקולי קולות מי הוא בעל האשם והמופלא בכל — כל אחד טוען שהשני אינו חייב במעשה. כשנסתבר מאוחר יותר, שלא פיני ולא גניס היו שגרמו לנזק השתוממו בני הירשפלד על יושרם של אלה — הפועלים העבריים בני העליה.

תכונה זו של יושר וכנות, אהבת הזולת וותרנות, היו לו לגניס כלים יקרים, שבעזרתם הצליח להפך לחביבם של בני התשחורת, בניהם ונכדיהם של מתישבי ראשון לציון. אין לדעת בברור מה היה פשר הקשר האיתן, שנקשרו בו ילדי האכרים וגניס, ההיה זה משום שהוא אהב אותם או משום שהם אהבו אותו, כי לא היה להם בימים ההם, לילדי המתישבים מדריך כלבבם, ולא היה להם מהיג ומנחה לתעלוליהם. גניס לא עסק בזאת מתוך הכרה בערך חנוך בני הנוער, ולא משום שבקשוהו לעשות כן. הדבר בא לו באורח ספונטני. ללא ספק יש לראות בכך את רצונו לבלות פעם נוספת געורים בריאים וחופשיים, געורים שנבצר ממנו לבלות בחיק משפחת אחותו. לבו יצא אל שובבות העלומים ולב השובבים יצא אליו. לעתיד לבוא היה גניס מנסה את כוחו בחנוך ילדיו וילדים אחרים, שנודמנו בצל קור-תנו, והדבר עלה יפה, הוא ידע כיצד למשוך את הילדים אליו וכיצד להנחות את משחקיהם בצורה נבונה ופורה.

ימי השבת, ימים של מנוחת הפועל, היו מנוצלים לרוב למנוחה ממש. הפועלים השכירים היו מתאספים כמנהגם אצל כהנסקי ומרבים בשיחה

ערה על דא ועל הא. גניס היה מעודדם לצאת לטיולים רגליים בסביבת המושבה, ולעתים אף יום בקורים בנס ציונה וברחובות. כל הרצאה מענינת באחת המושבות השכנות היתה מושכת אליה את כל אנשי הסביבה וכמובן היו כולם נוהרים לשם רגלי. בין אם היו בסופי המפגשים החברותיים היוזמים האלה הופעות של אומנים אורחים, ובין אם לאו, השכיל גניס לארגן את הרונדו המסורתי לקורת רוחם של המסובים. אם חסרו לו רקדנים לא היסס והטריד אותם מבתיהם.

לא תמיד יצאו הצעירים לטיוליו הרגליים, אך הילדים היו מוכנים בכל עת. עם שיף חברו הטוב (מלמד דרדקים בראשון לציון) היו מטיילים אל חוף הים ושם נותנים פורקן לתסיסה העצומה שפעמה בכל ישותם. היו טומגים את סנדליהם בחול והיו מתרוצצים שעות על גבי שעות לצדו של הים צפונה ודרומה. לא היה כמוהו לריצה מהירה, ולא יכול היה אף לא אחד מבין הילדים המתלויים אליו, לקפץ גבוה יותר מעל החבל המתוח. הילדים לא הפסיקו להתפאל משני המבוגרים האלה המשתוללים יחד עם ונוהגים מעשי משובה בעוריים. אם היו הללו מטפסים על עצים, היו כל הזאטוטים עולים אחריהם עד שלעתים קרובות היו ענפי העץ קורסים תחתיהם ומטיילים ארצה אשכולות של בני תשחורת צוהלים וצוחקים עד כלות כל הכוחות. לעת ערב, כשהיו מתכוננים לשוב אל

המושבה היו זקוקים לשעות ארוכות, לחפש בחול הים החמים את סנדליהם הטמונים ולא פעם קרה שהדבר לא עלה בידם. ואם קרה כך לאי מי מהילדים היה גניס מושיבו על כתפיו ומביאו בנשיאה אל המושבה. בערב שכזה היה גניס ממהר להסתגר בפינתו מחשש פגישה עם הורי אותו נער. נעליים באותה תקופה היו דבר יקר מציאות, אולם הילד המאושר ידע לשכנע את הוריו שהנעליים אבדו במושבה ולא במשך הטויל.

בדרך כלל (כי לא תמיד הלכו נעליים לאבוד) היו ימי שבת רועשים אלה מסתיימים בציזבאט סביב למדורה. לאורן של לשונות אש מפזזות היה גניס מרבה לספר ספורים מספורים שונים. הוא אהב להשוות את החקלאי החופשי בארץ ישראל עם עמיתיו בני רוסיה. ספוריו על המוזיק הגס והאומלל נחרטו בזכרם של הקטינים כאגדות מופלאות על ארצות רחוקות ומנהגים משונים. לגביהם אכר פרושו אחד מהוריו או פועל עברי שכיר ודוגמה טובה לכך היה גניס.

אולם גניס לא ספר מעולם על עצמו.

את הנערים או את ידידי באותה תקופה, דרבן זאב גניס לטיולים. הוא הלהיב את הצבור לטיול, בעתות של חופשה כמובן, שעות ספורות לבלוי בחיק הטבע. לא שחסרו לו גוף וטבע בעיר מולדתו, או ברוסטשוק, אלא שכאן, במקום המיועד לך יש לחיק הטבע תפקידי חיק אם. הוא העריך נכונה, שכדי להיות בארץ יהיה על היהודי לאהוב אותה, כדי לאהוב אותה חזקה עליו שילמד להכירה והרי להכיר את הארץ פרושו לטייל לארכה ולרחבה, כמובן — רגלי.

היו נוטלים ילקוט ומעט צידה בו (בדרך כלל הסתפקו בלחם ומעט זיתים) בוחרים לעצמם נתיב שיוליכם בינות למקורות מים זורמים (או נוטלים ג'רה עם צוננים כצידה) ויוצאים את המושבה. תחילת דרכם על שבילי החקלאים אל הכרמים והשדות המעובדים ומאוחר יותר בתוך הצמחיה הפראית בשבילים ואף בלעדיהם. והעקר — לחוש שכפות רגליך דורכות על הקרקע, לחוש כיצד כל חלק מחלקי גופך מכיר טיפין טיפין את מרחבי

המכורה וכמובן לשיר, בקולי קולות, תוך הרגשת התפרקות מגטל טרדות העבודה היומיומית, תוך כוונה לומר לאלו השדות שבעלים אתה, חופשי ובעל חזקה עליהם.

אחד היה פותח בשירה ואחרים היו עד מהרה ממלאים את חללו של יום המנוחה צלילים הרבה, צלילים של הנאה. וכך עד למקום מנוחה — היו משתערים על העשב הרך וסועדים את לבם. ואם גטלו בדרך, דרך הלצה, פרות מספר מחלקות בעליהם היו מקנחים סעודתם שנאמר — מים „גנובים“ ימתקו. ולאחר מכן המשיכו לשיר ולהלך.

ברגעים כאלו — רגעי שירה והתרוממות הרוח היה כל אחד מן הפועלים העבריים, החלוצים אשר המירו את נוחותם באירופה ועלו לא"י, חולם על פינתו שלו, חלקת אדמה מאדמות הארץ הקדושה, שבבוא העת יטפחנה ויעבדנה כעבד גן העדן. אחדים היו טומנים את חלומם עמוק עמוק ואחדים משיחים אותו לחבריהם. כל אחד קיווה (כמה מוזרים היו אז אותם אופטימיסטים, שלא היה להם על מה להשעין את תקוותיהם לעתיד וורוד יותר) שבמהרה ימצא את מקומו ויבעל את הקרקע הבתולה המחכה לו. ומה עדיף? להשתקע כאן, בינות למושבות הדרום, בקרבת הדרך ליפו, ולמוצא הארץ אל העולם הרחב. היו אמיצים יותר, שנטו להסכים להצפין עד לחיפה והיו אף אמיצים, מן סוג מיוחד שזוה, שהסכים לחשוב על התנחלות בגליל. באותה תקופה היה הגליל גובל עם „הררי החושך“ השוכנים בקצה העולם האנושי.

לגניס לא היה יעד מוגדר. הוא רצה, כמו כל אחד אחר, להאמין שאף לו בבוא העת מצפה חלקה משלו, אי שם בארץ. הוא הסכים שהדבר יתגשם במהרה ואף ידע שהרצון הוא תנאי ראשון להצלחה, אולם ידע שיהיה עליו לשקול היטב, לבדוק ולהכיר, ללמוד ולסייר, כדי שיוכל להשכיל בבחירתו. הוא החליט לעזוב את ראשון לציון ולנדוד אל המושבות הקרובות והרחוקות ביותר, להתרשם מהנעשה, ללמוד את הדרכים לעשית מה שטרם נעשה. תחילה הוא סייר במושבות הדרום אולם מאוחר יותר הצפין ועד למטולה הגיע. הוא עשה את כל הדרך הזאת רגלי והדבר נראה בעיניו כטיול אחד ארוך. טיול שנמשך כשנה ומחצה.

*

שני דברים ציינו את סיורו של גניס בארץ, הלמוד והרודנו. הוא ידע להתרועע עם הבריות ובכל מקום שם נטה את אוהלו עבד לפרנסתו ודר במחיצתם של איכרי המקום. עתים היה מתקשר עם פועל עברי מקומי, והיה שוכן עמו בחדרו על מצע של תיבות וארגזי עץ ולעתים קבל את הסכמתו של מעבידו להשתקע באסם העצים במשקו, או במחסן התבואה — על ערמות השחת. את שכרו הוא קבל ככלכלה בבית המעביד ובעיקר כהדרכה לבצועה של כל עבודה חקלאית הנעשית במקום, שהרי ידוע הוא כי אין שוין הגידולים בכל נקודה ונקודה ואין דומה הטפול בהם.

והרודנו? גניס, כאמור אהב לרקוד ולהנהיג בתעלוליו את הרקוד החברתי העליו. בכל מושבה הכירו את מזגו וחבבוהו על התלהבותו הרבה ועליצותו הנהורית. עם הזמן החל שמעו כרקדן מעולה יוצא לפניו ושמך הולך ומקדימו בדרך סיורו. ידעו שישנו פועל צעיר המרקד ומקפץ עד כלות כל הכוחות ואחר כך מסוגל לדלות מתהום התלהבותו כוחות נוספים לשירה וישיבה בחברותא.

על התלהבותו הרבה דברו צעירים וזקנים, נערים ומוריהם, בנים ובנות. הבנות — נערות התקופה הפיקו תועלת והבנים — קנאו. אלה וגם אלה ידעו לספר, שבכל מושבה ישנה לפחות נערה אחת השומרת בשידתה רובשקה לבנה עבור גניס, שהרי אם יבוא, ויהיה רונדו יאלץ להחליף את לבושו ויזמיננה לרקד עמו בראש המחוללים. כך היו ודאי סוברות הבנות וכך השבו וודאי הבנים — גניס יבוא ויוליך את בת זוגתו אל הגורן.

האם היתה גורן? האם היו דברי המלעיזים דברים שטעם האמת להם? זאת לא אדע. ואם היה? האם פסול יש בדבר? וכי לא שמענו על כגון אלה? וכי לא מובן הוא הדבר שהצעיר אוהב בכל נפשו, בצורה רחבה ומלאה? לגניס היו וודאי אהבות רבות אך אין לי כל ספק שהוא שיקע בהן את כל התום שבנעוריו, את כל העצמה של התלהבותו, וודאי עשה זאת בלי להתעמק, באורח ספונטני המיוחד לו. זאת אולי הסיבה שרבים אהבוהו.

משוט בארץ

התחנה הבאה אחרי ראשון לציון היתה בנס ציונה. שם הוא השרקע במשקם של ההרברגים, מן הראשונים במקום. מבחינת האוירה הכללית לא היתה נס ציונה שונה מראשון והיו פועליה ובעיותיהם דומים לעמיתיהם הראשונים. בנס ציונה השתתף בשביתת הפועלים, שאורגנה והונהגה על ידי מר הלפרין מ"פועלי ציון". הספיק להחליף בעקים (עבד אצל ספר) ירגלית עבר לפתח תקוה. לפתח תקוה עבר ראשון לציון הפועלים והעובדים העבריים יאף היה בין היוזמים של שיטת העבודה הקבלנית — שיטה בה יוכל הפועל העברי להרוויח יותר מהערבי, תוך כדי הפעלת מחשבה לתכנון ויעול. באותם ימים היה שכר העבודה לפועל ערבי 7 גרוש ושכרו של היהודי 5 גרשים. הדבר נגד את יחס התפוקה של העובדים. הפועל העברי, איש העליה השניה, שהחל מתרגל לעבודה חקלאית עבד לא פחות מעמיתו הערבי ולעתים גבר עליו. לא היה יסוד להפליה שעשו בעלי המשקים. כיון שהעבודה המקובלת באותה תקופה היתה הפירת בורות השקה לעצי הפרדס, בורות בגודל של מטר על שמונים סטמימטר, נקבע שישולש שכר

לפי כמות הבורות ועל כל בור — 2 גרוש בחול ו-4 בחמרה. פועל עברי, שמדד את שורותיו והקפיד על עבודה שיטתית היה חופר ביום עבודה למעלה מ-10 בורות והיה משתכר בין 20 ל-30 גרוש ביום עבודה. אין ספק שבדרך זו הרקיעו רוחיהם של הפועלים ונעותו בעליהם להעסיקם במקום הערבים.

גם בפתח תקוה היה גניס נוהג למלא את שעותיו הפנויות רקודים ותעלולים. החברה יודעים לספר שערב אחד, עם תום רקוד רונדו סוער בלויית אחת הנערות המקומיות, ביקש למלא חובתו כקבלייר ולהשקותה מים צוננים. הוא החליט לסדר את בעל הקיוסק המקומי. ומעשה שהיה כך היה — גניס נשכב לרגלי חלון חדר שנתו של הקיוסקאי והחל מרים קולו כאדם שאחזוהו כאבים חריפים בבטנו. הוא גנח בקולי קולות ועד מהרה הקיץ האיש ושאל מאפלת החדר „מי שם?“. במקום תשובה פתח גניס בגניחה קצובה ומעוררת חמלה בלב שומעיה. האיש ניגש אליו, הכירו, ובסוברו שמא קיבל הצעיר מכה בבטנו, או נבהל חו"ח מכלב שבחצר שאלו: „אתה רוצה כוס מים?“ גניס כאילו ציפה לשעת הכושר והשיב בקול בתחנון — „אני רוצה סודה... עם לימון!“ גם אם לקח הקיוסקאי את הדבר ברצינות בהתחלה הספיקו לו צחוקם העז של הצעירים המסתתרים מאחורי הבית כדי להבין את פשר „מחלתו“ של גניס.

פעם אחת, זה היה ביום שבת, החליט גניס לקחת את חבריו לעבודה ולהוליכם אל דיונגוף — רע אחיו בתל אביב הסמוכה. יום שבת אחד היה בו די והותר זמן לטיול אביבי מהנה. החברה נטלו עמם צידה ויצאו לדרך. לכששבו לאם המושבות התפלאו להוכח, שהמוכתר ראש ועד המושבה, סרב לתת להם עבודה ואף הסיט את כל בעלי המשקים בסביבה. דבר כגון זה ראוי היה לנקמה רבתית. גניס הצטנע במשך כל הלילה בסמוך לחלונו של ראש הועד ונבח נביחות כלב קולניות. נביחותיו כאילו באו לרמוז, שבמקום זה מצוי אדם נכרי ומתנכר. האיש לא נם לילה שלם ולמחרת אף חשב להטיל חרם על הפועלים השכירים, אך הדבר לא עלה בידו. ראויה לתשומת לב הרפתקאתו של גניס ונסיעתו ללבנון. נסיעה ארוכה כגון זו בימים בהם שרצו הדרכים כנופיות של ערבים שודדים, דרשה אומץ

לב מיוחד מהרגיל וכסף — דמי נסיעה בדליג'נסים שהצפינו עד מטולה. גניס חסך חודשים רבים את דמי טיולו זה ולכשהגיעה לחסכון עד כדי השלמת דמי הנסיעה יצא לדרך, הוא לא חשש על קיומו. הוא ידע שגם במטולה יושבים אכרים אשר יסכימו להעבירו תמורת מלוי כל צרכי כלכלתו. למזול פגש במטולה את משפחת חיוטמן, מותיקי המושבה, חלוצים שעלו מקישינוב עיר מולדתו, והסתדר אצלם לתקופה ארוכה. היתה בו נטיה לעסוק בכל מלאכה חקלאית אפשרית, ואם הדבר דרש לעסוק בה יומם ולילה. באותה תקופה גידלו בני משפחת חיוטמן כרם ענבים ובסמוך לבציר צריך היה בעל הבית להציב שמירה במקום. כוח עבודה היה חסר ונאלצו לצאת ערב ערב שנים מאנשי משקו אל הכרם כדי ללון בו ולשמרו. השמירה היתה מתחלקת לשני חלקים ואז היה כל אחד שומר את חלקו שלו בלילה וישן בחלק השני. לילה אחד יצאו לשמירה גניס ובעל הבית. הם הגיעו לכרם עם השכה סעדו את סעודת הערבית וחלקו את שמירתם. יצא לו לבעל הבית לשמור משמרת ראשונה ולגניס לשמור בשניה. בשעה היעודה היה על גניס להתפרקד על הקרקע כדי לטול לעצמו את השינה המגיעה לו. במקום לישון העדיף גניס לשוחח עם בעל הבית על ימיה הראשונים של מטולה והבעיות שהיו להם לאנשי הגליל עם ערביי המקום ופגעי הקדחת. מספור לספור החלו סוקרים את כל המפעל הציוני בארץ ישראל ולא נוטר להם בעלות השחר אלא לרחוץ פניהם ולהתחיל במלאכת יומם הרגילה.

אין ספק שגניס בכשרונותיו המיוחדים לגלוף בעץ, יכול היה להסתדר בעיר ולעסוק במלאכה, אולם עבודת החקלאי קסמה לו, שיחותיו עם האכרים הותיקים קדמוהו בידע ונטעו בו הרגשת. בטחון, בטחון שיכול להיות לעובד האדמה בלבד וגם זאת רק בעתות שלום.

ולא תמיד היו עתותיהם עתים של שלום. כל אכר יהודי יספר לך שבצורה זו או אחרת היו לו התנגשויות עם ערבים והיו אלה מקרים בהם ניתן היה למנוע מפגשים אלה אם הצד שכנגד נהג ביושר ובחכמה. לערביי ישראל היתה הצלחתם של היהודים קוץ בעין. הם ראו את פריחת המושבות הראשונות ולבם נתמלא בקנאה. קנאה זו מצא את פורקנה

בצורות שונות של שוד וגזל, הרס וביזה, לעתים היו מגיעים הדברים לידי רצח. קרה מקרה וגניס יחד עם ידידים נסעו מגדרה לראשון לציון — והתחבורה? רגלית כמובן. בדרך צריכים היו לעבור על פני הכפר הערבי זרנוגה. בני הכפר היו עניים מאד והם קיוו שעל ידי שוד דרכים יוטב מצבם. אם התנפלו על עגלות האכרים היה להם ממה להנות, הם היו מפרקים את העגלה כולה, את משאה טלטלו אל בתיהם בוזווהו במשותף ועם קרשי העגלה היו מבעירים לעצמם מדורה. את סוסו של האכר היו מוסרים למוכתר הכפר שלהם ואם היו לו לאכר בהמות אחרות היתה מתארגנת חפלה רבתית עם בשר עגל ואורז מפולפל.

בפעם הזאת היתה קבוצת האנשים שצעדו בקרבתו של הכפר קבוצת פועלים עניים אשר בקושי נעלו סנדלים מרופשים על רגליהם, יחד עם

זאת ידעו שבני זרנוגה ינסו להתקיפם וגם אם לא יהיה בידם מה לקחת יהיו שמחים לדוש את בשרם בשוטים ובאלות. בתוך הקבוצה היה אחד וגולדברג שמו, אשר יום תכנית הגנה למופת. הפועלים התחלקו לשתי קבוצות, האחת שצעדה על דרך המלך והשניה שעכבה אחרי עמיתה במסתור שיחי השוליים. לקבוצת ה"חלוצים" נתנו אלות בידיים ואת השניה חמשו באלות ובאבנים. כאשר עקפו הערבים את הראשונים והחלו מכתרים אותם בצעד מאיים באו אנשי הקבוצה השניה והתקיפו את בני המקום מהעורף. מופתעים מהטכסיס החלו הערבים להתפור ואילו הפועלים רצו בעקבותיהם ושלמו להם שכר התנפלותם במכות ובחבטות. מקרה זה הוא אחד מני אלף של נסיונות התנפלות ערביים והגנה טכסיסנית של יהודים. אולם לא רק הערבים היו מקור לצרות, לגגיס היתה התנגשות הרת גורל עם קצין טורכי מאנשי הממשל, וככל המצופה היתה סבת ההתנגשות — כבודה של בת ישראל.

בגדרה קרה הדבר. קצין טורכי צעיר מהמחנה שבסביבה נתן עינו בבת המקום, שנודמנה להיות שאר בשר לדיזנגוף מארחו הראשון של גגיס בארץ. הוא החל מחזר אחריה בעקשנות, ופעמים שהיה הדבר בגדר המקובל, היו היהודים מתאפקים מפני כבודו של הקצין הרם. אולם פעם לאחר שהפצרותיו הרבות של העותומני לא נשאו פרי אצל הנערה, נטפל לה והחל מתעסק עמה שלא כדרך המקובל. גגיס היזדמן באותה שעה בסביבתם ותקף את הקצין. הנערה נחלצה ונסה, אולם חבלות שקבל הטורכי העיבו על חיי גגיס השלום בארץ, הקצין נתן פקודה וחיליו אסרו וכבלו את גגיס במכושם. לעזרתו הופיעה אז אותו גולדברג, שאיש העזה וחריף בשכלו היה ושניהם פנו לקונסול הרוסי. האחרון שחרר את גגיס והמקרה נשתכח.

גולת הכותרת של המאבקים הללו היו הפרעות ביפו. כל החלוצים התאספו במלון חיים-ברוך וטכסו עצה כדי להגן על רכושם וחייהם. ולמרות כל אלה היתה רוחם רמה. הם ידעו שכל צרה הפוקדת את הישוב העברי בישראל באה ומביאה לו כשול יתר, כוח סבל לעמוד מול הקשיים ולגבור עליהם. בכל לב ולב פעמה הרגשת הגשמה לאומית, הרגשה של עם

המתעורר מקפאון גלות רב שנים, עם המזורים מחדש את מימי חייו. אותה הרגשה של גאווה לאומית פקדה אותם בכל פעם שהצליחו להתגבר על משברי הגורל, ולאותה הרגשה נתוספה הרגשת שייכות כל פעם שהעלו על בדל שפתותיהם את שמה של בירתם העתיקה — ירושלים.

לירושליים נסעו כמה פעמים בשנה — לרגל חגי ישראל, מתוך שאיפה לקיים טכסים מקודשים ומתוך רצון לחוש את אוירתה המיוחדת. גניס בחר לו להשתקע כדרכו תקופת מה בירושלים ולהכיר בדרך זו את תושביה ואת מנהגייהם. הוא שכר לו דירת חדר ברובע היהודי בעיר העתיקה ועד מהרה הפך לחלק מן הנוף הירושלמי של צעירי הקרת. מספרים שלילה אחד פרצו מתוך מסגד עומר, דוקא ממקום אבן השתיה, זעקות שטן אימות, ספק נהירות חמור ספק יללות צבוע שהדיבוק נכנס בו. איש לא העיז ליקרב אל המסגד וכל אחד חשב שהנה הולך השטן לצאת מקודש הקודשים ועתיד הוא לעשות שפטים במאמיני אלה. למחרת סיפר חבר של גניס לכל בני הרחוב היהודי שה, „שטן“ המילל לא היה אלא הפועל העברי העליון מראשון לציון זאב גניס הרקדן. אם כי מנסים לספר שהדבר נעשה בלילות הראשונים לשהותו של גניס בירושליים לצרכי „פרסום אישי“ איני חוששת מדעתכם אתם בנדון. גניס היה רגיל לחכמות והוא עשה אותן בכל מקום ששם ישבו בני אדם, מתוך רצון למצות בחיים האפורים את רגעי האושר הבודדים, לחיות עד תום את תקופת הנעורים הקצרה של האנוש.

בירושלים פגש גניס את עמיתו הקשיש פרופ' שץ מייסד בית ספר בצלאל לאומנויות פלסטיות. את פרופ' שץ הכיר עוד בבולגריה ובמחיצתו למד שיש להעריך כל נסיון של בטוי חשיבה שכלית בדרך גרפית כל שהי. הוא תאר בפני הפרופסור את שיטתו לגלוף בעץ ואף הראה לו עבודות מעבודותיו. הוא הראה לו רשומיו הרבים ועבודיו לצרכי גלוף של הסמל הלאומי — המגן בעל כל הזויות הלכודות יחד. שבחי האומן הנודע נטעו בו בטחון ועד מהרה החל מוצא דרכו אל חבורות האומנים הראשונים תושבי ירושליים. הוא פגש שם שחקנים כגנסין, סוסקין ומרגלית ועזר לידם לבנית הבמה העברית הראשונה בארץ ישראל. מענין היה הקשר בין

האומנים לשם האומנות כגנסין ומרגלית ו„אומן“ לשם התענוג כגנים. השחקנים אהבוהו בשל פשטותו וחופשיותו הרבה עם הבריות, אהבו את כושרו לחקויים ואת כשרונו למלאכת יד. פעם נודמנו בחדרו שלושה — גנסין סוסקין ומרגלית. גנים פתר את בעיה השינה בקלות הוא טלטל מאי שם קרש עבה ורחב והוסיף למיטתו אמות ספורות. גיתן היה לשכב לרוחב המיטה והבחורים הכינו עצמם למנוחת לילה. כמנהגם ישבו לפטפט שעה קלה ואם היו בתחילת הערב ארבעה סביב לארגו — שלחן שנח לו במרכז החדר, עד מהרה מצא עצמו גנים לבדו. אורחיו התגנבו בזה אחר

זה אל המטה המוצעת ונחירתם נשמעה עתה בטריו רבתי. מילא, חשב לעצמו המארח — אתפרקד לי גם כן ואחטוף תנומה קלה, אולם שוד ושבר, אין מקום על פני המשטח הקשיח. — כל אחד מהאורחים מתרויח לו בניהותה ואיש אף לא מעלה בדעתו שגם למארח מגיע להניח עצמותיו על המצע. גניס החליט שכך לא ייתכן, הוא נשכב לאורכה של המטה ועד מהרה נרדם כהוגן, כעבור שעה קלה העירוהו רעמי צחוק אדיר — אורחיו אשר חשו כובד על גופם וקוצר נשמתם, הקיצו ומצאו את מארחם הרוכב עליהם מלמעלה. לרעמי הצחוק נצטרף קולו המצלצל של גניס ועד מהרה לא יכלו דרי אותו חדר (ויש אומרים שגם דרי כל השכונה) לעצום את עיניהם עד לאשמורת הראשונה של יום המחרת.

מפגשו עם אנשי התיאטרון הראשונים בארץ תרם רבות להתפשטות חובבות הבמה בכל המושבות הראשונות דאז. גניס, אשר למד בירושלים כיצד יש לבנות במת מופעי תיאטרון, עזר להרבה להקות חובבים ליסד את בימותיהם בישובם. לעתיד נמשך גניס אל אומני הבמה ובהיותו חבר בוועדת התרבות של באר יעקב מושבתנו יזם פעמים רבות מפגשים עם עמיתיו שחקני הבמה, אשר הנעימו לאכרים בקריאה אומנותית ובפרקי משחק ושירה.

תקופת הנדודים נסתיימה בבאר יעקב, כאן הוא הקים את נוהו, הנוה עליו חלם בהיותו פועל פשוט ועני בראשון לציון. כאן הוא הקים את משקו, במאמצים מרובים מאמצים להם הייתי שותפה מלאה לאחר כמה שנות ישיבה במקום. ושוב כפי שהבטחתי בתחילת ספורי לא ארצה להערים על ידידי הרבים תלי תלים של זכרונות ראשונים, לא ארצה לספר אלא את אלו המקרים בהם אני מוצאת כושל והוגשם בעלי האהוב כאכר עברי חופשי ועצמאי, בעל דעה ולעתים רחוקות מאוד בעל מאה של ממש, אך תמיד שמח בחלקו על שהגשים את חלומות נעוריו ומלא בספוק את שאיפותיו.

התנחלות

מהו ההבדל בין מיסדות והתנחלות? כשבאים בני האדם בחברה, חברה של אותם ימים ראשונים — עתות של תקווה והגשמה — הם מחפשים מוצא למאווייהם. הם שואפים ליצור גרעין של צמחיה העתידה לצמוח על קרקע המולדת העבריה, הם מייסדים. כיצד היו מייסדים או? החליטו חלוצים שעליהם להקים נקודה חדשה ופנו לאגודת חובבי ציון בארופה. קבעו את גודל התמיכה (אשר התאים לרוב לצרכיהם ברכישת הקרקע) מצאו את המתישבים העתידיים ונתנו למושבכם שם, באספה תוך שיחה ודיונים. לאחר מכן רכשו את האדמה, חלקו אותה בין המועמדים ופנו למדידת השטח והכשרת החלקות לעבודה חקלאית. רק לאחר מכן התישבו, וגם אז רק במדה והיתה פרנסתם מצויה במקום ואם היו תנאי מגוריהם במקום סבירים. נובע מזה, שמייסדות היא השתתפות באספה והתנחלות היא ישיבת קבע בנקודה החדשה. ואב גניס נחשב למייסד ולמתיישב במושבה החדשה — באר יעקוב, על שמו של הרב יצחקי יעקוב רבה של קבוצת המייסדים הקווקזית, שנתנה יד אחת עם הראשונים. במקום המכונה בפי הערבי ביר סלים יסדו מושב עובדים, אח תאום לעין גנים אשר ליד פתח תקוה. תכנון הנקודות נעשה בידי ועד הפעולה של חובבי ציון בישראל בראשותו של מר ד"ר חיסין. את רשימת המועמדים להתישבות בביר סלים (היא באר שלום — ושמה כיום באר יעקב) הרכיבו במהרה ואת מקומה קבעו לאחר דין ודברים חריף עם הגרמני — הר

שנלר — אשר קנה אף הוא מידי בעלי הקרקעות חלקת אדמה להקמתו של בית ספר עם פנימיה לילדים ערביים יתומים. 2000 דונם רכשה חברת חובבי ציון וחלקה אותם ל-23 מתישבים מהם ילידי קוקו ומהם צעירי רוסיה. בהשתתפותו של מאיר דיזינגוף רכש בעלי אדמה בגודל 50 דונם והתחייב לתקופה ארוכה לשלם את חובו (רק הימים וקורותיהם יכולים לספר כמה קשה היה הדבר). כל חלקה לחבר במושב היה גודלה 50 דונם — $8\frac{1}{2}$ דונם לבנית בית ומשק עזר ואילו $41\frac{1}{2}$ הדונמים האחרים עבור מטע שקדים. היו שהכניסו כסף וקבלו חלקות גדולות יותר. גניס אף לא חלם ליותר ממה שקיבל, גם כך חייב היה לשלם בתשלומים את חובו לאגודת חובבי ציון, שהסתכם ב-1950 פרנקים צרפתיים. במושגים של אותה תקופה היה זה הון עצום.

מר לובימוב, הראשון שהתיישב במדבר השממה (בטוי מליצי מדי למצבה העגום של קרקע באר יעקב בימים ההם), החליט לבנות את הצריף הראשון במושבה. הוא הזמין מרמלה השכנה בנאי ערבי, שיצוק את יסודות ביתו ($4\frac{1}{2}$ מטרים). בערוב היום הופיעו ז'נדרמים תורכיים והפסיקו את הבניה, מסתבר שהערבי הלשין והרי למתישבים לא היה רשיון בניה. את נסיונו השני ערך לובימוב בראשון. בנו בראשון צריף שלם, ובלילה העבירוהו בידיהם לבאר יעקב. על פי החוק העותומני, אסור להרוס בית שגג לו וניצב על קרקע מוצקה. הצריף קיבל תוקף חוקי ובאר יעקב היתה למציאות.

מכיון שלא ייתכן לדור בשכנותם של ערבים מבלי לנהוג מנהגי המקום, מבלי לבוא בדברים עם בני המקום והז'נדרמריה התורכית, החליטו מתנחלי באר יעקב להזמין להם מוכתר (ראש הכפר) מראשון לציון ותיק ודובר ערבית ונתנו לעשאל זיגר חלקת אדמה כמו לכל אחד מהחברים. על פי עצתו של מוכתרם החדש, לאחר בנית הצריף המוכן, לכשהופיעו הז'נדרמים התורכיים למקום לבדוק את הנעשה — גרשום הראשונים והפיצו בצעקות — „אנו רוסים, קונסול רוסי הבו לכאן וכו'“ ועוד הוסיפו לצעקותיהם קללות רוסיות עססיות. הדבר הצליח באר יעקב קיבל „הכרה“ בסביבתו. לאחר שגרשו בצורה רשמית את נציגי השלטון הזמינו אותם באורח

אישי ובלתי רשמי וכבדו אותם בדג מלות, לחם ותפוחי אדמה עם קליפות לפי מיטב מסורת הארוח המדברית. הצריף הראשון עמד שנה שלמה ללא רשיון בניה ולובימוב עסק בהובלת מים מראשון לציון. גם בעית המים כבעית רכישת הקרקע החלה עם הר שגלר השכן. הבאר היחידה במקום השתייכה למשקו הרחב והוא סרב לספק למתנחלי באר יעקב מי שתיה, שלא לדבר על מים לחקלאות. לובימוב רכש עגלה עם פרד (אותו שיכן בתוך צריפו פנימה) וקבע את אופנת הספקת המים במושבה לשנים ארוכות. היה ממלא מיכלי מים (כדי המר) בראשון לציון ושב אל המושבה, כשבדרך ניגרים ארצה חלקים רציניים של משאו. לעתים היה חוזר ובכדיו עד כדי מחצית, ואפילו פחות, תכולתם המרוה. לאחר חודשיים החלה חפירת הבאר הראשונה עליה פיקח מר אביוב.

המתנחלים החלו בבניה, בסמוך לבנית הצריף הראשון, אולם מעטים התישבו במקום לאחר חגיגות יסוד המושבה בחנוכה תרס"ח. היו שסברו כי יהיה עליהם תחילה לבנות את ביתם והיו שהחלו בעבודה חקלאית במשך היום ואת הלילה עשו בחדרים שכורים בראשון לציון. גניס היה בין הרווקים הבודדים במייסידם. הוא החליט לעקור לתל אביב שם יעסוק ביצור מסגרות עץ חרוטות ומגולפות ובימי פגרתו (סוף שבוע ארוך מיום ה' לפנות ערב ועד יום א' בבקר) יעשה לטפוח משקו. חלקתו היתה בין הקיצוניות במושבה והוא חלם לבנות בתוך חצר גדולה בית אבן מרווח ויפה ולשתול בצידי השביל המוליך אליו ערוגות של פרחים, הרבה פרחים צבעוניים ומגוונים ליופי ולניחוח. אמנם בית אבן התקשה לבנות, הוא הסתפק בבנית בלוקים תוצרת בית, אך את חצרו שתל ליופי ולתפארת. ושוב כמנהגו מימי סיורו ברחבי הארץ, היה מקהיל את צעירי המקום וזקניו למסיבות ימי שישי עליונות לשירה ולרקוד רונדו סוער עד כלות כל הכוחות. מתנחלי באר יעקב אהבוהו בשל עליונותו הרבה ובלו בחברתו שעות ארוכות. נהגו לצאת אל רחובה הראשי של המושבה — באותם ימים שביל חולי רחב המתמשך בכוון מזרח מערב, לשכב על החול החמים, להתלוצץ ולזמר שעות ארוכות. ותוך כדי כך נהגו להסתדר זוגות זוגות בהנהגתו של גניס ולצאת במחול הרונדו המלהיב. לעתים קרובות היו

מתישבי ראשון, נס ציונה, רחובות, גדרה ויתר המושבות מקרוב ומרחוק באים לבקר את חלוצי באר יעקוב ואז היו נפגשים הידידים לשמחה והלולה ומרקדים עד עלות השחר. בימי השבת היו מתארגנים לטיולים בסביבה ובקורים אצל שכניהם במערב. גם עם הערבים ברמלה ובסרפנד (אל עמר ואל חרף) היו בקשרים, תחילה קשרי מסחר ושרותים (שכרו שומרים ערביים נושאי נשק) ומאוחר יותר קשרי איבה וריב שכנים.

גנים היה עוזב את מושבתו ביום א' ושב ליפו, אל בית מלאכתו ברח' בוסטרוס, לאחר שהוסיף נדבך על קירות ביתו הנבנה ולאחר שחילק הוראות מפורטות אל שומרו הערבי של מטע השקדים שלו. לא בשמחה עזב את משקו, אולם דרך אחרת לא היתה לו. הוא התפרנס בחוץ ואף הביא מהחוץ כדי להשקיעו בקרקע שנתנה מעט מאוד בימים הראשונים. גם אותי הוא הביא מהחוץ.

כיון שהיה מגיע לשבוע שלם ליפו, שימש בהתנדבות, מקור ידיעות רב ערך למתנחלי באר יעקב. הוא ספר על העולים החדשים והביא בשורות מרוסיה ארץ מולדתם. בימי שי היה מטלטל, דרך ראשון, ספרים ועתונים לבני המקום.

מרוסיה אינה רגילה לחופשיות שבה נהג. פנה אליה תוך נסיון לרכוש את
לבה: „בספרים את בודאי מעונינת... לא כן?“
כך נרקמה לראשונה ידידות כנה בין נערה רכה וגבר צעיר הפוסע את
פסיעותיו הראשונות כחקלאי צעיר בישראל. בימים חמישי ששי ושבת
עמד לרשות שרה וידידתה שושנה, סיפר להן על תל אביב והיושבים בה,
סיפר על המעפילים, שימש קשר יחיד אל העולם הגדול. בהתקרב מועד
בואו היו הנערות ממתינות לשמע שירתו בדרך שהובילה מראשון. ניתן
היה להבחין בו מרחוק, נושא ככר לחם תחת שכמו, תחת השניה ספרים
ובכסו עתון.

*

גניס בנה את ביתו שנים על גבי שנים. כיון שהיה זמנו מחולק בין
חנותו שהצטנעה ברחוב בוסטרוס ביפו לבין משקו בבאר יעקב אותו
טיפח בעזרתם של פועלים, אשר הביא מתל אביב, היה מקדיש את פגרת
השבוע לבניה, וכמובן בקצב זה הלכו הענינים בעצלתיים. לכשהשלים את
בנית החדר הראשון אסף את כל החברה וארגן מסיבה על הגג.
כיצד ארגנו אז מסיבות? אחד נתן את האות (לרוב היה זה גניס) שני
הביא פרות, שלישי שתיה קרה עם למונים וכל זאת היה די והותר כדי
לתת לצעירים אפשרות סבירה לפרוק את כל שרצו לבטא, ברקוד סוער,
בשירה רמה בצחוק עליו ומצלצל. גניס היטיב לרקוד. הוא ניהל את
הרונדו בהתלהבות נעורים ובדבקות חסידית ממש. עם תום הרקוד ניתן
היה לסחוט את כותנתו מהזעה שהצטברה בה.
את אותה המסיבה על הגג יזכרו תמיד כל אלה שנטלו בה חלק. גניס
השעין על קיר חדרו סולם, שלא הגיע עד כדי מישור הגג. כיצד מעלין את
החבריא? גניס נשכב על בטנו, הושיט ידיו כלפי מטה ומשך, בזה אחר
זה את אורחיו, תוך גלי צחוק מהדהדים עד הקצה השני של המושבה. ומה
עושים כדי לשמור, שאיש מבין אורחיו לא יטוש את המלאה? גניס הסיר
את הסולם מהקיר הפילו לארץ וכך לא היתה אפשרות לרדת, כלם נשארו
ושמחו.

שרה סלונים זוכרת את אותה מסיבה במיוחד. גניס הודיע לה שנפל לידיו ספרו של דוסטויבסקי — האחים קראמאזוב. ספר כזה ראוי היה שיקרא בשנים תוך דיון והתעמקות. הם קבעו להפגש ביום המחרת, יום שבת, ליד המכלת, ולמצוא לעצמם פנת סתרים בה יוכלו לעסוק בקריאה ללא הפרעות. למחרת עם בקר נכנסו לכרם השקדים של משפחת סלונים, גניס לקח לידו את הספר והחל מקריא.

שרה אהבה רגעים אלו. סגולה מיוחדת היתה בו — הוא ידע לחיות דברים תוך כדי הבעתם. את סרטי הראינוע הרבים שראה באולם „עדן“ בתל אביב נהג לספר לה מתוך התלהבות ושחזור מדויק. הוא חיקה את צ'רלי צ'פלין וכשספר לה את רשמיו כאילו חי מחדש את החוויות שפקדוהו

באולם ההופעות. כאשר הקריא דברים כתובים נסך בהם הרבה מאד חום אישי. היה נעים מאד לשמוע קריאתו.

אותו יום בכרם התנהלו הדברים כסדרם. גניס קרא קטעים ואחר כך התווכחו. הם דברו בהתלהבות הולכת וגוברת וקולם עלה למרחוק. סלונים, אביה של שרה שמע קולות בכרם. הוא מיהר לשם. בחלומותיו הרעים והשחורים ביותר לא תאר לעצמו את החזיון הנדיר — ולכשנכנס חשכו עיניו — בתו שכובה פרקדן על קרקע הכרם, ולידה עומד גניס, בידו ספר והוא קורא בהתלהבות רבה, תוך הטעמה מפגנת, כאילו ניצב הוא על במת הבולשוי תיאטר במוסקוה. עם כניסתו של האב, פגה המוזה. גניס חדל לקרוא ווהשפיל מבטו לקרקע, ושרה נכנסה בעקבות אביה אל ביתה. נתפרדה החבילה, דוסטויבסקי נזרק לפינת חדרו של גניס.

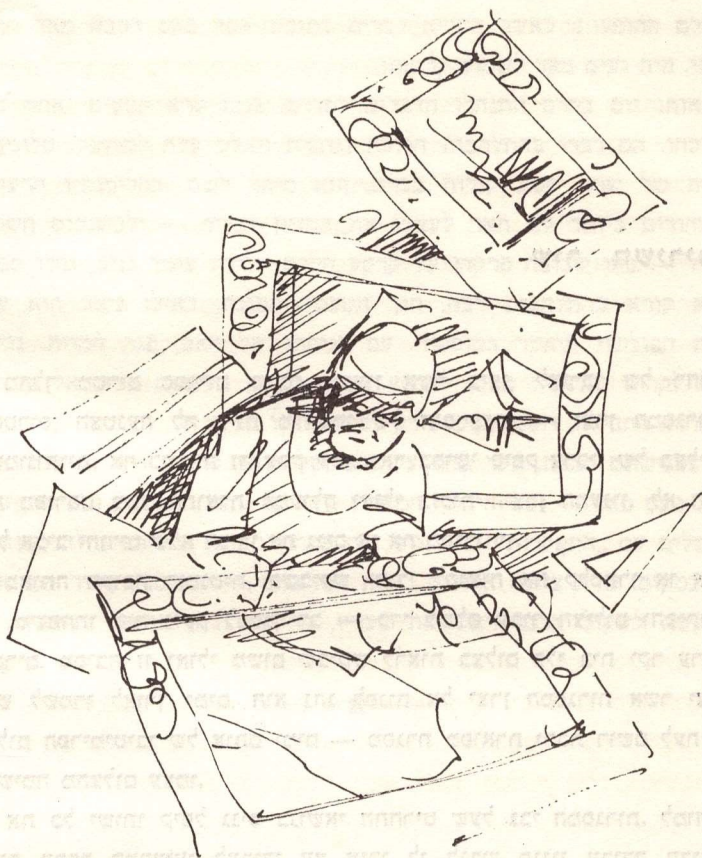
בפגישתם הבאה, חקר גניס על סופו של אותה פרשה. היא ספרה לו כי האב כעס מאד — נפש היהודי המאמין שבו לא נתנה לו מנוח, הוא התקשה להשלים עם „התפקרות“ זו. לגניס היה פתרון מצוי, הוא הציע לה נשואין בו במקום. שרה צחקה ארוכות... כזה היה גניס — ספונטני, מהיר החלטה, מתקשה לשקול בכבד ראש את צעדיו, חי חיי הווה בראים ושאננים.

שיר השירים

מהלך מטרים ספורים מככר השעון אשר ביפו, לאורכו של רחוב בוסטרוס, הצטנעה לה פינת מלאכתו של זאב גניס — יצרן המסגרות האומונותיות. אף כי היה זה עסק קטן, ואך בקושי סיפק צרכיו של בעליו, היה מפורסם בשל התוצרת המעולה ואולי בזכות היצרן המעניין. לא היו בתל אביב יהודים שלא הכירו את גניס או את מסגרותיו.

באותה תקופה רומנטית, כשביקש יהודי להנציח את קלסתריו או את פני משפחתו היה נזקק לממון רב — כדי לשלם עבור הצילום והפיתוח היקרים. מסיבה זו ואולי משום שביקש לראות בצלום כלי בית יקר ערך, שיש לשמר לאורך ימים, הוא נהג לפנות אל יצרן המסגרות אשר יצר לצלום הפרימיטיבי של אותם ימים — מסגרת מפוארת ורבת רושם לעתים מרשימה מהצלום עצמו.

את כל ישותו קיפל גניס בנושאי התחריט שעל גבי המסגרות. למודיו בבית הספר המקצועי לעבודי עץ עזרו לו לגבש סגנון עבודה חדיש, שהיה מושך את הלקוח ביופיו והיה מהנה את היצרן בעבודתו. הוא מצא אפשרות ליצור עטורים על העץ על ידי שריפת שטחו העליון ואף התקין לעצמו משרפת הפועלת כמלחם בדיל על גחלים. את העטורים השרופים שילב בחריטי עץ וגזירה והשילוב היה מעניין רענן ובלתי מקובל. מובן בנושאי התחריט היו מסמלי התקופה, נכסי צאן ברזל של חלוצי העלייה השנייה. לא נעדר מקום המגן דוד, היצרן מצא חובה לעצמו לשלב בייצרה דגלים מתנוססים, כלי עבודה חקלאית שזורים בפרות הקרקע הנבנית,

זר פרחים מלבליים היו תדירות מלויים את האת והמערך המסורתיים,
עלי הגפן והזית היו שזורים לרוב על גבי צלעות המגן דוד. תקצר היריעה
להכיל את גוני הגונים של המצאותיו וסמליו אותם תבע על גבי העץ.
לעתים היה מחפש דרכים לשלב את ראשי תיבות שם הלקוח בצורה
הרקומה והיה נופח בהן רוח אינטימית כיאה לחדר שקט בבית הלקוח.
לעתים היה סוגר על תצלום חברתי של קבוצת פעילות, ועדי חברים,

אגודים למיניהם וכו', מסגרת רחבה והיה מכיל בה את כל שניתן היה לאמר על הקבוצה שצולמה יחדיו. **אזא יכחמס ייזוד ידכ כחחצא חכזי יד**
ללא כוונה מיוחדת היה גניס נוסך בכל המסגרות מעשה ידיו הרבה קוים אופייניים לו עצמו וניתן היה לזהות מסגרות שלו מכל יתר המסגרות שהיו באופנה אז. הרעננות של הנושאים ובצועם, הרעיונות לשלב מלאכות שונות יחדיו ויכולתו לתרגם מצבי רוח למלאכת מחשבת משכו אל חנותו את כל המי ומי באוכלוסיה התרבותית של ארץ ישראל באותם ימים. כמעט חמישה ימים בילה גניס ביפו, חמישה ימי יצירה ומלאכה מיגעת ואת ימי ממנוחתו בפגרת השבוע הוציא על משקו בבאר יעקב. בימי שהותו ביפו נהג להתארח אצל ידידים, לעתים שכר לו חדר לתקופות קצרות ולעתים אף לן בבית מלאכתו. המקום היה צר אמנם אך היו בימים הללו ברכה רבה — הוא עבד עד מאוחר והשכים למלאכת היצירה עם הפציע השחר. לידידיו נהג לספר שאת יצירותיו הטובות ביותר יצר מבלי להרפות מהן, במחי יד אחת ואז יכול היה להסתרע על רצפת בית מלאכתו ולישותן יממה מתוך ספוק של מנוחה גופנית ורוגע פנימי של הצלחה. **ולדיו ייכחמס**
במלאכת יצירת מסגרות מצא גניס ברכה. הוא השלים את בנית המסגרת, עטר וחרט בה כיד הדמיון הטובה עליו לטעמו ולרוחו של הלקוח וקיבל את התמורה במזומן. אמנם לא היה זה ממון רב אולם היה הדבר רצוי וחשוב כי את שצבר בבית מלאכתו ביפו, היה משקיע בפגרת השבוע להפרכת הקרקע הצחיחה של משקו בבאר יעקב ולבנית ביתו במושבה.

לפרסומו האישי של זאב גניס במרחבי יפו ותל אביב הקטנה סיפקו לא רק המסגרות בלבד. היו אלה הלילות הרבים אותם בילה בחברת צעירים והצית בהם רוח רעננה של שובבות ועליצות נעורים עברית. לילות שבהם לא עבד בבית מלאכתו, בילה בחברת ידידיו. נהג לבקר עמם בהצגות הראי נוע בקולנוע עדן לרומם את רוחם בשירים ורקודים לכשנודמנו בחדר גדול ומרווח או בשפת הים. בכל מקום היה משמש את האברכים בבדיחה וחדוד ואת העלמות הצעירות בהתנהגות נימוסית ובמחול סוער.

מסיבות הצעירים ביפו ובתל אביב הקטנה היו מתחילות לרוב ברכילות על דבר הצלחתם של יהודים ברחבי הארץ, היו נמשכות בוכוחים סוערים על אידולוגיה נכונה ואידאולוגיה מוטעית והיו מסתיימות בשירה. המעברים החדים הללו מנושא לנושא מוכוח לשמחה היו מנת חלקם של יוזמים אשר השכילו להנהיג את בני חברתם. אף כי לאחר שהותו הארוכה בארץ וסיריו במושבות השונות כפועל חקלאי נחשב היה זאב גניס למצוי בלבטים האידאולוגיים של בני תקופתו, אף על פי שהבחין בנכונות השיטה העצמאית לנהול חיי חקלאי במושבות, לא היה גניס פעיל ברגעי הוכוח. הוא לא חש צורך רב לשכנע את עמיתיו בצדקת דעותיו תוך וכוח והרמת קול מתלוה. בכל כוחו ניסה למנוע את הוכוחים הסוערים וביקש להטותם אל אפיקי שמחה ועליזות. לכשנצטרף גם הוא לקהל המתוכחים היה ברור לכולם שכאן הגיע החלק הרשמי לידי גמר. הוא עלב בניצים ופייס את כולם בשירה ורקוד. בשטח זה לא היה לו מתחרה. חקוייו הרבים של קולות ונוהגים של אישים מפורסמים היו לו כלי מענין לרכישת ענין המסובים והצלותיו היו כובשות עד מהרה את כל הקהל.

לכשנודמנו צעירי העליה השניה על שפת הים היו מסיבותם שונות באופיין. האוירה המיוחדת של ריחות ים משבי רוח וקולות מענינים משכו את הצעירים אל השתיקה, אל התבוננות שלווה על פני הים שלרוב היתה מכנסת אותם אל עצמם ואל מחשבותיהם. כשהיה המבט משוטט על פני הגלים ומקיף בצפיה את האופק הרחוק והקורץ, היו המחשבות משוטטות אל הנופים והצלילים המוכרים של התרבות, אותה זנחו אחרי גבם, של המשפחה אותה נטשו, של היקרים אותם אולי כבר לא יראו. רגעי שפל וגעגועים אלו היו בדרך כלל מובילים אל התקוה, שיצליחו ליצור בארץ את שלמענו עלו והיו גם פעמים שנפלו אל זרועות המצוקה והיאוש. גניס היה ראשון לנחלצים ממצוקת הגעגועים. שיר רוסי עתיק היה סימן ראשון לשירה אדירה בהמשך ובדיחות הדעת בסוף. צד זה באופיו של גניס נתפרסם בארץ כולה והיו חבריו מכנים אותו ובצדק — הטורבדור של העליה השניה.

זרעם יזרעו חיסוליהם המאחזתם * יצאה החסידה הזו ירחוה אחיהם

כך פגשתי את זאב גניס בעלי וכך נצטיירה לי דמותו בימים ההם ימי שיר השירים של חיינו האפורים. זכיתי לפוגשו בחברת הצעירים התלאביבית של אותם ימים, לבלות בחברתו שעות רבות על שפת ימה של העיר, לחזות בסרטי הראי נוע ולשמוע יחד עמו הרצאות מפי גדולי התנועות השונות, מפי האומנים והמכובדים בימים ההם. חייתי עמו חיי נשואים מאושרים עד רגעי חיי האחרונים ואוכל להתפאר בכך שאומר כי הכרתי אותו ויכולה אני לאמר הכרתי אותו יותר מכל אחד אחר, ואף על פי כן — כשנפגשתי בידידינו הרבים לקראת פרסום ספר זה ושמעתי על דברים מוכרים ושמעתי גם על מקרים שלא ידעתי עליהם, אני יכולה לאמר בודאות — את זאב גניס אין מכירים. כל אחד ראה אותו באור שונה, כל אחד שוחח איתו במצב שונה ובהרגשה שונה ועל כן לכל אחד התרשמות שונה. בדבר אחד בלבד כלם תמימי דעים — היתה בי חיות ועליצות כיאה לצעיר תוסס ורענן ואף למעלה מזה.

את הכרותי עמו עשיתי בביתה של ידידה שם התגוררתי תקופת מה עם עליתי ארצה. כיון ששאיתי היתה להיות מורה בישראל, ולעסוק בחנוך ילדיה עברים, נחתי על חוף תל אביב והתישבתי בה, כדי להיות קרובה אל בתי הספר הטובים ואל צבור המשכילים אשר בארץ. התגוררתי אצל ידידתי, שהיתה ספרנית במקצוע ודרכה אף מצאתי לי את המורה הראשון לעברית, שתרם להגשמת שאיפתי. האפשרות להשיג בקלות ספרי קריאה ולמוד היתה לי לברכה וחיוקה את הידידות עם בעלת ביתי. לא יכולתי לדעת מראש שידידות זו היא גורלית לחיי וכי דרכה אכיר את גניס. גניס, שהיה מזדמן לעיר הגדולה יותר מכל תושב אחר בבאר יעקב, שימש לצעירי המושבה הלון אל התרבות, האומנות והספרות, ואם ביתר השטחים השתדל להביא אל המושבה אומנים ידידים או מרצים על נושאי תרבות שונים הרי שבשטח הספרות היה משמש בתפקיד הספרן השליח והיה מביא לבאר יעקב את הספרים הקלאסיים, בשלב ראשון ברוסית כמובן. הוא נהג לבקר לעתים קרובות אצל בעלת ביתי וידידתי וכך ארע שביום אחד בהיר פגשתי בו בסיטואציה מיוחדת במינה.

בעודי חופפת ראש, שמעתי את ידידתי משוחחת עם צעיר בעל קול ערב

על דא ועל הא ותקופת סקרנות נשית עם שער רטוב הופעתי על מסגרת
 החלון כדי לראות מי הוא הדובר. הרושם הראשון היה — עיניים שוחקות
 ומבט חם אשר השכיח מידית את טעם הפגישה הרטובה. וכדי לרמוז על
 כך, שהענין שגיליתי בו היה שוה ערך לענין שהוא גילה בי הוא ביקר
 באותו מעמד בביתנו ואף הזמין אותי לסיור בעיר, דבר שקבלתי ברצון.
 הסיור הראשון בעיר, נסתיים על שפת הים לקראת שקיעת השמש
 הקיצית כאשר השמים צבועים בצבע חלומי זוהר של ארגמן וזהב והלב
 קולט דרך העין אלפי גונים של צבעי שמחה ורעננות. ברגעים כאלה של
 התייחדות אסתטית עם הטבע משתתפים כל החושים במלאכת ההנאה ואז
 כאילו שומעים את המית הלב המתלווה אל רעש הגלים וחשים את ריח
 הפריחה המרחף על ריחות הים המלוחים. לא אוכל אחרת לתאר את הרגעים
 המאושרים שבלינו על שפת הים אשר שמש בעבר את ספינותינו לעלות
 לישראל ומשמש עתה את מחשבותינו להפלגה ארוכה אל עולם הדמיון.
 שעות ארוכות עמדנו על החוף, ולא רק בסיורנו הראשון כי הוא היה מלווה
 סיורים נוספים ותכופים יותר, עמדנו והרהרנו כל אחד בהרהוריו שלו
 וכאילו חשנו בפעמים ראשונות אלו כיצד נוכל בחיינו לעתיד לאחד את
 געגועינו ורגשותינו את הגגי לבנו והתרשמותנו, הביננו שהועדנו זו לזה
 ובלי לאמר זאת במפורש הדבר כאילו נאמר בקולי קולות של שתיקה
 חרישית.

ברגעים של שקיעה כאשר המבט נתון כל כולו אל עבר האופק הרחוק, המרמו על כיומו של עולם שזנחנו, ברגעים של עצבות על הפרידה מהיום שחלף, נולדו געגועים מסוג מיוחד. יותר משהיו אלה געגועים אל הקרובים ברוסיה היתה זו קמיתה אל הנוה החמים, אל חיק המשפחה המאושרת. היתה אז תחושה של בדידות בעולמם של הצעירים והרצון לשוב אל חיק משפחה אינטימי יצר זווגים רבים אשר בחלקם הגדול היו זווגים לחיים טובים ומאושרים. נדמה היה שבשניים קל יותר לשאת את עומס הרגשות בלב. כאמור מבלי שנאמר הדבר במפורש ידעתי שהפגישה הראשונה עם גניס תוליד פגישות נוספות ומהכרות מקרית זו עם החקלאי מבאר יעקב אקים את משפחתי. זה שהדבר צריך היה לפגום בהגשמת שאיפתי האישית, היות מורה בישראל, לא העסיק אותי זמן רב, בצורה זו או אחרת מצאתי עצמי מהרהרת על תפקידי כאם וכרעיה והדבר אף הבטיח רבות מההוראה.

כמה וכמה פעמים ניסיתי לאתר בעצמי את אותן התכונות שמשכו את גניס ובגניס את התכונות שהניעוני לקשור את חיי בחייו. קשה לי מאד לאמר בודאות שהצלחתי במלאכת האתור, משום שנדמה לי כיום שאין לדבר ערך ממש. אנו נקשרנו זה אל זה בצורה טבעית כיאה לכל הצעירים דאז, הצעירים של היום ואלו שיקשרו עצמם בעבותות של אהבה מחר. החומר המאחד קיבל את סיועם של רגשות שונים כגון רגשות מחסור בארץ חדשה, רצון להגשמה של שאיפות געלות ובעיקר הרבה תקוות לעתיד מזהיר ונוח. ידעתי שעתיד יהיה קשור בחיי חקלאי על קרקע צחיחה ותובענית אולם לא היה בדבר כדי להרתיעני.

אף כי לא נאמרו דברים במפורש בפגישותינו המועטות בתל אביב ידעתי שיבוא יום ובמהרה, בו יבקש גניס את ידי והרגשתי שלא אוכל לסרב לו. עד כמה שידוע לי היום גניס הציע נשואין פעמיים בלבד, פעם בשעה של בדיחות הדעת כדי לחלץ את שרה סלונים מהוכוח הסוער עם אביה — באם מותר לנערה לקרוא את דוסטויבסקי עם גבר צעיר בכרם

המשפחתי ופעם שניה כאשר הוצע הדבר לי לשובנה לבית ליטבק, פועלת שכירה במשקו אשר בבאר יעקב. כיצד הגיעו הדברים לידי כך? תשובה לשאלה זו אוכל לתת רק לאחר שאתאר את פגישתנו המזורזה על שפת הבאר המקומית בבאר יעקב.

את רוב עבודות הבית, את בניית בית האבן ואת הטפול במשק הקטן היה גניס מבצע במו ידיו בשעות המעטות של סופי השבוע אותן יילה בבאר יעקב. בימי החמישי בשעות אה"צ היתה שירתו האדירה והעליזה נשמעת מכוון הכרמים בואך לראשון, והוא היה מתגלה נושא תחת שכמו את הספרים שהבטיח לידידיו במושבה וככר לחם שקיבל בהקפה מהחנונים הנחמדים בעיר. הוא היה מגיע אל ביתו, סוקר במבטו החד את משקו וחצרו ושוקל בו זמנית את שצריך היה לעשות בפגרה, ולאחר מכן נועד לדקות ספורות עם השומר הערבי אותו הפקיד על משמר יבולו בעונות האסיף והזריעה. לאחר כל אלה משוחרר ממשאו היה מתחיל במלאכה והיה מסיים זאת לקראת יום א' מועד שובו ליפו. ידידיו הרבים היו מגוונים את שהותו במקום בכך שהיו מתאספים בחצרו או על גג חדרו הבודד והיו מבלים מסובים לאורם של הלוקסים המפורסמים שאורם היה חיוור והחום שהפיקו היה דל לעומת התלהבות הצעירים בסביבתם.

כאשר היו העבודות העונתיות דוחקות ומדרבנות את החקלאי לחפש אחר שכירים לעבודה, היה גניס יוזם ימי עבודה של גימנוזיסטים תל אביביים והיה פותר עצמו מדאגות לעבודה עברית או ערבית חלילה. ימי עבודה אלו, שנעשו בתמורה מלאה ובכלכלה במשקו של גניס, שמשו לגימנוזיסטים מקור לחויה עמוקה, בשל הקרבה המידית עם האדמה וההתרועעות ברוכה עם בעל הבית העליון. בלי ספק היה גניס נשכר יותר אם היה לוקח לעבודותיו עובדים שכירים ומקצועיים ורוחיו היו מתרבים אם היה מוזמן אל משקו את הפועלים הערביים מרמלה, מלוד, מסרפנדים ומהסביבה. רבים מבני המושבה עשו כן ורוחיהם זועידו על כדאיות העסקה, אולם את גניס קשה היה לשכנע לסור מעקרונותיו. הוא לא יכול היה להעסיק

במשקו פועל ערבי, לאחר נסיונותיו בעבר במשקי הותיקים ומוכן היה להשקיע במשקו את כל מה שהרויח בבית מלאכתו אשר ביפו ובלבד לאמר בפה מלא שמשקו עברי, ביתו עברי ועברים הם העוסקים בו. יצא לי להיות עובדת שכירה אצל זאב גניס וכל שעבר עלי בתקופה זו ראוי שיועלה בסדר כרונולוגי מדויק.

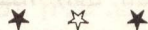
באחת הפגישות בתל אביב, ומתוך נסיון להאריך ולו במעט את שהותנו יחדיו הציע לי גניס לעבור אל משקו לעונת הקיץ ולשמשו בעבודות שונות. הוא נתכוון ליטול לעצמו פגרת קיץ ארוכה מבית מלאכתו, כדי להקדיש את הזמן למשקו. קרוב לודאי שהרצון להמשיך את ידידותנו עזרה לי בהחלטה, קיבלתי את הצעתו וכשצוררי לידי הגעתי לרמלה לפגישה עמו. קל היה לי לעשות את קפיצת הדרך הקשה מחיי החברה בעיר לחיים לא ידועים לי במושבה, משום שבמילא לא יכולתי בתקופת הקיץ להמשיך בלמודי והיה עלי לשבת בחבוק ידיים — דבר שהיה עבורי קשה מכל. באותו בוקר, לאחר שעתיים של נסיעה סחור סחור בדיליונס לירושלים וברכבת האיטית של אז, הגעתי בדיוק נמרץ למקום פגישתי ברמלה. מראה פניו של ידידי החדש גניס, שעתיד היה להיות מעבידי ושבתתי בו בכל מעודי העיד עליו שאדם דייקן הוא ובודאי לא יניח לעלמה צעירה לחכות לו שעות ארוכות, בסביבה זרה בחברתם של כל הארחי פרחי אשר ברמלה.

המנזר והכנסייה של הכת המקומית טרה סנטה אשר ברמלה שמשו רקע מענין לצעירה הבודדה אשר ישבה על צרורה במרכז העירה. כל העוברים ושבים היו מפנים את מבטם לעברי וקראתי בעיניהם תוכחה רבה, שכוונה אל זה אשר הניח לה להמתין לו שעות ארוכות. מתוך רגש של רחמים עצמיים עזים ומתוך רצון להוכיח את מיודעי החדש על התנהגות חסרת נמוס ועל חוסר הוגנות אל עובדת צעירה ונאה, חיפשתי ואף מצאתי דרך, להגיע בעצמי לבאר יעקב, כדי להתריס בפני גניס את כל שגאה בלבי. תארתי לעצמי שהוא שכח ברוב להיטוטו לעבודת האדמה על הפגישה בינינו ברמלה ובודאי אהנה הנעה רבה להוכיחו על פניו. מלאת כעס כאשר דמיוני מעלה בעיני את מראה פניו של גניס הנזוף ואת מבוכתו

ואכזבתו לכשאבשר לו שלא אוכל לעבוד אצל מעביד חסר לב כמותו,
עליתו על חמורו של ערבי זקן, אשר הסכים להסיעני למושבתי.
בין אם היו אלא התלתולים אותם ספגתי על גב החמור, בין אם היו
אלה הרגשות הכנים, שהתחלתי מטפחת אל גניס, בין אם היה זה מבטו
העליו והחם או ההגיון הרב בעכובו — אחרת מכפי שציפיתי נתקיימה
הפגישה הראשונה בינינו בבאר יעקב. באותו יום חם כשהשדות והצמחים
ועקו לטיפות לחות בודדות כדי לקיים עצמן באוירו של יום שרבי לוהט,
נתקלקלה משאבת הבאר המקומית. גניס נחשב היה למומחה למשאבה
וידי הזהב שלו היו מטפלות בקלוקל כל אימת שנדרש הדבר. היו משלשלים
חבל עבה אל קרקעית הבאר ומשחילים אותו פנימה. כעבור רגעים מספר
לעתים כעבור שעות לא מעטות היה מגיח משם שחור משמן מנוע, נוטף
מלא קומתו מרטיבות המקום, אך מאושר שהצליח לתקן את הפגם ולשחרר
מים זכים לשדות ולתושבים. ברגעים אלו היתה שמחתו בוקעת מבין
עיניו העמוקות ועליצותו גולשת כאילו מתוך רעמתו העבותה.
עם עצמות כואבות וכולי אומרת רחמים, נחתתי במבואות באר יעקב,
שנסתרעה אז לאורכו של רחוב חולי אחד והכיל מספר לא רב של יחידות
דיור ומשק בית. שאלתי לגניס. הביאוני לשפת הבאר והראו לי את לועו.
אמרו לי — חכי כאן! עוד מעט קט הוא יסיים את מלאכת התקון. המתנתי
רגעים מספר וחשתי הרגשה משונה ומרכבת ביותר, דימיתי לעצמי את פי
הבאר כלועו של הגהיגום אליו יכולתי להטיח את אשר העיו להשאירני
בודדה ומחכה במרכזה של רמלה וכמובן היה בדמיון זה לתת פורקן לרגש
הגם שרצייתי לקחת מגניס, אולם מצד שני גאה לבי למחשבה שאחורו
לפגישה לא היה מעשה של אי תשומת לב אלא נבע ממנהגו לעשות שעות
על שעות לטובת הצבור.

לא עברו רגעים ארוכים והנה הגיח מן הבאר שחור במראה ומחיד
לקראתי ולקראת יתר הממתינים להצלחתו. בחיכוך רמז לידידי שהמלאכה
נעשתה ושהמים ישובו לזרום אל תעודתם. אותי הוא פייס במלים ספורות
ובמקום להתנצל על אחורו הובילני אל ביתו ושיכן אותי בחדר הבודד,
כשאת עצמו העביר אל החצר על השחת מתחת לעגלה. כך היתה דרכו

תמיד — הוא נתן לאחרים את הטוב ביותר ולעצמו שמר את הנחוץ בלבד. במלים קצרות הסביר לי את הסדורים אצלו והזמין אותי לרחוץ מעלי את הזעה והלכלוך שדבקו בי בדרך הארוכה. נקיה ורעננה, קל היה לי לשכוח את תלאות היום החם והמפרך ולהשקיע עצמי כל כולי בנהול משק ביתו של גניס, תפקיד שנטלתי לעצמי באהבה לשנים ארוכות ומאושרות. עד היום הזה לא אוכל להנתק מאותן מחשבות אשר הציפו אותי, כשהכינותי את הארוחה המשותפת, כישבתי בחברתו של גניס ליד אותו שלחן וכלל לא הפריעה להתייחדות בינינו העובדה, שישבו לידינו יתר פועליו של גניס. אני חשתי מחדש את אותה תחושה של חמימות אותה זכרתי מהארוחות המשותפות בבית אבי אשר ברוסיה. למוחרת היום פתחתי בשורה ארוכה של עבודות בבית גניס, שורה הנמשכת עד היום הזה.

אל פועליו היה גניס הוגן ביותר. הוא השכימם בשעות האור הראשונות ואת יום עבודתם היה מסיים בעתות החום של שעות הצהריים. בכל יתר הזמן נתן להם חופש לעשות כהות נפשם ואך לעתים רחוקות, היה מבקש מהם עזרה לבנית ביתו אותה נטל על עצמו. בהיותם בשדה היה עובד יותר מכלם והיה מקדיש מרץ רב להסברים והדרכה, כך שכל אחד יכול היה לבצע את המלאכות המקצועיות ביותר בידענות ובמומחיות רבה, ממש כותיק ומנוסה. מידינו למדתי את הטפול בעצים וביבולים ואת תהליך עבוד הקרקע, ממש כיתר עובדי המשק ויחד עם זאת היו יחסי עם מעבידי שונים מלכתחילה. מצאתי לנחוץ למנות עצמי, בהסכמתו כמובן, למנהלת משקו ועד מהרה הייתי עובדת יותר מכלם בכל הקשור למלוי חובותי בשדה וכל הטעון מעשה ידי אשה בבית. הייתי מסדרת ומנקה את החדר האחד ואת החצר המטופחת שלפניו, הייתי מבשלת לשבט כולו והייתי מטפלת בבגדי באי הבית. עבודות אלו גזלו שעות רבות אך הזמן כאילו פסק מלתת אותותיו בי, הייתי חזקה וגמישה וכוחי עמד לי ויעמוד לי להבא לקיים את אשר התחלתי ליצור.

לבד ממלאכת המשק עזרתי לו לגניס במעשה בנית הבית והיה במעשה

זה צעד נוסף להתקשרותנו. באותם ימים היה מי שחפץ לבנות לו בית מתחיל את הבניה מראשיתה. הוא יצר תחילה את הלבנים ומאוחר יותר יצק בינם טיח לאחודן. הוא יצק את יסודות ביתו ובנה בהתאם לכשרונו את עבודות העץ הנחוצות, הכל מכל נעשה בתנאים ביתיים מיגיעים אך מביאים ליוצרים ברכה רבה, הנאה ואושר של הגשמה. ספור יוצא דופן ומיוחד הוא ספור יצירת הלבנים. כדי ליצור לבנים היו מביאים אל החצר ערמות של חמרה, אותה ניתן היה למצוא לא הרחק מביתנו, לאורכה של מסילת הברזל ונאלצים היינו להעבירה בעגלה קטנה מעשה ידיו של גניס. לא תמיד ניתן היה להעסיק למלאכה זו את החמור, שאת עיקר כוחותיו שמרנו לעבודת האדמה וניודמן לי לא פעם לרתום עצמי לעול ולשאת בעזרתו של גניס קילוגרמים רבים של חמרה הביתה. יציקת החומר והפיכתו ללבנה, שריפת הלבנה לחום השמש והטפול בה היו מלאכות קלות יחסית למלאכת הסבלות. צריך היה להשקות את הלבנים מים ולעתים קרובות היו אלה מים, שחסכנו מעצמינו וצרכינו.

קשה לי לשפוט כיום, אם היה במעשים אלו להגיעני להנשא לזאב גניס, או היו אלה שדוליה של אמו, אשר עלתה בשנים ההם ארצה ועמדה על כך שאתחתן עם זאב גניס, אם בין כה וכה אהבתי את המקום על טרדותיו, אהבתי את בעלי המקום ואני מסכימה להשאר במושבה מרוחקת מרחק רב, מהגשמת המטרה לשמה עליתי לישראל. יכולתי להיות שלוח ומרוצה מעצמי על תשובתי החיובית להצעתו של גניס, כי לא חשבתי שאחרת יכול להגמר אותו רומן פרוזאי ויפה אשר נרקם בינינו בפגישותינו הספורות בתל אביב ובשהותי הארוכה במשקו.

אנו נישאנו אצל ידידים בבן שמן ולחתונתנו העליזה מתלזה ספור נוסף של חיות ומרץ נעורים, שאפיין את צעירי העליה השניה ובמיוחד את זאב גניס בעלי היקר ונערץ.

החתונה

חודשים ספורים לאחר עונת השקדים, שלקראתה הוזמנתי לבאר יעקב למשקו של גניס, נמצאתי ממשיכה לנהל את עניני הבית את כלכלתם של העובדים הארעיים ושל גניס עצמו. מכיון שמדת הכנסת האורחים בה נהג כלפי עלתה על כל המקובל באותה תקופה והדבר התבטא בכך, שהתארחתי בחדר היחידי של הבית כשהוא עצמו מסתדר במחסן, היו מבני המושבה שהתלחשו ורננו על היחסים המיוחדים בינינו. באותם זמנים של מוסר קרתני, היו לרנונים הללו השפעות רציניות על חיינו המשתפים. הוריו של גניס, אשר עלו בינתיים ארצה והסדרו בתל אביב, שוחחו עמי לעתים קרובות ויעצו לי להפסיק את ההתלחשויות בכך שאסכים להנשא לבנם, ועלי להודות שלא היה בשיחות אלו כדי לעלוב בי או חלילה וחס לרמוז על שמץ מה של תוכחה להתנהגותי. להפך, היתה להוריו של גניס כוונה טובה אלי ואל בנם ולבסוף שדוליהם השתלבו יפה עם רצונותינו. באחת הפגישות עם ההורים בנוה צדק בתל אביב סוכם בינינו, שבסוכות ננשא ונקים את משפחתנו בבאר יעקב.

את ההחלטה קבלתי בעצמי, לא היו לי קרובים בארץ באותה תקופה ולא היו לי ידידים רבים בהם יכולתי להועץ בטרם מעשה. כיום יכולה אני לאמר בספוק, שסמכתי על האינטואיציה הנשית שבי ולא טעיתי. פעלתי על פי הרגשות אותם טיפחתי אל מעבידי וידידי זאב גניס ועד היום הזה יכולה אני לברך על ההחלטה הנבונה. במשך ארבעים ושתים שנות נשואין מאושרים למדתי לדעת, שהתקשרויות בין בני אדם מכל

סוג שהוא יעלו יפה אך ורק לכשתימצא הבנה מלאה בין המתקשרים, הבנה שגילינו ביחסינו אנו.

קצורו של דבר, החלטנו להתחתן ועל פי בקשתו של גניס בחרנו לעשות זאת בירושלים. קשה לי להזכר היום מה היתה סבת ההחלטה, אולם סבורה אני שלא יכלה להיות לי סבה טובה להתנגד לרצונו. קבענו את היום ויום לפני המועד הנקוב עלינו יחדיו לעיר הקודש. הדרך לשם היתה מיגעת ובבואנו התארחנו אצל ידידים ירושלמיים. מובן שלילה לפני חתונתו של צעיר ועול ימים הוא לילה הראוי להזכר, ואף אני נזכרת בכל שניה מאותו פרק זמן, כשהדבר אינו עולה לי במאמץ כל שהו, הייתי עסוקה בלי הפסק בקטילת יתושים טורדניים ואני משוכנעת שלא נוטר לי פנאי אפילו לתלונה חרישית על הלילה המחניק אותו בלילנו. היה זה כמובן מבוא מבשר ראות לאותו מעמד מיוחד, שלקראתו נודמנו למקום.

למחרת היום פנינו אל המוסדות המתאימים כדי לבצע רשום לפני נשואין. כאן ציפתה לנו הפתעה לא נעימה — דרשו מאתנו שני עדים, היכולים להעיד על עברנו כנדרש בהלכות הנשואין הדתיים. הדבר הכעיס את גניס לא מעט. הוא רתח על עצם הבקשה המוזרה ולא יכול היה להסכים לתנאים המפורשים. לטענתו, הוא היה ידוע דיו לכל התושבים ההגונים בירושלים ולא יסכים לדרישה המקובלת. קשה היה לו להבין, שגם ממנו נדרשים עדים שיעידו על עברו. הוא סרב להתחתן בירושלים ואנו חזרנו לשפלה. אף לרגע קט לא חששתי מפני סרובו זה. הדבר שעשע אותי לא מעט, כי למדתי מקרוב את אחת התכונות האהובות עלי ביותר באופיו — תמימותו הרבה ויושרו הפנימי.

לכששבנו לבאר יעקב לא נשואים והדבר נודע לידידינו ולאילו שלא היו ידידינו המשיכו לרנן המרננים וגם הפעם לא נגע לנו הדבר במיוחד. בחברת ידידים המשכנו להתלוצץ על המעמד אותו חויתי בלשכת המרשם הירושלמית. באותה תקופה נהג להתארח בעוברו דרך המושבה, ידידנו מבן שמן יוסף לישנסקי — איש חברת השומר וחבר מסור לגניס. בשומעו על התקרית בירושלים הוא הציע מיד להשיאנו בבן-שמן, שם ישנו רב היכול לתת לנו קידושין גם בלי להזדקק לפורמליות הנחוצה. קבענו מועד

הוריה של שושנה גנים לבית ליטבק.

חדש והתכוננו למאורע בקפידה. ביום הקבוע הגעתי לבן שמן ראשונה — יוסף לישנסקי הרכיב אותי על סוסתו והסיעני לבן שמן, שם צריכה הייתי להמתין לבעלי, אשר הבטיח לדייק. הוא הגיעה מאוחר יותר ובמעמד ידידים תושבי בן שמן קודשתי לו לימים ארוכים ומאושרים. בחצות הלילה שבנו אל המושבה בלויית ידידים מבאר יעקב, שהטריחו עצמם למעמד הכללות. יחפים ומהלכים שכורים משמחה, פסענו לאורכה של הדרך וזימרנו בפה מלא שירים אשר בטאו נכונה את תחושתנו. כולם היו שותפים לשמחה — חתני ותושבי המושבה אשר זכו לחברה חדשה, צעירה ומאוהבת עד למאלה מצוארה בבעלה ובעבודת האדמה הברוכה והמרתקת. שושנה לבית ליטבק הפכה לשושנה גנים ובשם זה נושאת עד היום הזה את זכר אותם רגעים מאושרים של התרוממות הרוח והשכרון בליל נשואיה.

כיון שחשבנו כי די בטכס הצנוע, שנערך לכבודנו בבן שמן, שבנו

למחרת היום לטרדות היומיומיות האפורה והמשכנו במלאכות השונות לבנית הבית, שהיה נדרש עתה לספק נוחות גם לבעלת בית הרוצה. יומיים לאחר הנשואים, בהיותנו רתומים על עגלת החמר הנחוץ ליצירת הלבנים, שמענו רעש מזור העולה מביתנו. הזדרונו לשם וראינו להפתעתנו את מרבית תושבי ראשון לציון, נס ציונה ורחובות, כל אותם אלו שהכירו ואהבו את בעלי, מכונסים בחצרנו הרחבה ומתכוננים למסיבת נשואים עליוזה ומבדרת. השיגו מאי שם בקבוק יין וביסקויטים, הבהירו אש בלוקסים המסורתיים וצפו לגניס, שיפתח במחול הרוגדו המקובל לשמתתם של בעלי הבית והאורחים גם יחד. יוזמת מסיבת ההפתעה, מיודעתנו זהבה טופר רובסקה טענה תמיד שהיא אוהבת במיוחד לרקוד עם זאב גניס במחול הרוגדו כי אין כמוהו בארץ בקיא בהלכות הצורות המתאימות ומכשר לשמח את בת זוגתו לרקוד.

מעט מאד ראיתי את בעלי באותה מסיבה, ש"פזורה" על ידי אורות השחר המבקיעים את דרכו של יום המחרת, הוא רקד עם כלם וכלם רקדו עמו, הוא שר לכולם וכולם שרו לו ונדמה היה שהמסיבה נערכה לכבודו ולא לכבוד המאורע המשמח. ידעתי שלא אוכל לה להרגשה זו. נדמה היה לי, שהרגשת המצאות במישור משני תלוה אותי בכל חיי המשותפים עם גניס, כי בכל מקום אהיה אני — רעתו של גניס ולא אוכל להיות אני — אני עצמי. ידעתי שבכל מקום שאפנה ימצאו מוקירי גניס רבים יותר מאנשים שיהיו מוכנים להתיידד עמי, הרגשתי שמוטל עלי להבין כי מקומי היאה הוא לצידו של גניס ותפקידי היחיד הוא לצור את ביתו לפי ראות עיני כדי שאוכל בבוא העת לאמר, שנתתי לגניס יותר משרציתי לקבל בתמורה.

באותה מסיבת נשואין, שהרעישה את ידידינו ושכנינו לימים רבים, הבינותי שיהיה עלי לקבל את גניס כפי שהוא מבלי לנסות להתנגד לאורח חיינו החופשי. לא נעלמו מעיני מבטי ההערצה אותם שלחו לעברו בנות זוגו לרקוד, לא נעלמו מעיני מבטי החבה אותם שילח אל עבר ידידותי הרבות ואותן קריצות ידידותיות ומלאות משמעות שגונבו בין ידידיו כל אימת שמבטם נפגש במבטו של גניס או במקרה צדו אותי בזוית עיניהם. החלטתי לתת לבעלי חופש מוחלט, שיעשה את שהוא חפץ וקיויתי לכך שהוא יהיה

הוגן כלפי ולא יעלים ממני דבר. לימים נוחכתי לדעת שהחלטתי היתה נבונה ותקוותי נתגשמו. רכילויות על מעללי גונבו לאוזני זמן רב לאחר ששמעתי את אותם ספורים מפי גניס עצמו.

גניס אהב לבקר בהצגות הראינע ועבודתו ביפו אותה ניהל תקופת מה לאחר נשואיו, אפשרה לו את החופש לנהוג כרצונו המלא. לעתים קרובות הוא הזמין לו בנות לוויה מידידותינו המשותפות וידידות שאף לא הכרתין אולם את פרטי בלוייו אלו שמעתי מפיו הרבה לפני ששכנים הדורשים את טובתי, ספרו לי בסודי סודות על המאורע המיוחד והמסתורי, סיגלתי לעצמי כמה כללי זהב בנשואי איש חברה עליו כמותו: החלטתי שיהיה הדבר מכוער ומסוכן כאחת אם אריב עם בעלי רדופת רגשות קנאה שלא טיפחתי בחיי; סיגלתי לעצמי פילוסופיה של השלמה עם המעשים שנעשו ידעתי כי בחיי זוג חייב הרי תמיד אחד לותר והעדפתי להיות הראשונה. הדבר לא רק שלא התנקם בי אלא ההפך, זה נתן בידי מקדמה מוסרית רבת ערך, מקדמה אשר הגיעה את גניס לנהוג כלפי בהגינות יתר ואני חייבת לאמר שבשנות חיינו המשותפות היו היחסים האידיאליים הדדיים והחיים המשותפים מלאי ספוק. אין זה נכון לאמר, שהאשה ניתנה לו לאדם שתשמש לו עזר כנגדו ושההדגשה היא על כנגדו, מכיון שעדיפה היא ההרמוניה, הנוצרת על בסיס חסר חכוכים. כיום, לאחר שנים, יכולה אני לאמר בפה מלא, שלא טעיתי בשקולי, בשנות חיי הארוכות בחברתו של זאב גניס לא רבנו אף לא פעם אחת, ברוגז לא היינו אף לא פעם אחת, ואם קרא שעמדה בינינו בעיה השנויה במחלוקת שתקנו פרק זמן מועט עד שידענו, כי יכולים אנו לדון בעיה זו בלי מרירות ובלי רוגז ואז לשנו את שטעון בדיקה. את המסקנות קבלנו מהר ולשבחנו יאמר, שלא התוכחנו פעמיים על אותה בעיה, מסקנות שנתקבלו לאחר לבון ראשון הפכו עד מהרה לכלל זהב, שהנהיג את חיינו בעתיד.

מובן מאיליו, שהפילוסופיות וההחלטות התאורטיות לא יכלו להיות לי לעזור, מבלי שהדבר יהיה תלוי באופיו המיוחד של גניס ובתכונותיו כידיד אב רוע. על תכונות אלו אעמוד בהמשך הדברים.

*

נוה

מענין היה להשוות את המשמעות ההגיונית של מילה נוה, עם זו אשר נתהוותה לאחר שנות חיינו המשותפות עם בעלי היקר זאב גניס. ודאי יאמר בכל מלון, המכבד את עצמו, שנוה הוא המקום אליו האדם מגיע לכשצר לו ומר בלב, או שנוה פרוש הדבר למצוא את המקום המסוים בחיים שם יכולים שני אנשים שונים להתחבר ולחיות לשביעות רצונם המלאה כדי שיוכלו בבוא העת להקים דור המשך בריא, ויתכן גם שיאמר במלון ההוא, שנוה הוא פשוט מקום משכן האדם מקום בדידותו ואולי גם מקלטו מפני העולם הגדול. כל זה נכון ויציב, גם אם אינו כתוב במלון כי הוא נכתב בחייו של האדם והוא משותף לרגשות כלם באשר הם. לי „נוה“ הצטייר בצבעים הורודים ביותר. ראיתי בחלומי כמקום היפה והמושלם ביותר בעולם, ראיתי בדמיוני נוח וחמים, שליו ופורה. בטלתי עמי זכרונות מה מגוה הורי אשר ברוסיה ועם הרבה רצון טוב בניתי על הזכרונות האלו נדבך אחר נדבך נוה בריא לנו ולילדינו. אני חייבת לומר שכל אלה הדברים המתארים את המושג נוה בצורה הגיונית היו לעמודי התווך של יצירתנו המשתפת והיצירה היתה מעשה מרכבה של שתוף פעולה ביני — אשר גדלתי בבית הורי המסודר ובינו, שגדל רוב הזמן אצל אחרים. ובמעמד זה קשה יהיה לי לתאר לעצמי מה היתה התוצאה הסופית אילמלא נפגשנו שנינו ואילו היה מזדמן גניס להיות שונה מכפי שהיה. לכן גם אודה שבזכותו יכולתי לקיים את אורח החיים

אותו קבעתי לי באותם רגעים מאושרים של חיינו, רגעי המסיבה לכבוד חתונתנו, שכאמור אורגה על ידי ידידים בבית בעלי, בסוכות 1914.

למחרת המסיבה, כשהכל שב אל מסלולו הרגיל, מצאתי עצמי מנהלת משק בית כדוגמת משקי הבית המקובלים באותם זמנים עם מעט תכן חומרי ועם הרבה נשמה, שנאמר — המשפחה היתה אז קטנה אבל גדולה. בימים הראשונים לשהותי בבאר יעקב נטלתי על עצמי את מלאכת הכנת המזון לכל החבורה, ועלי לציין שעשיתי זאת באי כשרון בולט. מה לעשות במלאי המזון, שהיה אצל גניס לא ידעתי, אולם זכרתי מבית הורי שאת הירקות יש לחתוך כדי להכין סלט ויש לזרוע מעט מלח, מעט שמן ולימון או חומץ. כיוון שלארוחה קלה היה הדבר די והותר הסדרנו זמן מה, אולם בהמשך צריך היה גניס ללמדני להכין דיסה וחביטה ומאוחר יותר אף עודד אותי לנסות מאכלים אחרים — דבר אשר עשיתי ברצון. בשכנות גרה אז אשה זקנה ונחמדה אשר היתה מדי פעם מכוונת אותי בעצה טובה, והיתה זאת שבזכותה ובהשפעתה בניתי את מטבחי.

כיון שברוקתו הסתפק גניס בצלחת אחת וספל בלי ידית ואת תבשיליו היה מכין בסיר יחיד שהיה בבית, צריכה הייתי בבואי לדאוג למערכת נוספת של כלים, שלא נדבר על סכום נוח יותר. פניתי אל אותה זקנה חביבה והיא סרבה לי. היא טענה, שאילו אשתמש בכליה והרי איני שומרת כשרות, היא לא תוכל אחר כך לקבלם חזרה. ההסבר היה הגיוני ונאלצתי למצוא פתרון אחר. הסתובבתי בבית, בחצר ובמחסן ועד מהרה מצאתי בין כלי עבודתו של גניס מיכלים ביתיים אשר שמשו אותו לאחסון צבעים, דבק, שמן מכוונות ועוד נוזלים חיוניים למלאכותיו. כיון שנוקו בשקדנות וחריצות רבה סידרתי לי מטבח נוח יותר ויכולתי להתמסר לנסיונותי הקולינריים.

פתיליה הבאתי לי מתל אביב, היא נמצאת אצלי עד היום והזה ופועלת בצורה תקינה ויעילה, אולם יתר כלי המטבח הנחוצים כמו ארונות, מקרר כוור לרחצה ושלא לדבר על רהיטי מטבח — לא היו בנמצא. מתוך רצון

לעזור לי ומונהג על ידי נטיתו ליצירה יש מאין ולמלאכת יד שמושית, החל גניס לסדר את הנחוץ. אני משתמשת במלה לסדר, מכיון שהוא היה ממציא דברים שלא ראיתי דוגמתם קודם לכן והיה מנהיג סדר מיוחד במשק ביתנו, סדר שלא הכרתי קודם לכן אולם מצאתיו ליעיל ונוח ואמצתי לי באהבה. ומכיון שהיה אוהב מושבע לסדר ונקיון היו הדברים המוורים ביותר שבנה יפים קלפי חוץ ושמושיים ביותר.

ראשית חכמה עשה שלחן, אשר שמש אותי לעבודות מטבח ואחר כך הפך גם לשלחן אכילה. בשלב ראשון היה זה ארגז, שמעליו לוח עץ נקי ומהוקצע, אולם בהמשך בנה שלחן של ממש עם רגליים ופתוחי עץ לקשוט שלחן אשר החזיק מעמד שנים על שנים בביתנו. מאוחר יותר התקין כסאות נוחים והיינו יושבים מסובים לארוחותינו. במקום ארון, סדר מדפים אותם כסה בוילון ואפשר היה למקם בתוכם את כלינו ולשמרם מפני האבק נקיים ושלמים. כדי לשמר את מזונותינו טריים ואף להביאם למדת קור נוחה ונעימה התקין פריג'ידר — נוסח גניס. איני יודעת מאין קיבל את הרעיון הידוע לקרור על ידי נטפי נוזלים אולם יום אחד הראה לי את מעשה ידיו — הוא בנה ארון שאת קירותיו החיצוניים צפה בשקים, סידר על גג הארון מיכל למים וניקב לאורך דפנותיו נקבים רבים כך שהמים היו ניגרים על השקים וכשהכלי עמד ברוח פרצים לא היה כמוהו לקרר את המזון והמים ששתינו.

גם את ארון הבגדים בנה בשיטת הארון-וילון, והנה זכור לי מקרה, בשהותי שם כשכירה עם תשלום, שהשתמשתי בארון זה ולא הסטתי את הוילון למקומו הוא העיר לי וידעתי שצדק. הוא אהב בית מסודר ובתנאים הפשוטים בהם חינו בתחילה חייבים היינו לשמור על סדרים כדי שלביתנו יהיה מראה נעים. קשה לעבור על סדר היום מבלי להזכיר פטנט נוסף שבנה במו ידיו ליעול ולנוחיות. בימים כשנולדה לנו הבת השלישית חוה'לה, גרנו בתוקף הנסיבות בשכונת נוה צדק בתל אביב. שם היתה לנו רפת ועסקנו במכירת חלב לתושבי העיר. בשעות הבוקר המקדמות, מיד עם תום החליבה היו מצטופפים אצלנו כל הלקוחות כדי לקבל את חלבם טרי ובשעות אלו כשכלם היו טרודים בסדורי היום המתחדש

היתה חוה'ה כאליו להכעיס בוכה ומיללת ורק דבר אחד יכול היה להרגיעה — תנועת הערסל עליו ישגה. מכיון שכלם היו עסוקים קשר גנים חבל לאותה עריסה רחבה מעשה ידיו, העביר אותו בגובה מתאים שלא היתקלו בו באי הבית ואת הקצה השני נתן בידי אחד מלקוחותיו, שימשכנו וירפה ממנו כדי שינענע הדבר את התינוקת ויפסק הבכי. מאוחר יותר היה חבל זה עובר מיד אל יד וכל מי מבין בני הבית שהיה פנוי למשיכה היה מושך בו ממקומו בחדר או מחוצה לו כדי לגרום נחת לפעוטה. קשה למצוא היום ידיד מידדינו שבקר אז אצלנו ולא זכר את ההמצאה הנוחה והיעילה. את הבית כאמור בנה לבדו, ואת אביריו עשה במו ידיו. לימים הייתי עוזרת לו במלאכות הבית והיינו יחדיו עובדים את עבודות האחזקה או הנקוי. לא התעצל לסייד את המטבח פעמיים בשנה ואת כל הבית בסמוך לראש השנה כדי שיהיה המטבח נקי והבית מסודר. נהגתי לעזור לו במלאכת הסיוד ואף יצא לי להתגלגל מראשו של סולם ארצה, דבר אשר הניע אותו לאסור עלי לעסוק בזאת.

נהגתי לעזור לו באותה מדה שהוא עצמו לא בחל, „במלאכות הנשים“ השונות וזכורה לי היטב העובדה שאהבתו הרבה לאור העסיקה את בני הבית רבות. גם בתקופה שהיה כבר חשמל בבאר יעקב, לא יכולנו להרשות לעצמנו את ההוצאה להתקנת חשמל בבית ולכן תקופה ארוכה ביותר היו הלוקסים כלי המאור הנוחים והמקובלים אצלנו. לא ישכת, שהלוקסים היו המלויים הנאמנים של כל המסיבות ופגישות הרעים העליונות בביתנו והפיצו אורות צבעוניים ומיוחדים. לכשנזקק לאור היה מדליק עשרות לוקסים, אותם היה אוסף במחסן ודואג לתקינותם. לעתים אף קיבל גרוטאות של לוקסים והפעיל אותם לשנים ארוכות. אהב מאד את בנית האבג'ורים השונים המפיצים אור לכל הכוונים ובצורות שונות והיה מתאים להם נייר צבעוני במקומות שהיה הדבר נחוץ. זכורה לי המסיבה שערך לכבוד הבר מצוה של בנו יגאל — החצר היתה מוארת כבאמצע יום ואליה הוביל שביל מואר צבעוני מושך ומענין. הדבר עורר התפאלות אצל כל באי שמחתנו.

בדאגתו הישירה ובפקוחו היו בני הבית עסוקים כל העת בטפוח הגינה — הצמחיה ובעלי החיים שביתנו היה מאז ומתמיד מלא מהם, דבר אשר ביטא נכונה את אהבתו לחי ולצומח כיאה לאכר ותיק ומנוסה. החצר היתה שתולה לכל שטחה ערוגות פרחים ועצי נוי, ואף היו בה נעשים הנסיונות הראשונים לגדול עצי ההדר אותם גדלו בפרדסי באר יעקב לאחר כשלון יבולי הכרמים. לכשהיתה האופנה ליפות את החצרות בגנים תלויים, כלומר ערוגות אדמה במיכלי עץ התלויים בגובה היו ערוגותיו היפות במושבה. הוא ניסה לגדל בהם צמחים מיוחדים ואת מלאכת ההרכבה ידע על בוריה והיה מגדל זנים מיוחדים של צמחי נוי מטפסים, זוחלים ותלויים מכל המינים. גם את העצים בבית היה מצליב עם זנים מיוחדים ולעתים קרובות יכולת לראות על גזע אחד עלים מסוגים שונים והדבר היה מענין ומושך במיוחד. אהבתו לצמח היתה הסיבה, שאהב להצטנע בחברתם של אגרונומים מומחים ונהג גם לחפש עבור המושבה מומחים לצמח מבין העולים החדשים בארץ.

את אהבתו לצמחים היה מעביר לידידיו ושכניו במושבה, וזכורה לי תקופת העליה הגדולה לאחר מלחמת השחרור, כשבאר יעקב הקטנה קלטה כשלושים אלף עולים חדשים במחנה הצבאי שליד ביתנו, היה הפרדס שלנו מקום עבודה לרבים מבין בני המעברה וכל אלה שבאו במגע עם גנים בעבודות החקלאות והכירו, אהבו את הפרי, המהווה כיום עקר תוצרתנו החקלאית. מכיון שהיה מעסיק עובדים מבין העולים החדשים בגדול העצים בפרדס, דאג גם שעובדיו יעריכו את הצמח וישמרוהו. הוא עצמו יכול היה לחסוך מבני ביתו מי שתיה כדי שאפשר יהיה להשקות את העצים בפרדס ומהאחרים דרש שמירה על יבול האדמה, נהג לאמר לכלם שאת מתת האדמה אין להשחית כי אז האדמה תחדל מיבולה והדבר יהיה רע מכל אחר. זכור לי מקרה בו ידידה שלנו, עולה חדשה שהיתה דיירת בחדרים שבחצרנו, מתוך התלהבות והנאה בפריחת עץ שזיפים, שגדל בחצרנו, שברה ענף פורח וביקשה לקשט בו את ביתה, גניס כעס עליה מאד והסביר, שאין דבר חמור מפגיעה ביבול העץ והפשע כפול ומכופל בתקופת הפריחה. דבר זה לא מנע ממנו להעניק לה וליתר דירינו מפירות אותו עץ ופירות

עצים אחרים, כדי שיאכלו ויהנו וכדבריו — יש לצמח כמה תקופות מהן נהנה האדם — תקופת הפריחה ואז ההנאה ברית הנעים, תקופת הפרי ואז ההנאה באכילה ובטעם הפרי ותקופת היוצרות הפריחה תקופה בה נהנה האדם מהצפייה. יש לשמור על כל אלה ולאפשר לצמח את גידולו הטבעי.

זאב גניס אהב את האדמה ונתן לה את כל שיכול היה לתת וקשה לי לומר שהאדמה הית התמיד נדיבה אליו. לא פעם קרה, שאת עבודתה חיבלו מזיקים למיניהם והוא ידע תמיד למצוא את המוצא מהסבך הפינגנסי

בידיעותיו הרבות במלאכות ועבודות חקלאות. ובכל זאת היה ענף בעבודות החקלאיות שביצע אשר היה לו לברכה שנים רבות ואף תפס חלק חשוב מחיבתו ללא סיג. הוא אהב בעלי חיים ידע את מלאכת הטפול בהם כך שיכול היה להפיק מהם את מלוא טובת ההנאה גם ליופי ולחברה וגם למחיה ופרנסה. בביתו לא חסרו בעלי חיים מעולם. הוא אהב כלב בחצרו ופרה ברפתו, הוא גידל עז חולבת והשתמש דרך קבע בשירותו של חמור. נעמה לו התנועה על חמור והיה לעתים קרובות משלב בנסיעותיו לתל-אביב את הרכיבה על חמור עד ראשון או מקום אחר משם יכול היה להמשיך בתחבורה ציבורית.

בעלי החיים הרבים שהסתובבו בחצרנו משכו אליה את לב ילדינו ואת לב אותם ילדים אשר נמסרו לנו לטפול לתקופות קצרות וארוכות. לא חלף יום מבלי שהזאטוטים בחצרנו ימצאו שעשוע אחר הקשור בצמח או בבעל חי. היו אלה משחקים של שובבות ועסוקים של טפול בחי, אולם בכל מקרה הפיקו את מידת הרצון הנהוטה של דרי הבית הצעירים והיה הדבר מרחיק אותם פעמים רבות ממשחקי ילדים שובבים. צעצועים מעשה ידיו של גניס לא חסרו בבית אולם הקרבה אל החי היתה מושכת ומהנה יותר. הילדים למדו להתייחס נכון אל החי תוך משחק והנהאה.

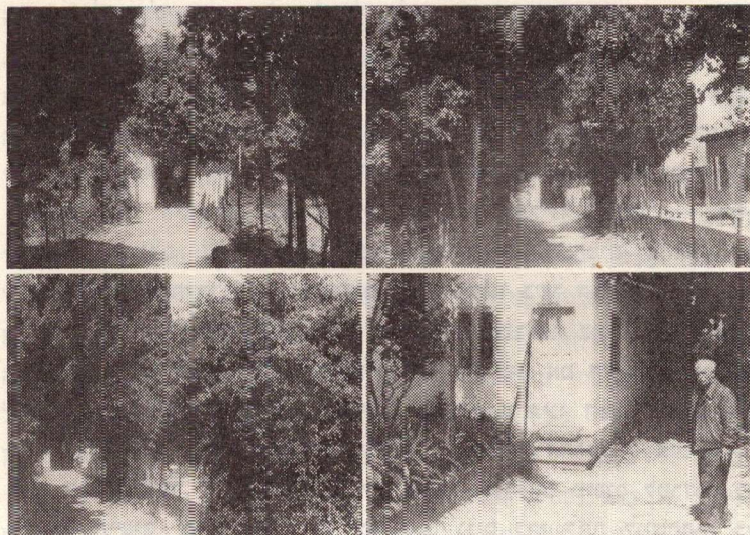
שנים היתה לנו רפת, בבאר יעקב ובתל אביב, ושנים ארוכות חילק גניס חלב בבתי התושבים. בתל אביב ובבאר יעקב היתה מלאכת הטפול בפרות מנת חלקו של כל אחד מבני הבית השייכים למשפחה קרבת דם וגם אלו שנשתייכו למשפחה קרבת טפול. לא פעם היה יגאל החוזר מחופשותיו מבתי הספר בבן שמן או מכדורי בגליל, מקבל על עצמו באהבה את החליבה או הכנת המזון לפרות. אולם תמיד ידעו כל אלו שנחנו לחי מזמנם וממרצם, שהדבר בסכומו משתלם. זכורה לי התמונה הרגילה השכם בבקר כשגניס סיים את מלאכת החליבה, היו כל הזאטוטים בבית עומדים לידו וזוכים לספל חלב חם ישר מהפרה, הדבר היה מזין ומהנה וכולם ששו לקיים מצות בוקר זו.

את כלבי החצר היו מטפחים במיוחד. גניס אהב את הגזעים המבחרים ולעתים קרובות היה הבית מלא בגורי זאבים שעם התפתחותם היו מגיעים

כדי קומת הילדים ולא פעם קרה, שנהפסו למשחקי הפנוטים ואפשרו להם רכיבה לאורכה של החצר. הוא נהג לספר לילדים בבית שכלב אינו כלב אלא יצור שכולו לב.

יותר מכל נהנה ללמד את ילדיו מלאכת הרכיבד על סוס. לעתים קרובות היה מגדל בביתו סוס מובדר שטמש אותו בעבודתו ואף אפשר לו תנועה קלה למושבות הדרום האחרות בשכנותו. ואם לא היד בבית סוס תמיד היה בו חמור או פרד וזמיד אפשר היה לרכב בשניים או אפילו יותר לפרדסים.

וכדי להשלים את זאור חיבתו לחי יש לדזכיר את הפעמים הרבות בהן שחרר צפורים מסגריהן כדי לתת להן לעוף. אב בניו בקשו קלוב עם צפור בו, היה אומר שיש לתת לכל יצור אה תנאו להם הוא נזקק. לא פעם תמהתי על להיסוטו הרבה להנעים לחי ועם זאת יכולתו וספוקו לקבל מהחי את מתנותיו. על כך היה אומר שהחי מעניק לאדם דמי טיפול.

גניס בבירו אותו ביה וטיפח במו ידיו ושיקע בו את כל פשו ואהבתו.

אפרוריות של יום יום

כשם שהעניק לחי את החופש, כך גם ביקש חופש לעצמו. הוא היה מסוגל לנסוע שעות על שעות כדי להגיע אל מושבה רחוקה ולהפגש עם ידידים, הוא יכול היה לגייס את מרבית אנשי המושבה כדי שיצאו עמו רגלית אל נקודות ישוב שכנות לשמחות או לפעילות תרבותית, ויותר מכל יכול היה להעדר מהבית, בהתייעצות עמי כמובן, כדי לחזות בסרט מענין או כדי להזמיני להצגת תיאטרון מרתקת. כל אותה ניידות בה ניכון ואותה סיגל כאורח חיים קבוע, עזרה לו ביותר בארגון פרנסת הבית. אי שקט בולט, כלפי חוץ, היה מנת חלקו לכשנחפז למציאת מזון או יום עבודה נחוץ לאזון התקציב המשותף.

אינני חפצה להוגיע אתכם בתאורים על הקשיים שהיו מנת חלקנו בשנים הראשונות לנשואינו, שהיו גם השנים הראשונות למשקנו החקלאי. די יהיה אם אזכיר לכם את הגלגולים השונים אותם עברו נחלותינו, את מצוקת גדולי השקדים ואת הקשיים שנערמו לרגלינו בשווקם — בשל המלחמות בעולם; די יהיה אם אזכיר לכם את מצוקת המים, שהיתה מנת חלקנו בראשית הדרך, ואת ההפסדים אותם סבלנו בשל המחסור, ללא ספק זכורה לכולנו צרת המלחמות, אשר פקדו את מושבתנו, בין שהיו מקומיות וקשורות בשכנינו הערבים המתנכלים לקיומנו ובין אם היו מדליקות את הארץ כולה. בשעות אסון אלו היו אדמותינו וביתינו הפקר לזרים ולא מעט קרבנות ניתנו להגנה על מה שנבנה. על טרדות אחרות — אישיות — איני חפצה לדבר, כיון שברוב המקרים היו אלו אב טיפוס לטרדות כל ראשוני הישוב, אולם את הדרך בה נקט גניס כדי לתת למשפחתו כל מה שנתן היה לתת, אני מעונינת לתאר כדי להצביע דרכה על קוים נוספים

לאישיותו המורכבת, קיום של עמידה עיקשת תוך גבורה והקרבה רבה לטובת ילדינו. כשהוא מוצא את עצמו מוצא את הילד, וזהו המצב הטוב ביותר. הוא היה אכר בכל רמ"ח איבריו ובכל שס"ה גידיו. אי אפשר לומר שהיה אכר עשיר, אולם תמיד היה מאושר במה שיש לו ואת כל שעבר עליו, בין אם היה זה לטוב ובין אם היה בו שמץ אסון קיבל באהבה. לעולם לא התיאש מכשלונות הגדול ועבוד הקרקע בשנים הראשונות, וכך גם לעולם לא שאף לעשות רווחים קלים או רווחים כל שהם מעבודתו. תמיד רצה לתת לילדיו קיום הוגן וכדי לעשות זאת היה מתרוצץ ממלאכה למלאכה ולא תמיד במשקו שלו, היה משתדל אצל גדיבים ולא תמיד יכול היה להחזיר ויש לציין לשבח, שלידי מחסור לא הביא את ביתו אלא ההפך — היו פעמים שנדמה היה הכל ורוד ונעים.

באותה צורה של נהול בה נקט לפני התונתו, כשהיה נוסע אל חנותו למסגרות ביפו, נקט בשנים הראשונות של חייו המשותפים. הוא המשיך ליצר מסגרות, וכאמור היה הדבר לטובת ענינו. הכספים שהרויח היו מושקעים במשק והעסק החל מתקדם, לאט אבל בטוח. במרוצת הזמן הוא סגר את חנותו מכיון שהמשק תבע טפול מסור יותר ולמשך זמן רב יותר, ולא יכול היה להתחלק בין שני המקומות. תרומתי הרבה לעבודות המשק לא הואילה וגניס סגר את החנות. הוא לא הפסיק לעסוק בחריטה ובשריפת לוחות עץ לצרכי קשוט או מסגרות, אולם את מלאכת היצור כבעבר — זנח.

עברו שנים ספורות וכשנדמה היה שכל מה שבנינו חייב לתת אף פרותיו ויעמידנו על רגליים איתנות פרצה מלחמת העולם הראשונה. אי אפשר היה לשלוח משלוחי שקדים לארופה וההפסדים היו גדולים. נוסף לזאת את מכת הארבה, אשר כירסם בלסתותיו התאבתניות כל חלקה טובה מאדמותינו והרי ניכר היה הדבר שהיינו מרוששים. צריך היה להתחיל דברים מחדש וצריך היה כמובן לחשוב על משפחה אשר גדלה באותו זמן ונתוסף לה בננו בכורנו — יגאל. כדי לעמוד בעומס החובות, שרבצו עלינו היה גניס נחפו להשיג את יום העבודה ולא בחל בעבודה כלשהי. בשנים הראשונות עבד ביקב

בראשון וכדי להגיע לעבודתו היה הולך רגלי בין הפרדסים. לעתים קרובות עזר בבניה ובאחזקת מבנים לאכרים שונים, שכנים ורחוקים ולעתים קרובות עסק במלאכת העברת משפחות ומטלטליהן לבתים חדשים, נהגו לספר שחריצותו וזריזותו עזרו לבצע את מלאכת ההעברה תוך כדי ארוחה משפחתית אחת, האנשים היו מתישבים לארוחה בביתם הישן והיו קמים בחדש.

אין ספק כי בדרך הקשה בה הלך התהלכו רבים מרעיו, אשר גם בהם פגעו השנים הרעות וגם את משקיהם יש לשקם מחדש. אינני חושבת שהיה מיוחד בעמידתו העיקשת מול הקשיים או ברצונו לעבוד כל עבודה אפשרית, אבל משוכנעת אני שלא תמיד נתנהלו העניינים בבתי האנשים כפי שנתנהלו בביתנו. לא נתננו לילדינו להרגיש טעמו של מחסור, והשתדלנו להתקדם בעבודה רבה ובמאמץ לעתים פסי וקשה. השתדלנו לשמור על אורח חיים נוח, על שמחת בית ובעקר על נכוונת לארח ידידים ולקבלם על פת לחם ומלח כל אימת שהיו מעוניינים בה. אני לא יכולה להפסיק מלהודות לו על מאמצו המיוחד לשמור את חיינו האינטימיים את נוגו המשפחתי מפני טרדות הפרנסה, דבר שנעשה תוך הבנה הדדית והרבה רצון טוב. כמנהג אותם ימים היה גניס נעזר בהלואות מידידים כדי להחזיק מעמד ותמיד יכול היה לסמוך על כך שיתנו לו. לעתים קרובות התקשה להחזיר כספים שלוה, אולם תמיד שמר על יחסי ידידות תקינים עם נושיו, שהיו מוכנים לעזור לו. קשה היה לי להתרגל לרעיון להיות חייבת תמיד לזרים ולידידים ולא פעם אמרתי לו כי הייתי רוצה שיסרבו לתת לו ואז יפסיק להתרוצץ ולחפש פתרונות למצוקה. כל הלואה שקיבל היה בה שמץ של תקוה, שהנה עתה ישתפרו פני הדברים והוא יוכל לנשום לרווחה.

אינני גורסת דרך זו לנהול משק בית תקין, אינני חושבת שיש בלקיחת הלואות לצורך תשלום הלואות קודמות פתרון נאות לבעיות פרנסה במשפחה, אולם אוכל להתנחם שהדבר נעשה על ידי גניס מתוך הכרח ומתוך רצון עז להחליץ מעוני. הרבה ידידים הפסדנו בשל אורח חיים זה והרבה אויבים רכשנו בשל כך, אולם תמיד שמחתי על כך שגניס ידע להשיב ידידות על כנה והוא אכן עשה זאת. את הקומבינציות שביצע בעוניי כספים, ביצע

עם חיוך רחב ותוך הלצה כך שתמיד נמצא זה שהסכים להתיר את צרורו ולתת לבו.

לחטא יחשב לי הדבר אם אומר שתמיד היינו כך, היו לנו שנים מצלחות בכמות רבה יותר מהשנים הקשות, ועל אף ההשפעה ההרסנית של השנים הרעות הצלחנו איכשהו להתקדם, ידענו רוחה וכמובן שכל שנת רווחה הוסיפה לנו כח עמידה לעתיד לבוא. להתעשר לא התעשרנו אף פעם אך הדבר לא מנע מאתנו חיים מאושרים וזאת יש לזקוף לזכותו של גניס, הוא ידע לנתק עצמו מטרדות הפרנסה כל אימת שהיה בביתנו ובעקר במחיצתם של ילדינו כך — שהיה בו בנונו זה מקום מפלט לו מפני צרותיו.

משפחה

כיון שבמרוצת הזמן שוכחים האנשים את טרדותיהם וזוכרים את אותן חיות שגרמו למעט נחת, לא אוסיף לספר לכם אלא על האושר שפקד אותנו לכשנולדנו לנו ילדינו יגאל, עדה וחווה. איך אומר הפתגם ילדים בבית-אור בבית. ואכן כך היו פני הדברים. עם גדול המשפחה הרחבנו את כתלי נונו הוספנו לו חדרים ולימים טפחנו עבורם משק צנוע מלא עם כל טוב — צימחיה וחיות בית, חצר עם משחקים, עצים מלבליבים, ערוגות פרחים וכו'. כלפי חוץ בית כפרי שלו ובטוח ומבפנים משפחה שתססה בשל אופים הער של ילדינו.

גניס אהב ילדים. ימי נעוריו אותם בילה בראשון לציון הפנישוהו כאמור עם ילדי ישראל השאננים, הרחוקים באופים מסוג הילדים אליו השתייך בעצמו. היה בהם באותם זאטוטים חסרי דאגה יכולת עצומה להרגיש הרגשת שרשיות ובטחון — הרגשה שאנו בגלות לא חשנו מעודנו. הוא נתפנה מכל עסוק אחר, כל אימת שיכול היה, כדי להקדיש לילדינו את תשומת הלב אותה יש להעניק לחנוכו של דור ההמשך.

קרה, שבשעות של מצוקה ארחנו בביתנו ילדי זרים, שהיו סמוכים על שלחנו וקבלו אצלנו טפול מסור, אותו טפול שהיה מנת חלקם של ילדינו אנו. גם להם מצא גניס זמן למכביר ולעתים היה שותף למשחקיהם ותעלוליהם. הדבר הוסיף מימד עליז וקולני לביתנו. קולות הצחוק הרם לשמע הלצותיו, קריאות הגיל אותן השמיעו הקטנים למראה מעשי הקונדס שנהג לבצע בחברתנו, עלו למרחוק.

ושוב בראית אותם חברים מנקדות מבט הזמן שחלף באו. איני יכולה שלא להתפעל ממוזגו הנוח של בעלי היקר. לא אתאמץ לשכנע את עצמי ואתכם, שתיקה ובביתנו דבר יוצא מגדר הרגיל, שהרי כל בית טוב ומסודר בנוי היה. גם באותם ימים, על אותם יסודות ממש עליהם נבנה ביתנו. ואך זאת אוכל להגיד בפה מלא — זו היתה מנת הלקי ואני מודה לאלוהים שהגיעני לכך.

כשנולד יגאל בכורנו היו הימים ימי מצוקה. אך במושי רב הצליח גניס להעבירנו לראשון לציון לצרכי הלידה. באותה עת חיוני היה שישאר במושבה יכך עשה, הביאני לראשון ושוב לבאר יעקב. למחרת ביקש לבקרני

משפחת זאב ושושנה גניס, תצלום משפחתי, אחד מרבים. גניס ארב להנציח מעמדים משפחתיים מיוחדים ודאג להמצא תדיר כדשג ידם של צלמי דדור ההוא. המסגרות האומנותיות המפוארות ארתן יצר היו עדות ליחס הכבוד שרכש אל מנציחי הדיוקנאות.

עוד בטרם הגיעתו הידיעה שילדתי בן בסמן טוב. בכניסה למושב נודע
 לו על הולדת הבן, הוא החל במרוצה עליזה ברחובות תוך קריאות שמהה
 — נולד לי בן! נולד לי בן! שמחתו גלשה ממנו והלאה, מכריו הרבים
 החלו לברכו בשמחתו. באותה שעה בדיוק יצא הלגיון העברי מראשון
 לציון. החיילים ששמעוהו בקריאותיו ברכוהו ואף קראו לעברו — קרא לו
 יגאל! כך היה, קראנו לבכורנו יגאל.

יגאל הלך בדרכי אביו, לכשגבר המשיך את חק לימודיו בבית הספר
 התקלאי כדורי ואף החל עוסק כשכיר בעבודות חקלאיות אצל אכרים
 בשרון. הוא קיבל נסיון בעבודה זו ואף תכנן להתנחל ולהקים משק חקלאי.
 התמורות שחלו עם הקמתן של יחידות עבריות בצבא הבריטי אצל מחבית

עמדה טבעית של גנים — באמיר
 העצים במושבה.

האוטובוס הראשון בבאר יעקב —
 יומה אישית של גנים.

צעירי העברים באותם ימים, שינו גם אצלו את אורח מחשבתו, הוא ביקר בשליחות הבריגדה באירופה ופנה לעסוקים אחרים.

שתי בנותי עדה וחוה כאילו קורצו מחומר שונה. בלידתן הן סימלו שתי תקופות שונות בחיי משפחתנו. עדה נולדה בבאר יעקב, בעתות של מלחמת קיום קשה, היא למודת סבל ומנוסה בעבודת כפיים עוד מגיל רך. שיחק מזלה ומזוגה סוער כמוג אביה, היא הצליחה לרשת ממנו את רוחב הלב השלם עם עצמו, האופייני כל כך לחקלאי. לאחר שנישאה, לפני מלחמת הקוממיות, ידעה למצוא ואף מצאה, את היכולת לנהל כאביה אורח חיים חופשי וחסר דאגות. היא נישאה לצבי ברגר וילדה לו את נכדי יצחק, אהובה רמי.

חיה היא העירונית במשפחה, היא נולדה בתל אביב. התגוררנו בתוקף הנסיבות בשכונת נוה צדק בתל אביב ועצם החיים בעיר, על כל הנוחיות שבדבר, העניקו לה תשומת לב רבה יותר מזו שיכולנו להעניק לקודמיה. תזכרו ודאי את אותה ערישה שבנה גניס כדי להנעים לפעוטה את שעות השכיבה הארוכות. חיה ירשה מגניס את גישתו החינוכית המיוחדת ופנתה להוראה והדרכה. באותה מדה כאביה יכולה חיה להעניק לבני אדם הזקוקים לכך תשומת לב רבה המלווה תדיר אהבה שאינה תלויה בדבר. היא נישאה לבתן קטלן וילדה לו את קטון נכדי זיויק.

איני יכולה לעבור על סדר היום מבלי להזכיר את הדאגה הרבה של גניס לעצב את משפחתנו באורח מסורתי המיוחד לו. הוא הקפיד על מועדי ישראל ולימד את ילדינו לחוש את קדושת החג בכל מקרה, גם כשעלה לנו הדבר בקושי רב. להמצא יחדיו, מסובים ליד מפה צחורה, לזמר בפה מלא זמירות מסורתיות, לקרוא באוזני המסובים פרקי שירה וספרות היו מן ההברים המקובלים כל אימת שהיה החג פוקד אותנו בנונו. אהבתי לראותו מאושר ברגעים אלו ודאגתי להזמין מכרים וקרובים למסיבות חג מסורתיות. כתוספת נכבדה לחלקי הרב בעבודת משקנו, הייתי מכינה בעוד מועד מטעמים שונים ועורכת שלחן מלא ומגוון. במסיבות חג אלו היה מוצא עצמו שוב במרכז השמחה. שותפותו להכנת הקישוטים המתאימים בעזרתם של הילדים, תרמו לא מעט להרגשת הבעל-בתיות אותה סיגל לעצמו לכשתפך לאב מאושר ועליו.

במסיבות משפחתיות, היה גניס משתף את כלם בחוויותו האישיות והיה מנהל שיחת רעים עליזה וקולנית. לכשהורחבה חצרנו והוכשרו בה יחידות דיור רבות, היינו משכירים לעולים חדשים. כל באי חצרנו היו אורחים קבועים במסיבות אלו. איני מכירה מבין אלה אחד שלא חש ברגעי השמחה הרגשה עזה של השתיכות. גניס ידע לחלק סבודים לכל באי ביתו וכל אלה יזכרו ודאי כל רגע ורגע מתבלוי המשתף. ואם קרה שהפסיד מישהו את האירוע החגיגי התנחם בעובדה שכנכו לו רבים אחרים. לא

תמיד יכולנו להסב לשלחן עם „כל הצוות“. עתים קרה שילדינו היו בשליחות, לרגל שרות בצבא, בתפקידים מיוחדים — חסרונם הורגש אמנם ההתייחסות אליהם היתה שהם כאילו עמנו, החבילה לא הופרדה. לאחר פטירתו של גניס המשיכנו את הרגלי ההתכנסויות המסורתיות, בימי הזכרון לקראת יום השנה להסתלקותו נהגנו, ואני שמחה שאנו ממשיכים בכך, להתכנס בביתנו, להסב אל השלחנות ולקיים את הרגלינו כאילו גניס בקרבנו.

אסתפק בזאת שאזכיר לכלם ארוע משפחתי רב רושם — יום השנה לנשואינו הודשיים לפני פטירתו. מספר שמחות היו לנו באותו ארוע — יום הנשואין, המישים שנות ישיבה בארץ ישראל וציון יום החלטתו להתנחל בבאר יעקב. לא היה קץ להתרגשותו של גניס. הוא נשא נאום קצר ובו

תמונה „מפוברקת“ בשפת הים של תל אביב. הלבוש והמבט המיוחדים של המצולמים יעידו על רצינותנו בשעת הצלום.

ברכה לשנה הטובה.

ברכה לכל המסובים. הוא התרגש עד כדי דמעות כשספר על צעדין הראשונים, על נסיונותיו המוצלחים ועל אלו שלא עלו יפה אך לבו נמלא גאווה בולטת לעין כשיכול היה לאמר בפה מלא — אני שלם עם עצמי על כי הגעתי עד הלום.

בחלק השני של הערב רקדנו, כלנו ומתוך התלהבות יתרה. הופגנה שמחה שקושה לאמוד אותה במלים. שרנו והושרו בשירה זו געגועים ואושר חדה ונועם. גניס היה בכל מקום, לבד מהטפיחות המסורתיות בשכם רעים הוא כאילו דבר עם כלם וחלק עם כלם את גודל שמחתו. איש לא יכול היה לדעת, שהיה בזה האירוע רמז לקצו הקרב ובא, שהרי כך היה מתמיד.

משק

סבורתני שאין למשקנו אה ורע בכל הנוגע לגיוונו וליכולת האלתור שגילינו עם גנים במרוצת השנים. הפסוק אמנם אומר שהכל צפוי מראש, אך איני יכולה להשתכנע בזאת אם אסקור בקפידה את כל אותן תמורות שחלו באמצעי המחיה שלנו לאורכן של ארבעים שנות חיי נשואינו. די יהיה אם אתאר בקצרה מלאכות מספר שהיו לנו מיום התנחלתו של גנים בבאר יעקב ועד היום בו הוחלט בשל הרנטביליות שבדבר לגדל פרדסי פרי הדר.

התחלנו, כאמור בשקדים. הימים שלפני מלחמת העולם הראשונה היו ימים כשרים לגידול מסוג זה. יבול השקדים היה נשלח לאירופה והפרנסה היתה מצויה. עוד לא חשנו דיינו את טעם התצלחה והנה פקד אותנו זעזוע המלחמה, נסגרו גבולות, בוטלו משלוחים ובקיצור בא קץ לימי השמחה.

תמונה משפחתית מייחדת במדינה, ודמה לי שהמראה הכייוחד של גנים וילדינו יגאל. עדה וחווה, כעמיד בצל את בעטורים הגרפיים בתמונת הריקע, בכל הנוגע לבטיי נאמן של חליציות ארץ ישראלית.

אחרי כן באה גם מכת הארבה. נדמה היה שיחולו עלינו ימים טובים והנה צרה צרורה נוספת ששמה קץ לתקוותינו.

ניסינו גידולי ירקות. לא היו די מים למטרה זו. לקח לנו זמן רב עד שיכולנו להשיג מהבאר שבאזורנו את מלוא תפוקתה, ניסינו לגדל בקר. הדבר עלה תחילה יפה. חלב היה בשפע וגניס החל בשיווקו ללקוחות. עתים היה מוליך את החלב אל בתי הקונים. לכשעברנו לתקופת מה לתל אביב היתה מכירת החלב עקר פירנסתנו. רבים מתושבי תל אביב באותם

מזכרת מענינה בימים קשים. השלטונות העותומניים פטרו מתי מספר מבין תושבי המושבה מהשרות בצבא הוד רוממותו השולטן. האחרים חייבים היו לשלם כופר נפש תמורת שחרורם. גניס היה בין הפטורים בחוק — הוא נרשם בספרי המדינה כחזן המושבה ונחשב לכלי קודש. התעודה דלעיל מעידה על זהותו המיוחדת והתמונה המצורפת מעידה על הרצינות בה התיחס גניס אל מקצועו המקודש.

זאב גניס רכוב חמורו בנסיעה מס־
חרית לרמלה הסמוכה.

→
„המיליטריזם“ המיוחד של גניס —
היה תמיד עדות וסימן לאחרים לתת
הכל להגנת המושבה.

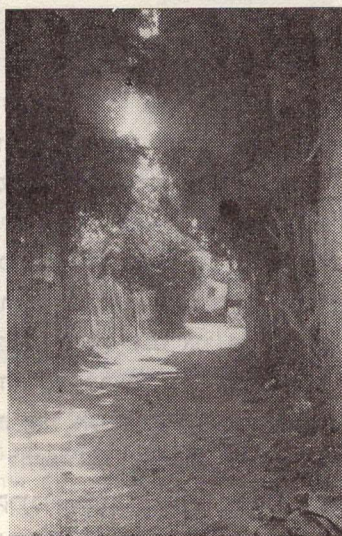
ימים מודים עד היום על השרות העדיב שזכו לו אצלנו.
לכששבנו לתל אביב היו נסיונות גידול פרי הדר בעצומן. נמצא שפרי
זה עדיף בתנאי האקלים, ששרר במושבות הדרום. בבאר יעקב היה
סלונים מיודענו — הראשון לטעת פרדס. אנו לא פגרנו אחרי התגלית.
בכל אלה המקרים תמיד אפשר היה למצוא בחצרנו בהשג יד ירק
לסלט ופרח לקישוט. ניסינו לול ודיר, רפת ואורווה ותמיד נשתנו הדברים,
תבואו ותאמרו — ומה חדש יש בזה, שהרי ידוע לכל הוא — חקלאי לעולם
מנסה. אמת נכון הדבר הוא מנסה ואני משוכנעת שגם אנו ניסינו הכל.
גניס לא בחל בעבודה. כשהיתה האדמה מתאכזרת לו היה מפעיל
לפרנסתנו את יכולתו הטובה למלאכת יד. אצל אכרים תמצא תמיד עבודה,
זה זקוק לאינסטלטור, זה למכונאי וזה לחשמלאי. המציאות באותם ימים
לא היתה שונה — אכרים נזקקו לעתים קרובות לעובדי שרות במשקם ויצא
לו לגניס לבצע בדרך זו עבודות מעבודות שונות.

יותר מכל נתנסה בעבודות חשמל, כשזה הגיע למושבתנו. הוא לא חשש מפני פגעי הציויליזציה והיה משקיע תבונה רבה כדי להתגבר על תקלות המערכת הפרימיטיבית של אותם ימים. הוא ידע לתקן תקרים, להעביר תאורה, לחבר ולחסל מערכות חשמל הרבה לפני שנהנינו בעצמנו מאמצאה זו. חשמל היה דבר יקר ולא יכולנו להרשות לעצמנו להתקינו בביתנו עם הבור המושבה לרשת החשמל האזורית.

אף על פי שעקר „מומחיותו“ היתה בכלי בית ובשרותים לפרט, היו לו גם יוזמות ציבוריות. גניס העריך כרבים אחרים שלמען המושבה ולטובת ענין כולם להתחבר עד מהרה אל רשת הכבישים הארצית כדי שתהפך באר יעקב לנקודה בזכות עצמה ולא לנקודה בזכותן של הותיקות ראשון ונס ציונה. אי אפשר היה לאורך ימים להחשב לפרוור בלתי רצוי של ראשון. מכיון שכביש כמו שצריך אי אפשר היה לעשות, ומכיון שהדרך היחידה שהובילה אל „העולם הרחב“ אל הכביש לירושלים היתה חולית ביותר לא עלתה יפה חברת התחבורה הציבורית, אותה יזם לראשונה במושבה.

חצר ביתנו אשר בבאר יעקב ברקע הבית שנבנה תוך 20 שנה, נדבך על נדבך, חדר על יד חדר, לול ליד רפת.

בית הקפה של משפחת גניס בגלגוליו האחרונים — נפתח בתקופת המנדט כדי לשרת את החיילים הבריטיים אשר חנו במחנה הצבא ליד המושבה.

„לסדר“ דברים היה לו לעזר ועד מהרה בנה מתיבות תפוזים שלחנות, כסאות, ארונות וכו' — לא היתה כל תימה בכך, את עבודת הנגרות למד עוד בבולגריה. אמנם בתנאים שהיו לו היו „רהיטיו“ צנועים ביותר אולם היה בהם שמוש רב והם היו טובים מלא כלום.

את אותה אהבה שהעניק לדיריו שאהפכו עד מהרה לידידנו הקרובים ביותר מסר גם לחניכיו. בנקודה זו יש לאמר בפה מלא שאילו נתגשמו חלומו להקים מוסד חינוכי לילדים, היה גניס שלם הרבה יותר מעצמו ומפועולו. את מירב המרץ הקדיש למציאת אוזן קשבת אצל המוסדות

(מתוך „מעריב“ יום ו' 7.3.69, ובו מתאר א. טריינין חוויות משהותו בבאר יעקב)

בן ארבע היה אבנר טריינין, בשנת 1932, כאשר הכיר את הכפר הארץ-ישראלי. בתל-אביב התוודע אביו לבן כפר מבאר יעקב, אשר שלח אליו את חלב פרותיו למכור בעיר. אמר לו הכפרי גניס הזקן והעליו („תמיד נראה זקן. אך תמיד עליו“): בוא, תקנה אצלנו חלקת-אדמה ותהיה איכר! אולם במה קונים, כשאינן פרוטה בכיס? יצא האב לים-המלח למפעלו של נובומייסקי. האמין כי במשך שנה יעלה בידו לחסוך סכום כסף כלשהו שיספיק לו לתשלום המפרעה הראשונה על האדמה. נסע לשנה, ונשאר בימ-המלח 15 שנים. אולם באותה שנה ראשונה לקח גניס טובי-הלב את הגברת טריינין עם הילדים לכפרו. שנה אחת בלבד, אבל בלתי נשכחת, והיא מלווה את המשורר כחוויה היפה ביותר בחייו. זה היה בשבילו „גן העדן האבוד“. עד היום הוא נזכר בריח שקדים מחמיצים, בפרחי-הדר על רגב דבק בטוריה. הוא רואה את הבית בשני חלונותיו הגדולים, כשהם תמיד פתוחים אל האור ושוחים עד צוואר בעשב הגבוה. הוא רואה את החול הזהוב מתפלש ליד הדלת, ואת הגדר הדהויה, שכל תפקידה הוא לשאת על מיתחה את הגביעים הכחולים, אשר בלילה הם נסגרים על בבואת השמש שנחקקה בקרבם יום תמים. לפעמים, זכרונו מלא עד אין הכיל בחוויה אחת בלבד: אושרו של ילד. את התקופה המאושרת היא והקצרה כל כך, תאר אבנר טריינין בסיפור „המושבה דלת“.

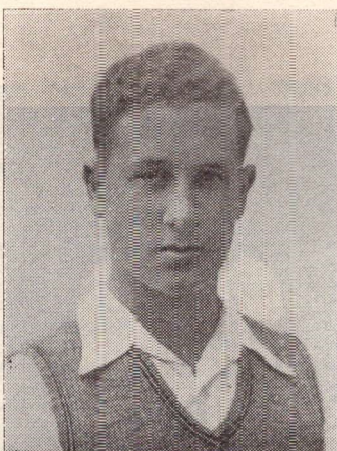
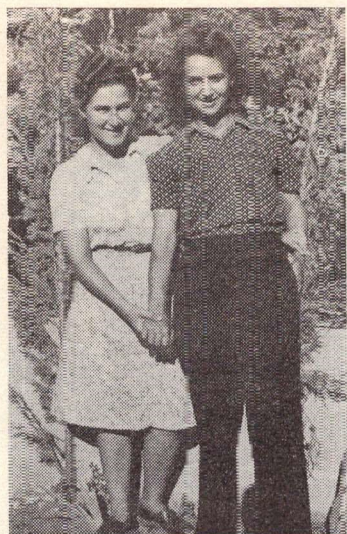
בהצד ביתנו בימי מנוחה.

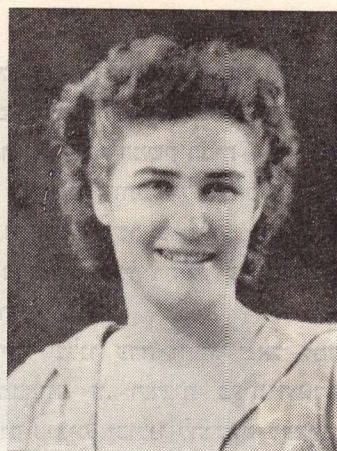

כך רצינו תמיד להראות — מחייכים, מאושרים ומוקפים בפרחים.

הנוגעים בדבר, הוא השתמש לכך אף בשיטה שלא אהב מלכתחילה — נסיון לענין בזה את ידידיו — אנשי העליה השנייה, אשר החזיקו בעמדות מפתח. פעם קרה שפנה אל ידידה טובה שלו התופסת היום משרה רמת דרג בישראל ואל אף שנוקק לעזרתה, ניהל את שיחתה עמה מתוך הרגשה של — למה עשיתי זאת? הוא כאילו ניסה להתנצל בפניה על עצם פניתו. מאז ומתמיד אהב לדבר ולספר, תכונה זו היתה לו לעזר רב בטפול בילדים. לכשהיה שב מיום עבודתו והיה רוחץ גופו ומעניק לו רעננות, היה מתפנה לדור הצעיר. ראשית חכמה בנה להם מתקנים — נדנדות, סולמות, עגלות ומיני שטויות קטנות היכולות לשמח לבבות רכים. יכולתו בגלוף עמדה לו לגלף עבורם כלי שח מט, דומינו ודמקה ולנהל עם ידידיו הצעירים מיני מישחקים ותחרויות.

לעתים קרובות היה משתפם בעבודותיו. אם צריך היה לעבוד בשדה

בננו
בנותינו ויקיריהם

המתנה הצבאי בשכנות למושבה. אף על פי שכל תנועת צבא בשערינו היתה מלווה פחד מתמיד מפני תמורות שלטוניות באזורנו, שוד בביתנו והתנכח-לויות של שכנינו הערבים, ראינו בבריטים שחנו בגבולנו אורחים רצויים. כמקום מרכזי (מבחינה גאוגרפית) ומקום מרוחק מצירי התנועה הסואנים (מבחינה לוגיסטית) בחרו האנגלים בבאר יעקב כמקום משכנו של בית חולים גדול ומפקדה עורפית כוללת. כיון שנתמלא האזור חיילים והם חפשו להתכדר בו, נבנו בבאר יעקב בתי קפה רבים, שספקו להם את מבוקשם. נאפו עוגות, הרתיחו קפה ותה ואף השיגו משקאות חריפים. גם אנחנו ניסינו את מזלנו. בחזית הצרנו הפונה לרחוב בנינו חדר אורחים ולידו מטבחון. השתדלו ליצור אוירה חמימה וביתית ולקוחותינו רבו עד מאד. לידינו עזרו הבנות בהחזקת העסק והדבר גרם לגניס דאגות רבות. הוא היה אב קנאי מאד לבנותיו. עשה הכל כדי להמצא תדיר בבית הקפה ואף הצליח בהלצות, בנגינה על מפוחית ובמלה טובה לרתק את כלם. הוא לא גרס מכירה של משקאות חריפים. הוא הבין שהחיילים חפשו חמימות והשתדל להעניק להם אותה. על כוס תה מהביל היתה השיחה קולחת ובבוא העת לסגור היה האחרון לנשארים במקום.

לעולם לא אוכל הבין כיצד יכול היה באותה עת להיות פעיל במישור אחר של יחסי אנוש — הדאגה והטיפול בפלוגות בית"ר ששוכנו במושבה. לאחר מלחמת הקוממיות, כשנודמן לי לטעום טעם נפילה בבור עמוק במחסן אשר בחצרנו, ידעתי שהיה מעורב בפעילות המחתרתית של האצ"ל. הוא היה אחד המעטים, שתרם משלו לקיומם של הנערים הלוחמים ואף הוסיף לזה הרבון לתרומה מצד ידידיו ושכניו למושבה. על פעילותו זו ידעו מעטים. גם אחרי המאורעות הצטנע בכך ולא מצא את העוז הדרוש לעשות לדברים פומבי. כהגדרת ידידיו היה גניס הטוראי הטוב, האיש מהשורה. לשבתו יאמר, שהיה בין הבודדים שלא נטש את המושבה ברגעים הקשים ביותר שלה ואף עודד אותי לעשות כמותו. פעם אחת סיפר לי על אותו לקח שלמד מפי גיסו — הקולונל טרינין, שהחייל הפשוט הוא הקובע את גורל המערכה. נראה לי שלקחו זה יקר הוא מכל. ובחייו שלו — נאה דרש ונאה קיים, הוא היה טוראי מצטיין ולואי וירבו כמוהו ליעילות.

אחד ממסתביו אלי בודתי במרחצאות טבריה. התאריך יעיד
על התקופה הכנסליוה המיוחדת שלה ותכן המכתב יענה
על אופיו הנוד של הקשיש מבאר יעקב.

שבוע טוב 11.2.48

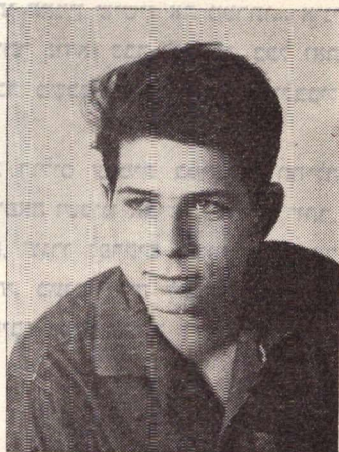
יקירתי שלום

מכזה אני יקירתי, שאת לא כעסז שאני כותב לך יום יום. מכיון שחווהלה
נסעת מחר לחיפה, אני משתמש בהיזודמנות לכתוב לך כמה מילים. אולי
היא תזעה כבד אליך או תשלח עם משהו.

תורה לאל. בינתים הכל הל- בשלום. בחוץ ירד גשם ואני עובד בבית,
עשיתי סרר בבית אריוה, גב היתי צריך לתקן את הדוד אמבטיה, מפני
שהבטחתי להכין לחווהלה אמבטיה והיא באמת ראויה לזאת, מובן שזה
דרש לנסיע עם חמיר לרמלה ודזכור צלע, ואני הייתי צריך ללכת ברגל.
וגם יחורה הספקתי לחזור לפני הגשם הביתה והכנתי לחווהלה לפי
שהבטחתי. היא שכה ארוחר ערב לשנינו, וכאשר אני התרחצתי שכבתי
במטה, היא הביאה את הארחה למיטה ואכלנו יחד ודברנו הרבה עליך.

בהגיגרת 47 שנה ליסוד באר יעקב איתן יום יטרח להפעיל בשנה האחרונה לימי
חייו.

נכדינו

הדרך לשם מלאה קוצים. או שימסרו עצמם לעבדים ותמורת עבודתם יקבלו אוכל? אחרי התיעצות קצרה החליט זקן הפילים שהוא יהיה הראשון אשר ילך בדרך הקוצים ויסלול לבאים אחריו את הדרך. החזים האחרים זעזעו חזק הדרך היתה קשה — הקוצים דקרו את גוף הפיל והדם נזל ממנו — אולם הוא המשיך ללכת ובאותו זמן עבר עורב בשמים והפיל שאלו האם יש עוד הרבה ללכת עד השדה החדש. על כך ענה לו העורב אם יהיו עוד 10 כמוהו הם יגיעו למטרה — הפיל הזקן מרוב סבל נפל, אבל בקש משאר הפילים להמשיך בדרך ולא להתיאש, כי חלק גדול מהדרך כבר נפתחה לפניהם — וכך היה עמי השתדלתי לסלול את הדרך לאחרים שיבואו אחרי. וכעת מאחל אני לדור הצעיר לא להזניח את הקרקע אשר עובדה, ולהמשיך לעבדה.

מכתב אל הנהלת קופ"ח עממית, שהוא גם תולדות המפעל
וציון דרכו הצבורית של גניס. עבודתו ללא לאות להפעיל
במפעלי צבור את ידידיו ובני משפחתו כאחד.

באר יעקב 1.2.56

לכבוד הנהלת קופ"ח. מיידיעה לאא חרזום זכאצט חסרפם החיה חרזום
א. נ.

תולדות קופ"ח עממית בבאר-יעקב

בשנת 1920 הגיע אלינו גיסי ד"ר ליטוק — לשם מרוסיה (כיום הוא עובד בנס-ציונה). הוא נשאר לגור אתנו בזמן הראשון ואנו העמדנו לרשותו חדר אשר בו יכול להקים מרפאה ללא תשלום. הוא החל לעבוד במושבה מטעם ועד המושבה בשכר של 5 לא"י לחודש. רפואות לא היו במקום, וכל הנזקק לרפואה היה חייב ללכת לראשון לציון והדרך היתה קשה, על כן החלטנו במשותף להקים בית-מרקחת במושבה. נסענו ליפו וקבלנו בתשלומים חודשיים ארון, שולחן וכסאות. אספנו בקבוקים בכל הסביבה, רחצנו אותם וכך הקמנו מרפאה ובית-מרקחת — לראשונה בבאר-יעקב והגשנו עזרה לכל דורש. לאחר זמן ד"ר ליטבק-לשם עבר למושבה הסמוכה נס-ציונה והיה מבקר פעמיים בשבוע על גבי חמור את המושבה באר-יעקב. לאחר זמן בא ד"ר בקמן בשם קופ"ח עממית

עם ד"ר רשו ורעייתו בחגיגות ה-47

ומסרנו לו את כל האיננוטר שאני וג'סי הקימנו וכמו־כן הבקבוקים והארון והרפואות — ללא כל תשלום. בתנאים ההם שאנו הקימונו את המרפאה כיום איש לא היה יכול להקימה. לאחר ד"ר בקמן בא ד"ר ליבוביץ לעבוד במושבה גם הוא התמסר מאוד לבית המרקחת. אחריו בא רופא שלא הצליח בתפקידו ועזב את העבודה.

אודות להשפעתי על ד"ר רשו הצלחתי לשכנעו לקבל את המשרה בבאר־יעקב ובאינוטר שאנו הכינונו המרפאה עובדת עד היום. למרות היותנו חברים בזכויות וחובות מלאות מיום היות קופ"ח עממית במושבה שאנו היינו היוזמים להקמתה במקום, ולמרות שכפרטים לא הזדקקנו לטפולי המרפאה והרופא ותשלומינו היו תמיד כסדרם בהתאם לדרישות, היתה ההפתעה המרה — שתמורת כל השרות הנ"ל רוצים להוציאנו מקופ"ח כחברים מלאים ולהעמידנו כבעלי־זכויות מוגבלות. אנו תקוה שתתקנו את השגיאה שניסיתם לעשות ע"י הנסיון לשלול מאתנו את זכויותינו המלאות ותשאירנו כחברים בעלי זכויות מלאות בקופ"ח.

בכבוד, ג'סי

תגובה על אי ציון נאות לשמו ופועלו של פרופ. שץ
מיידי ב"ס בצלאל בירושלים.

מכתב גלוי לעליה 2 ולישוב הירושלמי 1956

במלאות 50 שנה לבית-הספר בצלאל, ראיתי מודעה קצרה מאוד בעתון וצנועה מאוד-חגיגות יובל ה-50. עלי זה מאוד השפיע, שהממשלה שלנו והמוסדות שלנו בארץ, אשר ידעו איזה ערך חנוכי יקר לכלנו היה בתקופה ההיא בית-הספר „בצלאל“. אני באופן אישי הכרתי עוד בחייו את פרופסור בוריס שץ ז"ל מבולגריה מייסד ביה"ס. עוד בבולגריה גמר את עבודתו הגדולה פסל של מתיתיהו והביא אותו לירושלים וקוה ללמד את הדור הצעיר הרבה מקצועות אמנותיים, כמה חודשים אחרי עליתו של פרופסור שין עליתי לארץ ומצאתי כבר את ביה"ס בצלאל בהנהלתו של פרופסור שין עם צוות של מורים מקצועיים לכל מיני עבודות אומנות.

בתקופה ההיא היה קשה מאוד למשוך לארץ ילדים ילדי „החלוקה“ מכל הארצות בגולה, ורק ע"י סבלנותו הרבה של פרופסור שץ הצליח לקרב את הילדים האלה לאומנות — ובכלל ביה"ס בצלאל היה מקום מיוחד לישוב בירושלים, כמקום שבו היו מתאספים כל בני הנוער, שם התקיימו חוגים שונים ובפרט בערבי שבת ומוצאי שבת, נערכו הרצאות ושם נערכו היכוחים נגד ביה"ס אליאנס ועזרה בגלל אי למוד השפה העברית בביה"ס, תעמולת ויכוחים אלה הצליחה עובדה שהתחילו ללמד שפה העברית באליאנס.

ולכן אני מתפלא שכל אלה שנשארו בחיים והכירו את פרופסור שץ והעריכו אותו לא יכלו לערוך חגיגות מפוארות לרגל חג זה, מלאות 50 שנה להוסד ביה"ס האומנותי המקצועי הראשון בארץ, שמיסדו היה פרופסור שץ, שמסר את כל חייו לטובת מוסד זה אשר הוא הוא שנתן להרבה ציירים יסוד להמשך במקצוע.

זאב גניס באר-יעקב, 1956.

מעט נחת

הרבה נחת ידענו בחיינו המשותפים מהתקדמותם של ילדינו הרבה מאד נסיון צברנו. מכל אלה נותרו ביכרוני משקעים יפים ונעימים אולם יותר מכל זוכרת אני את איתו להיטות של גניס לגרום לי נחת, באורה אישי מאד, ממנו לי אהבו לצאת אל ידידים, אהבנו לארח ידידים בצל קורתנו, אהבנו לראות הצגה נוכח או לשמור מוסיקה ערבה, אולם יותר מכל אהבנו לטייל. בימים הכשים ביותר לא חסך גניס בהוצאות כדי להוציאני לבלויים בחיק זמבה או לשלחני לנופש בטבריה או על חוף ים המלח. תמיד ברגעים כאלה כשכל משק הבית היה בטיפולו חש כאילו מעניק הוא לי אושר לא מרעט.

מאושר ומלא ספוק של דנאה אצל ידידים בטיולנו בארה"ב.

לעומת אלה אהבנו לטייל יחדיו. כל אימת שנודמן בסביבתנו ובהישג ידנו טיול מאורגן להכרת הארץ היינו ראשונים להרשם. מכיון שהכיר טוב הרבה נקודות ישוב בארץ ונודמן להיות ידידם של תושבים מכל מקום, נסענו לעתים קרובות לבקורים. בכל מפגש עם ידידים ותיקים היתה השיחה עניינית וערנית והוחלפו בה דעות על הצלחות וכשלונות בגדולי שדה, בעבודת אדמה ובעסקנות ציבורית.

גולת הכותרת לטיולים אלו היה טיולנו לארה"ב, אותו הכין גניס בקפידה. לאחר שקיבלנו מידיד כרטיסי נסיעה התכוננו פיסית ונפשית להפלגה ארוכה ושהות של כמה חודשים בחו"ל. בעת ההפלגה היה גניס חביבם של כל צעירי האוניה כמנהגו מאז ובעת שהותנו בארה"ב רכש במהרה מעריצים רבים. בכל מקום שם חנינו התלהב מאד מפלאי הקידמה הטכנולוגית אולם תמיד ידע לאמר, שאם כי כל זה יפה מאוד, אין ערך רב לו עבורנו, כי אין זה קניינינו.

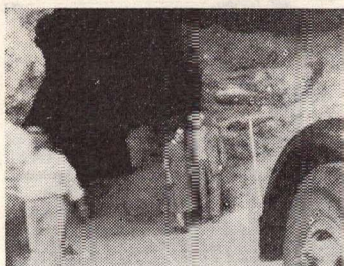

„חפש אותי!“ תרגיל הצלה ימי בהפלגה לארה"ב. כדאי לכם לטרוח ולמצוא אותנו בין המתורגלים במעמד זה.

היחצא זאזאז סזזזז זאז האזז זש זאזז זאזז זאזז

בימי הטיוול בארה"ב ובחברתן של הרבה נשיב.

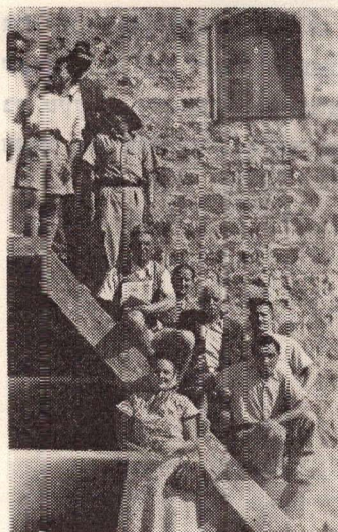

טיוול ביב המלח.

המראה לצד זקנה מיוצא.

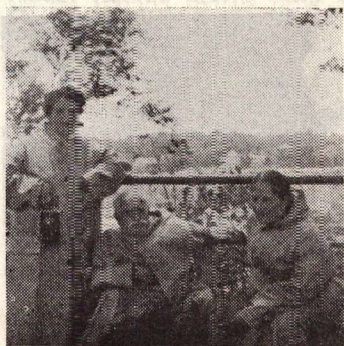
עת טיוול בסדוב עם בני המשפחה — בעמדת צלום מיוחדת לו עצמו.

טיוול בתל די.

צלום רב משפחתי — לפני הפלגתנו לצרה"ב.

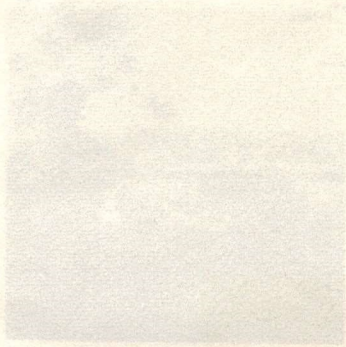

מצוידים לבקור אצל הניאריגה.

טיול אחד מיני רבים — נהגנו לבלות בימיו האחרונים. בלויים אלו הסתכמו בטיולים להכרת הארץ אותה למדתי לאהוב בהשפעתו.

לכששבנו ממסע זה נראה היה שגניס זקף קומתו, הוא נחמל גאווה שגם אנו צועדים בוטחים ושלוים אל עבר הקידמה וכל זה יחסיז במעט מאד זמן. לכל מכריו סיפר בהתלהבות על כל אשר ראה והיה תאורים אלה חלק נכבד ממנו עצמו. גם באותם מקרים, שספר על יהודים יורדים שפגשנו שם, ידע לתאר זאת בצבעים בהירים יותר. גם בשל הכרה בזמן בין טיול זה ליום מותו וגם משום שהיה ביציאה זו מן הארץ משוב דרבון האיגו שלו עצמו אוכל לשער שהיתה זו חיותו העמוקה האחרונה בחייו.

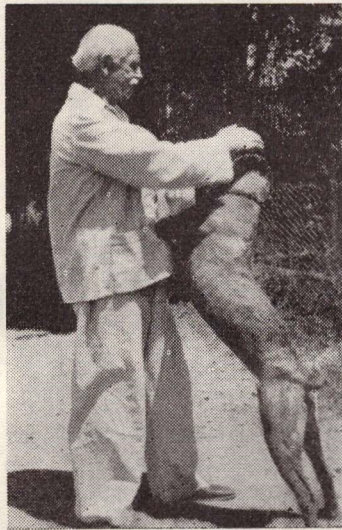

סוף ימינו רבים -- נהגו לכתוב
בכתיב העברי. בלשון ארץ ישראל
העתיקה נהגו לכתוב באותיות
העבריות.

צילום מצילום אצל הרב...

לכתובנו ממשל זה שראו היה לנו...
כיום אין עדיין כותבים וקוראים את
האותיות על כל האותיות...
האותיות על כל האותיות...
האותיות על כל האותיות...
האותיות על כל האותיות...
האותיות על כל האותיות...

עתה, כשתמה הכתיבה, כשברור לי שתרמתי רבות לשקומו של זכרו-
נו, ארשה לעצמי לסכם את דברי בכמה משפטים נוספים. היה בכונתי
לכתוב יומן שלא נכתב מעודו ולא נערך בימים ההם, כדי שתוכלו לעקוב
מקרוב אחר אורח חייו הנעימים של זאב גניס יקרנו. תוכלו אולי להוכיח
שחייו עברו בסערה וגזעו נגדע בשיא בשילותו. איני מצטערת שלא כתבתי
יומן זה במועדו, היום כשאני מכנסת מזכרוני ומזכרון ידידי את פרקיו
השונים יש לי תחושה נעימה של חיים מחדש, של ראייה אחת כוללת את
כל אשר היה עלי בחברתו של יקירי.
יהי זכרו ברוך.

מי שזוכר את גניס, כך זוכר אותו כסוף שיער ושפם שלו וקשור אל ביתו.

הוא החזיקו חיישיו ופשוט שה חיסורו נחמה, והודיע על זה...
 לאחרי יומים חמש ימים בלבד הוא חזר ל...
 אף לא חזר ל...
 —
 על...
 על ברנד ונתנה צבא את ברנד הנל...
 יום קודם לכן

דברי הספד של יצחק לובימוב, ממיסדי באר יעקב, ביום מותו של גניס 1959. (במקור הרוסי כתובים הדברים בהרזוים ושקולים משקל שוה).

ליום מותו

„עוד בצעירותו, בהיותו ברוסיה, חש בנפשו העשירה והברוכה שנאה עזה ולוהטת למושג הגלות“, את כל הטוב והיקר בנפשו הפנה לארץ-ישראל, ארץ המולדת, באהבתו זו חי בה יובל שנים ועבודתו כאן נתנה לו שלומים — בה הרגיש את האדם שבו. שמחותיו היו שמחות ארצנו ועל כך יעיד יומו האחרון: באחד הימים הגדולים בחיי האומה — יום תחילת מבצע סיני פקע מיתר נשמתו ונדם הכנור“.

ביום זכרון זה עומדים אנו כולנו ליד קברך המוקף מסביב עצים רמי קומה ופרחים כפי שאהבת בחיך — ובראשינו חולפֵים ועוברים הזכרונות על דרך חיך שהיו לנו לסמל ולמופת.

נזכר אני בספוריך הרבים שאותם ספרת לי כאשר עוד כטן יייתי ישוב על ברכיך ושותה בצמא את דבריך הנפלאים.

הגעת לארץ כאשר היתה רובה שממה — מים נמצאו בקושי והארץ קראה לבניה „עלו והפריחו אותי“ — ואבנה על ידכם. צעיר היית רענן ומלא מרץ רצון ושאיפה ליצור ולבנות — ויחד עם כמה חברים תוססים כמוך החלטתם להקים נקודת יישוב חדשה. למזלכם בחרתם מקום שיומם ובוודד, אולם זו היתה יצירת כפיכם העצמאית ושמתם בה.

רבות וקשות היו הבעיות בימים ההם — אולם איך אומרים — אין דבר העומד נגד הרצון, ותודה לאל עובדה, מושבה חקלאית נוסדה וממשיכה בקיומה ומשפחה יפה ונעימה הקימות — המשתדלים ללכת בדרכך אולם השאיפה העיקרית שלוותה אותך במשך כל חיך — להגיע למדינה יהודית חופשית ועצמאית כדי להגיע סוף סוף למנוחה לאחר אלפיים שנות גדודים.

מסובבים היינו ארצות אויבות ונאלצתם למרוד ולהלחם כי המדינה בדם רב נקנתה.

ב-1948 כשהוכרזה המדינה היהודית, יצאת עם כולם להלחם למען זכויותינו והשנים חלפו אולם השקט לא שרר בארץ וב-1956 פרצה מלחמת סיני ואתה שבלבך ובנשמתך עוד צעיר היית שמחת לכל נצחון שצה"ל ובניך בתוכם השיגו במערכה — אולם כנראה הלב שידע להתגבר במשך שנים רבות וקשות על כל המשברים שפקדו אותך — הלב שידע להבחין בכל רגע של סכנה ולהגיש את העזרה לכל אדם בצרה — לב זה לא יכול להכיל את השמחה שפרצה עם כל נצחון שנצחנו במערכה — והלב נקרע ונשמתך עלתה שמימה.

השלום עדיין לא בא ואנו הדור הצעיר ממשיכים בייעוד שהצבת לנו להגיע לשלום במדינתנו.

כן סבי היקר אנו מלאי תקווה ואמונה שבדרך אותה סללת עבורנו נלך ונשיג את השלום. **תהא נשמתך צרורה בצרור החיים.**

